

รายงานการวิจัย

การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ
PARTICIPATION OF VOLUNTEERS IN THE NEW NORMAL ERA
ACCORDING TO BUDDHIST INTEGRATION

ประเวช วัฒนาแก้ว

นรรัตน์ สงวนทรัพย์

สิริพร ครองชีพ

พระครูธรรมธร เดโช จิตเตโช

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
คณะศานาและปรัชญา ทุนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ
PARTICIPATION OF VOLUNTEERS IN THE NEW NORMAL ERA
ACCORDING TO BUDDHIST INTEGRATION

ประเวช วัฒนาแก้ว

นรรัตน์ สงวนทรัพย์

สิริพร ครองชีพ

พระครูธรรมธร เดโช จิตเตโช

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
คณะศานาและปรัชญา ทุนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ 2) เพื่อศึกษาบริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอด้วยการบรรยายอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal คือ ผู้ที่มีจิตสาธารณะที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ด้วยความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วย ความมีน้ำใจและจิตสำนึก หรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม 2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของจิตอาสา โดยการสนับสนุนด้านสถานที่ ด้านบุคลากร และด้านการพัฒนาจิตใจ เพื่อการบริการวิชาการด้านพระพุทธศาสนาให้กับสังคม 3) การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 คือ การแบ่งปัน (ทาน) การสื่อสารให้กำลังใจ (ปิยวาจา) การประพฤติตนเป็นประโยชน์ (อรรถจริยา) และด้านความสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ไม่ย่อหย่อน (สมานัตตตา) ไปประยุกต์ใช้กับรูปแบบการทำจิตอาสาตามแบบของ Next Model คือ (1) การปรับเปลี่ยนจากภายในสู่ภายนอก ปรับทัศนคติความคิดภายใน การเปิดใจ ยอมรับ เรียนรู้ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง (2) การรับมือกับอารมณ์ความรู้สึกให้เท่าทัน การวางใจ มีสติ ยับยั้ง (3) การใช้ทักษะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อย่างมีวุฒิภาวะที่เกิดจากการลงมือช่วยเหลือผู้อื่นจนเป็นนิสัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของจิตอาสา และ (4) การช่วยเหลือเสียสละอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เป็นปกติวิสัย ทำให้การช่วยเหลือนั้นทันที่ทันต่อสถานการณ์ ทันยุคสมัยตลอดเวลา

คำสำคัญ : 1. การมีส่วนร่วม, 2. จิตอาสา, 3. พุทธบูรณาการ

ABSTRACT

This research study aims to: 1) Explore the concepts and theories of volunteer engagement in the New Normal era based on Buddhist integration, 2) Examine the context and state of volunteer engagement in the New Normal era at Mahamakut Buddhist University, Central Campus, Salaya Sub-district, Phutthamonthon District, Nakhon Pathom Province, and 3) Propose approaches for volunteer engagement in the New Normal era according to Buddhist integration. The study employs a qualitative research method using in-depth interviews with 15 key informants who are experts in the field. Data was analyzed using content analysis and presented through descriptive narration.

The findings indicate that: 1) Volunteer engagement in the New Normal era is characterized by individuals who possess a public spirit and volunteer to benefit the community with goodwill and generosity, without expecting any reward. This reflects a psychological trait that includes kindness and public consciousness, or a public sense of sacrificing personal effort, energy, and intelligence for the benefit of society. 2) Mahamakut Buddhist University promotes volunteer engagement by supporting facilities, personnel, and mental development to provide academic services in Buddhism to the community. 3) Integrating the four principles of social welfare-sharing (dana), encouraging communication (piyawacha), beneficial conduct (attajiriya), and consistency (samannattata) with the Next Model approach involves: (1) Internal to external transformation, adjusting internal attitudes, opening the mind, accepting, and learning to adapt to changing situations, (2) Managing emotions and feelings with awareness and self-restraint, (3) Using problem-solving skills in real-time with maturity developed from habitual volunteer work, which is a characteristic of a volunteer, and (4) Providing consistent and ongoing assistance as a regular practice, ensuring timely and relevant support that keeps pace with current conditions and changes.

Keyword: 1. Participation, 2. Volunteer, 3. Buddhist integration

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้เป็นการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการพัฒนานักวิจัย คณะศาสนาและปรัชญามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณ พระสุทธิสารเมธี, ดร. คนบดี คณะศาสนาและปรัชญา อาจารย์และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ให้ความเมตตาอนุเคราะห์ตอบแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บข้อมูลการทำวิจัยด้วยความมีเมตตา ตลอดถึงผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้แนะนำในการทำวิจัย และผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย และที่ปรึกษาโครงการวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษ์สัตย์ รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาการตรวจรายงานวิจัยที่อำนวยความสะดวกในการทำวิจัยในครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนโครงการพัฒนานักวิจัยสำหรับอาจารย์และอาจารย์ประจำหลักสูตร เพื่อให้มีผลงานวิจัยและผลงานทางด้านวิชาการ

คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลของการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และเกิดองค์ความรู้มากยิ่งขึ้น และคุณความดีที่เกิดจากการวิจัยในครั้งนี้ ขอน้อมบูชาคุณพระพุทธ คุณพระธรรม คุณพระสงฆ์ คุณบิดามารดา คุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ ตลอดถึงทุก ๆ ท่าน ที่ได้ให้การอนุเคราะห์ในการดำเนินการวิจัย

ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว และคณะ
หัวหน้าโครงการวิจัย
25 ตุลาคม 2565

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหาวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	5
1.4 นิยามศัพท์	5
1.5 ขอบเขตการวิจัย	5
1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น	6
1.7 ข้อจำกัดของการวิจัย	7
1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	7
1.9 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้	7
2 แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	8
2.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจิตอาสายุค New Normal	20
2.3 หลักพุทธธรรมสำหรับการสร้างจิตอาสายุค New Normal	36
2.4 บริบทและสภาพของจิตอาสายุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย	42
2.5 สภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย	42
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	44
2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	47
3 วิธีดำเนินการวิจัย	48
3.1 ประชากร	48
3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย	48
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	50
3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	50
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	51
3.7 สรุปกระบวนการวิจัย	52

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	53
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	53
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์	53
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ	58
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	59
5.1 สรุปผลการวิจัย	59
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	63
5.3 ข้อเสนอแนะ	66
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย	74
ภาคผนวก ข เครื่องมือแบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย	78
ภาคผนวก ค แบบประเมินค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ	82
ภาคผนวก ง ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	87
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย	100
ประวัตินักวิจัย	103

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	47
ตารางที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย	52

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว มีสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด และส่งผลกระทบต่อเป็นความสูญเสีย ทั้งการดำรงชีวิต และสูญเสียกำลังใจ ที่เป็นตัวขับเคลื่อนการก้าวไปข้างหน้า และกำลังใจเป็นเสมือนหนึ่งการเสริมพลังให้ผ่านอุปสรรคปัญหา เช่นการส่งเสริม ช่วยเหลือ แบ่งปัน เติมเต็มในสถานการณ์ โดยเฉพาะปัจจุบันกับสถานการณ์ที่เกิดจากการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2563 ทำให้เกิดปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลง ปรับตัวแบบวิถีชีวิตใหม่ด้านการใช้ชีวิตที่ระมัดระวัง การเปลี่ยนแปลงด้านการพึ่งพาสื่อโซเชียลในวิถีออนไลน์แทนวิธีการปกติ

เนื่องจากสถานการณ์ปัจจุบันชาวโลกกำลังเผชิญหน้ากับสถานการณ์โรคระบาดของการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (หรือ COVID-19) องค์การอนามัยโลก หรือ WHO ได้ประกาศยกระดับการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 จากโรคระบาด (Epidemic) เป็นโรคระบาดครั้งใหญ่ของโลก หรือระยะ Pandemic หลังจากการแพร่ระบาดลุกลามไปแล้วใน 118 ประเทศทั่วโลก (กรุงเทพฯธุรกิจออนไลน์, 2564 : ออนไลน์) องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้คำนิยามคำว่า Pandemic คือ เชื้อโรคใหม่ที่ระบาดไปทั่วโลกที่ทำให้อัตราการป่วยและเสียชีวิตเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยมาจากรากศัพท์ภาษากรีก ที่แปลว่า ผู้คนทั้งหมด เป็นศัพท์ที่ใช้โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการติดเชื้อเมื่อการระบาดหรือ epidemics ขยายวงออกไปในหลายประเทศ หรือหลายทวีปในเวลาพร้อม ๆ กัน การประกาศภาวะโรคระบาดโลก มีหลักการเบื้องต้นอยู่ 3 ประการ คือ 1) โรคสามารถก่อให้เกิดอาการป่วยจนถึงเสียชีวิต 2) มีการติดต่อระหว่างคนสู่คน 3) การแพร่ระบาดลุกลามไปทั่วโลก (กรุงเทพฯธุรกิจออนไลน์, 2564 : ออนไลน์) ทำให้เกิดปรากฏการณ์โกลาหลนี้จึงต้องการผู้นำและภาวะการนำอย่างสูงมาก ในด้านการเผชิญวิกฤติที่ทำนาย และโหดร้ายมากสำหรับการรับมือได้กะทันหัน รวมถึงการช่วยเหลือและมีส่วนร่วมเพื่อพ้นจากปัญหาที่มีผลกระทบด้านอื่น ๆ อีกด้วย

จากสภาวะการณปัญหาดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการเปลี่ยนแปลง แก้ไข และพัฒนา เพื่อให้ประชาชนชาวโลกสามารถปรับตัวได้กับผลกระทบที่เกิดขึ้น มีวิถีชีวิตที่ต้องก้าวหน้าต่อไปบนความเปลี่ยนแปลงหรือปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ และพัฒนาตนเอง สังคม ชุมชน ประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ทันยุคทันสมัย พร้อมรับมือกับสถานการณ์ในอนาคตที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ดังนั้น จำเป็นต้องมึนนักคิด นักพัฒนาหรือ นักการเปลี่ยนแปลงเป็นจุดเริ่มต้น

เพื่อวัตถุประสงค์หลักในการเสียสละตน ให้เป็นผู้หล่อหลอมคุณธรรมด้านความมีเมตตา กรุณา ด้วยการจัดกรากเหง้าอกุศลมูลในตนเอง การให้ทานช่วยเหลือเพื่อขจัดความโลภ ความมีเมตตา กรุณา ต่อกันเพื่อขจัดโทสะ พุทธศาสนิกชนทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ต้องปฏิบัติตน “ต้องตั้งตนเป็นกัลยาณมิตร โดยมีเมตตาจิต กรุณาจิต มุทิตาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ 1 ทิศที่ 2 ทิศที่ 3 ทิศที่ 4 ทิศเบื้องบน หมายถึง เทวโลก ทิศเบื้องล่าง หมายถึง นรกและนาคภพ (วิสุทธิมहाฎีกา 1/254/435) ทิศเฉียง หมายถึง ทิศย่อยของทิศใหญ่หรือทิศรอบ ๆ แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถานด้วยเมตตา

จิต กรุณาจิต มุทิตาจิต อุเบกขาจิต อันไพบุลย์ เป็นมัทคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มี ความเปียดเปียน (ส.สพ. (ไทย) 18/349/385-386) เป็นผลที่คาดหวังในการเป็นจิตอาสาในยุค New Normal โดยสมบูรณ์

การปรับตัวในการดำเนินชีวิต ในโลกวิถีใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญ และทำทนายมากสำหรับมวลมนุษย์ การพัฒนาชีวิตในขณะที่มีวิกฤติเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อทั้งระบบทั่วโลก ด้านเศรษฐกิจ ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไป อีกทั้งนำมาซึ่งความหดหู่ เหงา เศร้า เนื่องจากมนุษย์เคยชินกับการมีสัมพันธ์ทางสังคม แต่การชะลอตัวลงเพื่อความปลอดภัยตามมาตรการของรัฐบาลที่เรียกว่า “ล๊อคดาวน์” คือการปิดตัวเองกับการปฏิสัมพันธ์การเผชิญหน้า เปลี่ยนเป็นวิถีใหม่ แม้กระทั่งการทำงานระบบ (Work from home) เป็นต้น ทำให้การไม่คุ้นชิน ส่งผลกระทบต่อปรับตัวนำมาซึ่งความตึงเครียด ปัญหาทางอารมณ์ สุขภาพจิต จนถึงขั้นป่วยเป็นโรคต่าง ๆ เช่น โรคทางกาย โรคซึมเศร้า เป็นต้น

ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้ในปัจจุบัน “จิตอาสา” นับเป็นความต้องการของสังคมมากขึ้นทุกที เพื่อเป็นตัวแทนการสร้างสัมพันธ์ในความเห็นห่างกันและกัน ที่เรียกว่า (Social distancing) การเว้นระยะห่างจากกันเพื่อความปลอดภัยจากการติดเชื้อระบาดดังกล่าว ด้วยสาเหตุนี้ทำให้ผู้ที่มีความปรารถนาเห็นใจ และปรารถนาคลายทุกข์ เยียวยาทางใจให้ผู้อื่นบรรเทาทางความรู้สึก จึงมีกลุ่มจิตอาสาเกิดขึ้นมากมาย เช่น จิตอาสา Mindful up, โครงการปันสุข คือ การปันน้ำใจเกิดขึ้นในหลายมุมทั่วโลกที่ทำให้เพื่อร่วมชาติ ร่วมโลกได้อิ่มท้อง จนอาจเกิดเป็น “New Normal ของการแบ่งปัน” และเมืองไทยก็ออกมาในรูปแบบของ “ตู้ปันสุข” โดยการแบ่งปัน ช่วยเหลือ สิ่งของ เครื่องใช้ อาหาร ตลอดจน การปันน้ำใจด้วยการส่งกำลังใจ

ปัจจุบันในประเทศไทย จึงเกิดแนวคิดการนำตู้กับข้าวใส่อาหารมาตั้งไว้ตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วบรรจุข้าวสารอาหารแห้ง มีชื่อเรียกหลายชื่อ “ตู้ปันสุข” “ตู้แบ่งสุข” “ตู้เติมใจให้กัน” เพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโรค COVID-19 และเปิดโอกาสให้ผู้ใจบุญนำสิ่งของบริจาคใส่ในตู้เพื่อทำบุญแบ่งปันกันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง (PPTV Online, 2563 : ออนไลน์) อีกทั้งมีโครงการฟังด้วยหัวใจ โครงการหยุดเชื่อเพื่อชาติ (Social distancing) ดังที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการคลายทุกข์ในฐานะจิตอาสาฟังด้วยหัวใจ คือทดแทนความรู้สึกท้อแท้ทางจิตใจจนพบทางออกของแต่ละปัญหาทุกข์ใจนั่นเอง

โดยโครงการมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือภาครัฐ เอกชน ประชาชน ในการสแกนแอปพลิเคชันที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น หมอชนะ ไทยชนะ หรือการเยียวยาจากภาครัฐโดยการสแกนรับเงินเยียวยา แอปฯ เราชนะ คนละครึ่ง เป็นต้น เพื่อการช่วยเหลือกันในสังคมที่วิกฤติ การช่วยเหลือเกื้อกูล อธิบายให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์กันและกันในสังคม

จะเห็นได้ว่า ไม่เพียงแต่การแบ่งปันที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ และอาหารเท่านั้นที่แสดงออกถึงน้ำใจในวิกฤติโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ยังมีอีกส่วนหนึ่งในพลังการทำความดีเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนผู้อื่น ยังมีกลุ่มที่เป็นจิตอาสากำลังแสดงออกความดีเพื่อปันน้ำใจในด้านอื่นอีกมากมาย จิตอาสาคลายทุกข์จากแรงบันดาลใจในวลีที่ว่า “ที่ใดมีทุกข์ ที่นั่นมีพระพุทธานุภาพ” จิตอาสาพระราชทาน และจิตอาสาทำความดีในรูปแบบต่าง ๆ อีกทั้งประเทศไทย มีภาระงานที่ต้องพัฒนา

และขับเคลื่อนไปสู่ความเจริญ จึงเห็นกำลังคนไทยในการช่วยเหลือของกลุ่มคนที่ยินดีให้ความร่วมแรงร่วมใจทำให้ภาระงานลุล่วงสำเร็จ

โดยเฉพาะกลุ่มบุคคลที่มีจิตสาธารณะ หมายถึงจิตอาสาที่ไม่สังกัดหน่วยงาน องค์กร และพร้อมใจยินดีช่วยเหลือ แบ่งเบาภาระงานในชุมชน สังคม เพื่อให้ประเทศชาติพัฒนา และขยายในวงกว้าง จึงเกิดเป็นความโดดเด่นของ “จิตอาสา หรือจิตสาธารณะ” ได้ถูกนำมากล่าวกันอย่างมากในสังคมเชิงปัจเจกนิยม (Individualism) เพื่อการกระตุ้นการตื่นตัว ความคิด อุดมการณ์ ให้บรรลุวัตถุประสงค์การสร้างสังคมคุณธรรม และจริยธรรม (Moral society) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2556 : 118 อ้างถึงใน อรศิริ ไม้ทอง, 2561 : 1) การทำงานของคนหมู่มาก มีลักษณะการทำงานแบบมีส่วนร่วม เชื่อมประสาน ย่อมมีปัจจัยส่งผลการเกิดปัญหา และอุปสรรค เช่น ความขัดแย้ง ความเห็นต่าง จนเป็นการทะเลาะเบาะแว้ง ทางวาจา การกระทำ โดยจะส่งผลกระทบต่อความสุข และความทุกข์ของตนเอง และผู้อื่น ด้วยเหตุนี้ ทำให้มองเห็นประเด็นความสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ว่า การทำงานจิตอาสาจำเป็นต้องมีการพัฒนาด้วยการมีส่วนร่วม เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือ ส่งเสริมสังคม ให้เกิดการชวนช่วยกัน มีระเบียบกติการ่วม เกิดสามัคคี บำเพ็ญประโยชน์ และสอดคล้องกับคตินิยมของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และในพระพุทธศาสนาก็ยังถือว่าการสงเคราะห์ประโยชน์ตนเอง และสงเคราะห์ประโยชน์ผู้อื่น เป็นสาระสำคัญในการทำความดี ยิ่งในวิกฤติเช่นนี้ที่ต้องการการมีส่วนร่วมอย่างชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติ การสร้างที่มั่นแบบในการเสียสละทำจิตอาสาภายในองค์กร เพื่อผู้อื่นได้พ้นจากความทุกข์ ความวิตกกังวล ด้วยเหตุนี้จึงอาศัยทีมที่มีพลังกำลังมากมายมาช่วยกัน แบ่งปัน และเติมเต็มในความต้องการอย่างเป็นกลุ่มก้อนเพื่อขับเคลื่อนพลังไปด้วยดี การสร้างเครือข่ายจิตอาสา ร่วม ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญมาก เนื่องจากปรากฏการณ์นี้เป็นปรากฏการณ์ที่ให้ผลกระทบ และคาดว่าผลกระทบดังกล่าวจะยังคงอยู่กับสังคมไปอีกช่วงเวลาหนึ่ง การสร้างอัตลักษณ์ของความเป็นจิตอาสา ยุค New Normal เพื่อไปสู่การทำงานเป็นกระบวนการที่ชัดเจน ตรงกัน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณธรรมอันพึงประสงค์ของจิตอาสาควรพัฒนาให้มากขึ้น ทำให้เป็นแนวทางทางสังคมได้เป็นแบบอย่างได้

ดังนั้น การทำความดีให้เกิดขึ้นของจิตอาสาจึงต้องให้มีการมีส่วนร่วม การรู้จักใส่ใจความ เป็นไปของตนเอง และผู้อื่น แม้การดูแลทุกข์สุขของตนเอง และผู้อื่นเป็นเรื่องดีแต่การดูแลทุกข์สุข ของตนเองและไม่ดูแลผู้อื่น ก็ยังดีเสียกว่าผู้ที่ดูแลทุกข์สุขของผู้อื่น แต่ไม่เคยใส่ใจจิตใจของตนเอง ด้วยเหตุผลที่ประชากรของโลกในปัจจุบันนี้มีจำนวน 7 พันกว่าล้านคน สิ่งที่ตามมาคือความแตกต่าง ทางความคิด และการกระทำ เมื่อความแตกต่างมีมาก มนุษย์ทั้งหลายยังมีกระบวนการในการคิดหา วิธีการ ที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน สิ่งนั้นมีคำว่า “จิตอาสา” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่เรากำลังเผชิญอยู่กับสถานการณ์ของการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา หรือยุค “New normal” เป็นยุคการเปลี่ยนแปลง และปรับตัวใหม่ทั้งระบบทั่วโลก จึงเป็นโอกาสที่จะให้มีการพัฒนาการมีส่วนร่วมจิตของจิตอาสาให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพมากขึ้น

ความสำคัญของการพัฒนา “จิตอาสา ยุค New Normal” คือความร่วมมือบำเพ็ญ ประโยชน์แก่สังคม แต่จะมีข้อจำกัดอยู่หลายด้าน เช่น ผู้มาสมัครเป็นจิตอาสาส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ กว่าวัยอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าคนในวัยอื่น ๆ เข้าใจว่าการเป็นจิตอาสานั้นเป็นเรื่องของคนว่างงาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุบ้าง เป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องมาทำหน้าที่นี้บ้าง เป็นต้น ซึ่งการอยู่

ร่วมกันของคนในสังคมที่ตื้นนั้นจะต้องมีการเสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือเอื้ออาทรกันในสังคมเป็นเรื่องของส่วนรวมไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง การพัฒนาให้เกิดพลังของการเป็นจิตอาสา คือกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งตนเอง สังคม และสภาพแวดล้อม โลกไม่เคยว่างเว้นจากผู้นำที่เสียสละบุคคลที่มีจิตอาสาเลยเขาเป็นจิตอาสาตามธรรมชาติ และที่ผ่านมามีการพัฒนาจิตอาสาในยุคสถานการณ์ปรับตัวในยุค New Normal จึงเห็นความสำคัญการสร้างรูปแบบ กระบวนการมาพัฒนาส่งเสริมให้จิตอาสา ได้ใช้ชีวิตจิตอาสา วิธีชีวิตแนวใหม่เพื่อพัฒนาทั้งชีวิต สังคม และจิตใจสรุปได้ว่า ความเร่งด่วน และมีความสำคัญต่อวิกฤติสังคม และวิกฤติโลกด้านการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงยุค New Normal คือการทำงานด้านความเสียสละ เป็นโอกาสที่นำวิกฤติมาลงมือปฏิบัติให้เกิดผลกระทบต่อสังคมได้อย่างเป็นที่ประจักษ์ โดยอาศัยการชักชวนการทำ ความดี การตระหนักถึงความเห็นใจ ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ และการเชื่อมโยงทั้งหลักธรรม หลักการ และแนวคิดใหม่ที่เปลี่ยนแปลงในด้านการใช้เครื่องมือ เพื่อส่งเสริมพัฒนาความคิด และอุดมการณ์ด้านพระพุทธศาสนา ปรีชาปฏิบัติ ปฏิเวธ ให้เหมาะสมควรแก่การพัฒนาต้นแบบพุทธจิตอาสายุคใหม่ที่มีหัวใจตามแนวพุทธบูรณาการ เพื่อตอบโจทยการมีส่วนร่วมของจิตอาสา ในขณะที่เข้าสู่ช่วงยุค New Normal คือยุคที่เปลี่ยนแปลง และปรับตัว จะทำให้เยาวชนหรือจิตอาสาไม่เอาใจออกห่างจากการทำความดี ด้านการช่วยเหลือ พัฒนาแนวทาง และแบ่งปันไปด้วยกัน เรียกว่า การพัฒนาคุณธรรมภายในใจให้พัฒนาตาม (Spiritual leadership) คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมนุษย์ที่ว่าคือผู้นำทางจิตวิญญาณ และผู้นำทางจิตวิญญาณเหล่านี้ จะตั้งคำถามกับชีวิตที่เป็นอยู่ เป็นผู้สร้างพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญ มีความเสียสละ ก้าวข้ามผลประโยชน์ของตนเอง งานวิจัยนี้จึงสะท้อนความสำคัญของการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ และการแบ่งปันในรูปแบบที่ท้าทาย ให้เกิดประโยชน์มหาศาลต่อสภาพจิตใจของความวิตกกังวลเศร้าโศกต่าง ๆ ต่อผู้สูญเสียทำให้เห็นถึงการสร้างกระบวนการเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมมานำพาให้ก้าวสู่สังคมสันติสุขร่วมกันโดยปลูกฝังคุณธรรมไว้ในจิตใจอย่างยั่งยืนถาวรได้โดยอาศัยวิกฤติการณ์เป็นโอกาสต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของจิตอาสาวิถีใหม่ New Normal นั้นเป็นการยกระดับความสามารถ ศักยภาพในการเป็นจิตอาสาด้วยจิตวิญญาณที่แท้จริง โดยอาศัยสถานการณ์ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในโลก ที่อาศัยวิกฤติมาเป็นโอกาสในการส่งต่อการสร้างความดี ที่นักจิตอาสาในยุควิถีใหม่พึงมี คือการปรับตัวยกระดับการช่วยเหลือด้วยจิตที่กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ตลอดเวลา มาเป็นพลังสร้างบุญบารมีที่ยิ่งใหญ่ตามหลักพระพุทธศาสนาอีกด้วยตามพุทธภาษิตว่า “ททมาโน ปิโยโหติ” ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก ในที่นี้เป็นที่รักแม้มนุษย์ และเทวดาก็สรรเสริญการทำ ความดีที่ฉับพลัน คือการพัฒนาจิตแห่งผู้ให้ที่แท้ เพื่อประโยชน์ และเพื่อความสุขตลอดสิ้นกาลนานในการเกิดเป็นมนุษย์

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 บริบท และสภาพจิตอาสาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นอย่างไร

1.2.2 หลักการแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ควรมีลักษณะใด

1.2.3 แนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ ควรมีลักษณะใด

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

1.3.2 เพื่อศึกษาบริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1.3.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

1.4 นิยามศัพท์

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความใส่ใจ ตระหนักรู้ ตลอดจนการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปันของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และรักษา มาตรการระเบียบคำสั่งทางสังคมอย่างเคร่งครัด

จิตอาสายุค New Normal หมายถึง บุคคลที่มีคุณธรรมด้านความเสียสละอย่างยิ่งยวดใน สถานการณ์ภาวะวิกฤติ COVID-19 โดยผ่านรูปแบบวิถีชีวิตใหม่ “ด้วยการให้ความร่วมมือ” เพื่อ เผชิญปัญหาให้ผ่านพ้น ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ของ ด้านสร้างกำลังใจ ด้านความร่วมมือทางสังคม เพื่อ คลายความตระหนก วิตกกังวล ที่มาจากความรัก ความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น รับใช้ช่วยเหลือ ด้วยหลักพรหมวิหาร 4 สาราณียธรรม ตลอดจนนำวิถีการแบบเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) วิถีใหม่ในการป้องกันการแพร่ระบาด ร่วมกับการใช้วิทยาการแอปพลิเคชัน สื่อโซเชียล สมัยใหม่มาเป็นฐานเครื่องมือการเข้าถึง

พุทธบูรณาการ หมายถึง หลักสังคหวัตถุ มาเป็นฐานการช่วยเหลือในสถานการณ์วิกฤติ ปัจจุบัน เพื่อปลูกฝังการมีส่วนร่วมอย่างมีธรรมเป็นเครื่องสนับสนุน

ด้านการแบ่งปันด้วยวัตถุประสงค์ของ หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยแบ่งปัน ให้วัตถุประสงค์ของที่จำเป็น แก่ผู้อื่นที่เดือดร้อนในสังคม ในสถานการณ์วิกฤติ

ด้านการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยการเสริมสร้างให้กำลังใจ แก่สังคมในยามวิกฤต กังวล ทั้งตนเองและผู้อื่นในสังคม ในสถานการณ์วิกฤติ

ด้านการให้ความร่วมมือทางสังคม หมายถึง การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามมาตรการข้อกำหนด ระหว่างภาครัฐบาล เอกชน และประชาชน เพื่อรักษาระเบียบ ความปลอดภัยทางสังคมให้พ้นจาก ความโกลาหลวุ่นวายในสถานการณ์วิกฤติ

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ” เป็น ส่วนหนึ่งในการวิจัยการพัฒนาในมิติของการพัฒนาการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมในด้านจิตอาสาแนวใหม่ (New Normal) เป็นการวิจัยที่ลงพื้นที่จริงเพื่อการพัฒนา ซึ่ง สอดคล้องกับพระราชดำริในหลวงรัชกาลที่ 10 โครงการจิตอาสาพระราชทาน จึงเห็นความสำคัญ นำมาวิจัยเครื่องมือหล่อหลอมเพื่อพัฒนาในช่วงอุดมศึกษา จึงจัดทำวิจัยที่มีการทดลองเครื่องมือในยุค

(New Normal) ขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงใหม่ในสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบัน อีกทั้งยังสอดคล้องภายใต้กระทรวงใหม่ กระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ถือเป็น การตอบโจทยงานวิจัยเชิงพัฒนา ในยุคดิสร้บ้ช้การเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นการวิจัยที่ตอบโจทยการพัฒนา คนสร้างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคม และสิ่งแวดล้อม แบบ Research & Development (R & D) คือการวิจัยเชิงพัฒนา โดยมีขอบเขตการวิจัย 5 ประเด็น คือ

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง บริษัท สภาพัฒนาการเป็นอยู่สังคมยุคใหม่ รูปแบบการมีส่วนร่วมของจิตอาสา มิติทางด้านพระพุทธศาสนา หลักสังคหวัตถุและพรหมวิหารธรรม โดยนำมาวิเคราะห์ ติความ ออกแบบเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมจิตอาสายุค (New Normal) ที่มีแนวคิดทางวิทยาการสมัยใหม่ร่วมด้วย

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 พระไตรปิฎกฉบับสากล พ.ศ. 2561

ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณคดี ตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องศึกษากิจกรรมการปลูกฝังคุณธรรม รวมถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการแบ่งปันด้วยวัตถุสิ่งของ
2. ด้านการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ
3. ด้านการให้ความร่วมมือทางสังคม

1.5.2 ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้วิจัย มีดังนี้

ประชากร (Population) ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา และจิตอาสาที่มีประสบการณ์ในการทำงานในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ให้ข้อมูล (Key informants) จำนวนทั้งสิ้น 15 ท่าน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกจากคุณสมบัติดังนี้ เป็นบุคลากรด้านพระพุทธศาสนา เป็นจิตอาสา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์จิตอาสา ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.5.3 ขอบเขตด้านสถานที่

การศึกษาวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้พื้นที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1.5.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และมีความเกี่ยวข้องโดยตรง ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ โดยผู้วิจัย

ทำหนังสือขออนุญาตเข้าสัมภาษณ์ และเสนอต่อผู้ให้ข้อมูลพร้อมด้วยข้อความสัมภาษณ์ ก่อนเข้าสัมภาษณ์ โดยหากผู้ให้ข้อมูลไม่พร้อมหรือไม่สะดวกในการให้ข้อมูล สามารถแจ้งให้ผู้วิจัยทราบ และสามารถยกเลิกการดำเนินการให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยไม่สามารถบังคับได้ และยินดีที่จะหาผู้ให้ข้อมูลท่านอื่นมาทดแทนในกรณีดังกล่าว

1.7 ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องด้วยสถานการณ์แพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 ทำให้ต้องมีการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดที่รัฐบาลกำหนด ทำให้มีข้อจำกัดในการเข้าสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลในบางท่าน ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องสัมภาษณ์ผ่านระบบออนไลน์ ทั้งนี้เพื่อให้มีความแม่นยำเที่ยงตรง และเข้าใจในข้อมูลเนื้อหาคำตอบจากการสัมภาษณ์ และผู้วิจัยขออนุญาตให้มีการบันทึกภาพ และเสียงของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลมีความยินยอม

1.8 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.8.1 ได้ทราบบริบท สภาพทั่วไปของจิตอาสามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1.8.2 ได้ทราบแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

1.8.3 ได้กำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

1.9 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

9.1 กระทรวงพัฒนาความมั่นคงและสังคมมนุษย์

9.2 กรมการศาสนา

9.3 สำนักงานพุทธศาสนาแห่งชาติ

9.4 กระทรวงการศึกษา

9.5 มหาวิทยาลัยสงฆ์

9.6 สำนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัด

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ" ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจิตอาสายุค New Normal
- 2.3 หลักพุทธธรรมสำหรับการสร้างจิตอาสา
- 2.4 บริบทและสภาพของจิตอาสายุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย
- 2.5 ข้อมูลบริบทพื้นที่วิจัย
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

2.1.1 ความหมาย และความสำคัญการมีส่วนร่วม

ธีรภัทร์ เจริญดี ได้กล่าวถึง ความหมายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองไว้ว่า เป็นกระบวนการ ทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ระหว่างผู้ปกครองและครูในการจัดการศึกษา นับตั้งแต่การ ระบุปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน การประเมินผล ส่วนอีกนัยหนึ่ง การมีส่วนร่วม ของผู้ปกครองหมายถึงงานหรือกิจกรรมทางการศึกษาที่ผู้ปกครองเข้าไปมีส่วนร่วม (ธีรภัทร์ เจริญดี, 2542 : 15)

อุทัย บุญประเสริฐ กล่าวว่าในการบริหารแบบ School – Based Management ได้มีหลักการอยู่หลายประการ ได้แก่หลักการมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง เปิดโอกาสให้ ผู้เกี่ยวข้อง และมีส่วนได้ส่วนเสียได้มีส่วนร่วมในการบริหาร ตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา ทั้งครู ผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ บุคลากรและวิชาการ โดยให้เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543 : 9)

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า ให้สมาชิกทุกคนในองค์กรหรือ หน่วยงานเดียวกัน ได้กระทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่คาดหวังและประสบ ผลสำเร็จ บุคลากรทุกระดับในหน่วยงานร่วมมือกันรับผิดชอบร่วมกัน มีความรู้สึกผูกพันในฐานะเป็น ส่วนหนึ่งขององค์กร ต้องการปฏิบัติงานอย่างมีเป้าหมาย และทิศทาง (ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์, 2536 : 44)

เมตต์ เมตต์การุณจิต ได้สรุป ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า แม้ว่าการมีส่วนร่วมจะมี นักวิชาการให้ความหมายไว้อย่างหลากหลายทรงคนะก็ตาม แต่สิ่งสำคัญของการมีส่วนร่วมก็คือการ เปิดโอกาสให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมใน ลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมคิดตามผล การเปิดโอกาสให้เข้าร่วม กิจกรรมจะได้รับประโยชน์ในด้านการนำเอาความรู้ ความสามารถ (talents) และทักษะ (skills)

ของคนในองค์กร หรือท้องถิ่นแล้วแต่กรณีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม นอกจากนี้การเข้ามามีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และมีศักดิ์ศรี อีกทั้งจะกระตุ้นให้ทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบ ผู้ที่ละเลย หรือเฉยเมยไม่เข้าร่วม จะด้วยเหตุใดก็ตามย่อมทำให้มีอำนาจน้อยกว่าผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรมหรือกล่าวได้ว่า ความละเลยไม่สนใจเป็นสภาวะที่บุคคลปลีกตัวออกจากสังคมนั้นเอง (เมตต์ เมตต์การุณจิต, 2546 : 16)

ศิริกาญจน์ โสภุมภ์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตย และหลักการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม คือ การตัดสินใจใด ๆ ก็ตามที่ ส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลเหล่านั้นควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น โดยหลักการนี้ การมีส่วนร่วมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่าบุคคลแต่ละคนย่อมทราบดีว่าตนต้องการอะไร เพราะฉะนั้นการที่เหตุการณ์ใดก็ตามจะส่งผลกระทบต่อบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมทราบดีว่าเขาต้องการหรือไม่ต้องการอะไร และอะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง (ศิริกาญจน์ โสภุมภ์, 2542 : 14)

Cohen and Up Hoff ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน (Planning) คือ การมีส่วนร่วมในการประชุม ให้ความคิดเห็นในกระบวนการจัดวางแผนงาน โครงการ การกำหนดเป้าหมาย การดำเนินงาน งบประมาณ และทรัพยากรการดำเนินการล่วงหน้าของ (Cohen, J.M. and Uphoff, N. Rural, 1977 : 219-222) การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making)
- 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation)
- 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit)
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกัน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใสและให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ดังนั้น แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนด นโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น

ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นต้นของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา

ทัศนาศาสตร์ ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม โดยสรุปว่าการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการศึกษาเป็นผลดีทั้งสถานศึกษาและชุมชน ต่างฝ่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของร่วมรับผิดชอบก่อให้เกิดผลดีหลายประการ (ทัศนาศาสตร์, 2548 : 45-46) เป็นต้นว่า

1. เกิดกระบวนการกลุ่ม และทำงานร่วมกันการปฏิบัติงานเป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น หรือชุมชน ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ถ้าเกิดจากความคิดเห็นของสถานศึกษาแห่งเดียวย่อมไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และไม่เกิดกระบวนการพัฒนาร่วมกัน
2. เป็นการกระจายอำนาจให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมบริหารจัดการศึกษา ได้ทราบปัญหาที่แท้จริง และยังเป็นการลดภาระการทำงานจากส่วนกลาง
3. ทำให้ใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างคุ้มค่า การที่ทุกคนได้มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาทุกคนจะร่วมกันดูแลการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนทั้งคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนรวม
4. ช่วยในเรื่องระบบการติดตามผล สถานศึกษาและชุมชนจะควบคุมดูแลตรวจสอบการทำงานให้เป็นไปตามข้อตกลงร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน
5. สร้างจิตสำนึกที่ดีในการทำงานเพื่อเด็กเพื่อสังคมและส่วนรวมมากกว่าการทำงานเพื่อตนเอง

วันชัย วัฒนศัพท์และคณะ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547 : 21-26) ดังนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น บ่อยครั้งที่กระบวนการของการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย สาธารณชนสามารถผลักดันให้เกิดการคิดทบทวนสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งอาจทำให้มองไม่เห็นคำตอบที่มีประสิทธิผลที่สุดได้ บ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ ใหม่ นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับเวลาและแน่นอนเวลาที่ได้เสียไปจากวิธีการที่ได้ใช้มาก่อนในอดีต บ่อยครั้งที่สาธารณชนมีข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่หรือเกี่ยวกับการนำการตัดสินใจไปดำเนินการอย่างไร ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่สำเร็จและไม่สำเร็จ

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชนใช้เวลามากขึ้นจริง การตัดสินใจฝ่ายเดียวอาจจะเร็วที่สุดแต่ในที่สุดแล้วจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก ในการดำเนินการ บ่อยครั้งที่มีการต่อต้านมากเสียจนไม่อาจดำเนินการได้เลย ประสิทธิภาพการตัดสินใจไม่อาจประเมินเพียงใช้การวัดเรื่องของเวลาและต้นทุนเท่านั้น แต่คงจะต้องพิจารณาถึงความล่าช้าและต้นทุนที่เกิดขึ้นทั้งหมดไปกับการหาทางออกกว่าจะตัดสินใจอย่างไร ถ้าการตัดสินใจรวดเร็วแต่ดูแปลกแยกไปจากจุดสนใจของแต่ละคน และแต่ละกลุ่ม ซึ่งอาจทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาว การตัดสินใจแต่ละฝ่ายอาจเกิดการโต้แย้ง ล่าช้า หรือการฟ้องร้องกัน แม้ว่าการตัดสินใจจะเกิดขึ้นและนำไปปฏิบัติได้ อย่างไรก็ตามการครั้งต่อไปองค์การคงต้องอาศัยบางอย่างในชุมชนนั้น กระบวนการจะเริ่มด้วยความไม่ร่วมมือและความเกลียดชัง

3. การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจสร้างข้อตกลงและข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจได้เกิดขึ้น พวกเขา ก็อยากเห็นว่ามันเป็นผลทางปฏิบัติไม่เพียงแต่เกิดการสนับสนุนทางการเมืองเพื่อการนำไปสู่การปฏิบัติแต่ละกลุ่มต่าง ๆ และปัจเจกชนแต่ละคนยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด ทันทันทันทีที่ข้อโต้แย้งคุ่เดือดขึ้น และแบ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน จะทำให้เกิดความยากขึ้นในการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาชนเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลโดยปราศจากการเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่แรกเริ่มสามารถช่วยลดความน่าจะเป็นที่ชุมชนจะพบกับการเผชิญหน้าที่เจ็บปวด อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่สิ่งที่วิเศษที่สามารถเป็นอะไรได้ทุกอย่าง การมีส่วนร่วมไม่อาจลดหรือกำจัดความขัดแย้งทั้งหมดได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม วิธีที่จะบรรลุและคงไว้ซึ่งความชอบธรรม โดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน ก็คือ การดำเนินตามกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและมีความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและมีสาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วม โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้สาธารณชนได้รับข้อมูลมากกว่า ถึงเหตุผลเบื้องหลังของการตัดสินใจนั้น

7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ขององค์การมาทำงานกับสาธารณชนในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน พวกเขาจะเริ่มมีความอ่อนไหวมากขึ้นต่อความห่วงกังวลของสาธารณชน และมุมมองที่สาธารณชนมองการทำงานขององค์การ มุมมองเหล่านี้มักเกิดขึ้นจากภายในเพื่อที่เจ้าหน้าที่จะมีความตระหนักมากขึ้นต่อการตอบสนองที่อาจเกิดขึ้นของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์การ แม้ในกรณีที่ประเด็นไม่ใหญ่เพียงพอที่จะทำโครงการการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีสาธารณชนที่มีความรู้ การมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นเนื้อหา แต่ยังเรียนรู้ว่าการตัดสินใจที่ทำได้โดยรัฐบาลเกิดขึ้นได้อย่างไร และเพราะเหตุใด การมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการฝึกอบรมผู้นำในอนาคตอีกด้วย เนื่องจากประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน พวกเขาจะเรียนรู้วิธีการสร้างพลังอำนาจต่อผู้อื่นและเรียนรู้วิธีการประสานงานกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการฝึกอบรมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ วันนี้แต่ละคนอาจจะเป็นเพียงตัวแทนของกลุ่มหรือกลุ่มผลประโยชน์ พลังนี้พวกเขาจะเป็นแหล่งศูนย์รวมของผู้นำในระดับภาคและระดับชาติ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้นำในอนาคตจะเรียนรู้ทักษะของการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

United Nations Research 8 Institute of Social Development (UNRISD) ระบุว่า เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาในเรื่อง 1. การตัดสินใจ 2. การเข้าร่วมกิจกรรม 3. การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ๆ สหประชาชาติ ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า 1. การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา 2. การเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนา 3. การเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องพัฒนา (United Nations, 1981 : 11)

2.1.2 ลักษณะการมีส่วนร่วม

ลักษณะการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ ชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และ โครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

องค์การอนามัยโลกและกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วม โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ (WHO/UNICEF, 1978 : 41) คือ

1. การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผล และประการสำคัญคือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง

2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหารการใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน

3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำกิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการพึงระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม

4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปวัตถุก็ได้

สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ (2545) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น 6 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ร่วมรับรู้

ระดับที่ 2 ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น

ระดับที่ 3 ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ

ระดับที่ 4 ร่วมดำเนินการ

ระดับที่ 5 ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล

ระดับที่ 6 ร่วมรับผล

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร และร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้สิ่งใดก่อนหลัง (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547 : 57-62)

2.1.3 การมีส่วนร่วมทางสังคม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการ แนวทางลำดับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ในการมีส่วนร่วมให้เป็นแนวทางเจตนารมณ์เดียวกัน เพื่อเป็นภาพชัดเจนในการให้ความร่วมมือกัน

ศิริกาญจน์ โกลุมภ์ กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดประชาธิปไตย และหลักการเบื้องต้นของการมีส่วนร่วม คือ การตัดสินใจใด ๆ ก็ตามที่ ส่งผลกระทบต่อถึงบุคคลใด บุคคลเหล่านั้นควรเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น โดยหลักการนี้ การมีส่วนร่วมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า บุคคลแต่ละคนย่อมทราบดีว่าตนต้องการอะไร เพราะฉะนั้นการที่เหตุการณ์ใดก็ตามจะส่งผลกระทบต่อถึงบุคคลใด บุคคลนั้นย่อมทราบดีว่าเขาต้องการหรือไม่ต้องการอะไร และอะไรบ้างที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง (ศิริกาญจน์ โกลุมภ์, 2542 : 14)

อุทัย บุญประเสริฐ ได้กล่าวอ้างถึง จากการจำแนกขั้นตอนในการมีส่วนร่วมของ ชูชาติ พวงสมจิตร ว่ามี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามาร่วมในการค้นหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการนั้น ๆ

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผน เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน กำหนดทรัพยากร และแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการ

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยการร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือ โดยการบริหารงานและประสานงาน ตลอดจนการดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอกเป็นต้น

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ เป็นขั้นที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินว่าโครงการที่ดำเนินการนั้น บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลนี้อาจเป็นการประเมินผลย่อย (Formative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าของโครงการที่กระทำกันเป็นระยะ ๆ หรือการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวบยอดของโครงการทั้งหมด (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543 : 115)

2.1.4 ทฤษฎีและประเภทการมีส่วนร่วม

ติน ปรัชญพฤทธิ (2530 : 258-271) กล่าวว่า ทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง/ ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกัน กับการบริหารงานดี การมีส่วนร่วมตามทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ารับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่มัประดับเท่านั้น

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participation Democracy) ทฤษฎีนี้เน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษา

และพัฒนาการกำหนดทางการเมือง และสังคมที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือ การไม่ยอมให้มีส่วนร่วม นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2544 : 91) กล่าวถึงทฤษฎีวิถีทางเป้าหมาย ซึ่งได้แบ่งพฤติกรรม ผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ

ภาวะผู้นำแบบสั่งการ

ภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จของงาน

ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน

ภาวะผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม

ทฤษฎีวิถีทาง – เป้าหมาย อธิบายความเหมาะสมของผู้นำแบบให้มีส่วนร่วม เป็นพฤติกรรมที่มุ่งปรึกษาหารือกับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้องประกอบการตัดสินใจ

กฤษณ์เทพ อุปจันทร์ (2542 : 32-37) กล่าวถึง การบริหารแบบยึดโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management หรือ เรียกโดยย่อว่า SBM) ว่าหมายถึง การบริหารโรงเรียนที่ยึดหลักการกระจายอำนาจ จากส่วนกลางที่มุ่งให้มีการตัดสินใจร่วมกันในระดับหน่วยปฏิบัติการระหว่างบุคคล 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ให้บริการการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้แทนครู และบุคลากรทางการศึกษา
2. กลุ่มผู้รับบริการการศึกษา ได้แก่ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียน และผู้แทนองค์กรประเภทต่าง ๆ ในชุมชน โดยให้โรงเรียนตัดสินใจโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีอิสระสูงชัน และมีความรับผิดชอบต่อบทบาทภารกิจของโรงเรียนที่พึงประสงค์ ที่พึงมีต่อสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ทั้งในด้านวิชาการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารทั่วไป

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมี 5 ทฤษฎี ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อม (Mass Persuasion)

Maslow (อคิน รพีพัฒน์, 2527 อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 7-9) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (Hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival needs) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ฆโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการ ด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุด ที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด ของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Moral)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูง ตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูป พฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งใน ส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมี ขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้สึกราชาตินิยมให้ เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ ส่วนรวมของชาติ มีความ พื่อใจในชาติของตัวเอง พื่อใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 8)

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการร่วมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือ ปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545 : 8)

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่ายเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุด ในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็ จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ ควบคุมเลยก็ไม่ใช่ไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะ การใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวัง ผลประโยชน์ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8-9)

จึงสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีความชัดเจน ความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้น ของการที่มีคนมารวมกันใดควร จะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือใน นามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้นองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะสมาชิกของสังคม ไม่ว่าจะในบริบทของการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองหรือวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการรับรู้ และภูมิปัญญาในการกำหนดชีวิตของตนเองเป็นตัวของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรี นอกจากนี้ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ทรัพยากร ควบคุมการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา

ประเภทการมีส่วนร่วม

ประเภทการมีส่วนร่วมทำให้การมีส่วนร่วมได้เป็นไปตามความประสงค์ชัดเจนในการมีส่วนร่วมในเรื่องอะไร อย่างไร ที่ทำให้สามารถตัดสินใจก่อนเข้าร่วมในประเภทนั้น ๆ อย่างเกิดประโยชน์โดยตรง ประเภทของการมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทของการมีส่วนร่วม ดังนี้

Feuwwgroup ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมยังพิจารณาได้หลายมุมมองซึ่งมีทั้งทางตรงและทางอ้อม การมีส่วนร่วมในบางกรณีเป็นไปอย่างแท้จริง หรือเป็นไปในลักษณะเทียม อย่างไรก็ตาม จะขอกกล่าวในรายละเอียดต่อไป โดยทั่วไปแบ่งเป็น 2 ประเภท (Feuwwgroup, 2012 : ออนไลน์) ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบกิจกรรมโดยตรง เช่น ผู้บริหาร หัวหน้าโครงการ การปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ก็ตาม มักจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในรูปของกรรมการที่ปรึกษาที่จะให้ข้อคิด ข้อเสนอแนะ เพราะกิจกรรมบางอย่างอาจมีอุปสรรคไม่สามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี จึงจำเป็นต้องให้บุคคลอื่นเข้ามาร่วมในการตัดสินใจเพื่อให้ผลการตัดสินใจเป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไป หรือเกิดผลงานที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมโดยตรงจึงมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เป็นการร่วมอย่างมีระบบตามกระบวนการบริหารมักทำเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น เมื่อมีคำสั่งแต่งตั้งบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการตัดสินใจร่วมกัน

2. การมีส่วนร่วมโดยอ้อม การมีส่วนร่วมโดยอ้อมเป็นเรื่องของการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการ บริหารแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องของการให้การสนับสนุนส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น เช่น การบริจาคเงิน ทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าช่วยสมทบ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมแต่ยินดี ร่วมมือ เป็นต้น

วรรณ วลัยวานิช (2539). ได้กำหนดรูปแบบของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้อง ในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2537 : 188) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วม ออกเป็น 3 ประการ ตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive organization) เช่น การรวมกลุ่มของเยาวชนกลุ่มต่าง ๆ

2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางสังคม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน (Representative organization) เช่น กรรมการของกลุ่ม หรือ ชุมชนกรรมการหมู่บ้าน

3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม (Open participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ผู้แทนประชาชน (Non representative organization) เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

ประเภทการมีส่วนร่วมทำให้การมีส่วนร่วมได้เป็นไปตามความประสงค์ชัดเจนในการมีส่วนร่วมในเรื่องอะไร อย่างไร ที่ทำให้สามารถตัดสินใจก่อนเข้าร่วมในประเภทนั้น ๆ อย่างเกิดประโยชน์โดยตรง รูปแบบ หรือประเภทของการมีส่วนร่วมของบุคคลไว้เป็น 2 ลักษณะ (วรรณ วรชวานิช, 2539) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้องร่วมตัดสินใจในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน จนกว่าการดำเนินงานจะบรรลุผลเสร็จสมบูรณ์

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง คือ รูปแบบที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามาเกี่ยวข้อง ในลักษณะหนึ่งลักษณะใด หรือ ในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งเท่านั้น

โกวิท พวงงาม (2562 : 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ในการพัฒนา ควรจะมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา ในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อม ไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจ และมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการ นำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมี ฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนิน กิจกรรมอย่างใกล้ชิด

4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและ ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำ ไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันใน โอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

2.1.5 ปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมดังนี้

ไพโรจน์ พรหมสาส์น (2530 : 328-330) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาว่าปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยทั่ว ๆ ไป อาจแบ่งได้เป็น 3 ปัจจัยใหญ่ คือ

- 1) ปัจจัยจากชุมชนเอง จำแนกได้เป็น 4 ส่วน คือ ศักยภาพของชุมชนทางด้านกายภาพ (Physical potentiality) ศักยภาพของชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ (Economic potentiality) ศักยภาพด้านสังคม (Social potentiality) และศักยภาพทางการเมือง (Political potentiality)
- 2) ปัจจัยจากข้าราชการ และระบบราชการ พิจารณาได้ 2 ลักษณะคือ ปัจจัยจากระบบบริหารราชการ และปัจจัยจากตัวข้าราชการเอง
- 3) ปัจจัยจากสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่น สภาพความเจริญของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสภาพสังคมใหญ่ที่ชุมชนนั้น ๆ สังกัดด้วย

John M. Cohen and Norman T. Uphoff (1977 : 143-158) ได้กล่าวถึงกลุ่มปัจจัยที่เป็นบริบทของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทที่เกี่ยวข้องกับผู้ออกแบบโครงการ ผู้นำโครงการไปปฏิบัติ และผู้ประเมินโครงการ 6 กลุ่มปัจจัย คือ

1. ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (Physical and Biological Factors) ได้แก่ สภาพภูมิอากาศการเพาะปลูกพืช ความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับพื้นที่
2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Factors) ได้แก่ การเป็นเจ้าของกิจการ/ ที่ดิน การเป็นผู้เช่า การออม การจ้างงาน ลักษณะอาชีพ ระดับรายได้ – รายจ่าย การพัฒนาอุตสาหกรรม การตลาด การขนส่ง และปัจจัยพื้นฐาน
3. ปัจจัยทางการเมือง (Political Factors) ได้แก่ โครงสร้างของรัฐบาลที่รวมอำนาจหรือกระจายอำนาจ การแข่งขันของกลุ่มการเมือง หรือกลุ่มการเมืองแบบเดี่ยว ความเชื่อทางการเมือง การปรับตัวของประชาชน
4. ปัจจัยทางด้านสังคม (Social Factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มกับบุคคล รูปแบบขององค์กร รูปแบบของกิจกรรม ที่ตั้ง และโครงสร้างของชุมชน พื้นฐานลักษณะของการรวมกลุ่ม (ความเป็นญาติ ศาสนา ภาษา)
5. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม (Cultural Factors) ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ การปรับตัว ความร่วมมือ บทบาท ความแตกต่างทางเพศ ความแตกต่างทางการเมือง สังคม
6. ปัจจัยทางด้านประวัติความเป็นมา (Historical Factors) ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานการเป็นอาณานิคม ความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจทางการเมือง ความซับซ้อนของเทคโนโลยีประสบการณ์เดิมในการพัฒนาชนบท

จุฑารัตน์ วุฒิสมบูรณ์ (2538 : 25) ได้สรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการศึกษาคำถามที่ส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2. มาตรฐานคุณค่า บุคคล และกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับ มาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะส่งเสริม ปกป้องและรักษาเป้าหมายของ ตนเอง
4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมา จากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
5. ความคาดหวังบุคคลและกลุ่มบุคคล จะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่าจะประพฤติ ในสถานการณ์เช่นนี้ ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน
6. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองถูกบังคับให้ทำ
7. การมองแต่ตนเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองถูกบังคับทำ
8. นิสัย และประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำเมื่อ อยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ
9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ซึ่งโครงการของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามี ส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้น เท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา
10. ความสามารถบุคคล และกลุ่มบุคคล มักจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างที่ตน เห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้ทำให้สถานการณ์เช่นนั้น
11. การสนับสนุนบุคคล และกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้ว่าได้รับการสนับสนุนที่ดี พอให้กระทำการเช่นนั้น

ชิต นิลพานิช และ กุสธ ธนาพงศธร (2532 : 362) กล่าวถึง การส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชนมี ดังนี้

1. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความ ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานหรือต่อบุคคล
2. หลักการจัดความชัดเจน ความชัดเจนในเรื่องผลประโยชน์และความคิด จะมี อิทธิพลต่อ การดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมากเพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว
3. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การ ซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้ ร่วมสนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงาน
4. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิด ของตนเอง ช่วยเหลือประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ ประชาชนมีโอกาสทดลองคิด ปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่ การเข้าร่วมในการพัฒนา
5. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำมาใช้ในการแสวงหาความร่วมมือในการ พัฒนาได้สี่
6. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการ ทำงานและทำให้ งานเกิดประสิทธิภาพ

อนึ่ง สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย (2545 : 118) ได้สรุปถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการคือ

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

- 1) จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ
- 2) จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กร ต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
- 3) แก่อบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ
- 4) ลงมือปฏิบัติจริง
- 5) ถ่ายถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุง กระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2. การพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความและ ความสามารถที่มี จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการ พัฒนาได้ ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

- 1) แลกเปลี่ยน เรียนระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน
- 2) สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนอย่างต่อเนื่อง และสนับสนุน ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
- 3) แลกเปลี่ยนเรียน!และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์การร่วมกัน

2.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับจิตอาสายุค New Normal

2.2.1 ความหมายของจิตอาสา

จิตอาสาโดยทั่วไปแล้ว หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษาและเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม

“จิต” (Mind) หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิดและนึก

“จิตสำนึก” (Consciousness) หมายถึง เป็นภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัว รู้ว่าทำอะไร อยู่ที่ไหน เป็นอย่างไร สามารถตอบสนอง ต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสได้ด้วยกาย

“อาสา” (Service, voluntary) หมายถึง การเสนอตัวเข้ารับทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหนึ่งหรือเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้

“สาธารณะ” (Public) หมายถึง ทั่วไป เป็นของกลางสำหรับส่วนรวม การแสดงออกเพื่อสังคมส่วนรวม เป็นการบริการชุมชน ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้

ประเวศ วะสี (อ้างในวารสารบัณฑิตศึกษา, 2558) ให้ความหมายของคำว่า จิตอาสา ว่าเป็น จิตที่มีการเสียสละ จิตที่เอื้อเพื่อเผื่อแผ่เป็นผู้มีจิตพร้อมที่จะเป็นอาสาสมัคร เป็นรูปธรรมของความ เป็นเพื่อนมนุษย์ที่มีความเมตตา กรุณาเพื่อเชื่อมต่อความเป็นและทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคม

เดโช สวานานนท์ (2552) กล่าวว่า จิตสำนึกมีหลายความได้หลายทางร่วมกัน แต่ความหมาย หนึ่งคือ ลักษณะของบุคคลที่ตอบโต้ต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว ในอาการตระหนักรู้สัมผัสความรู้สึก ความคิด และการต่อสู้ดิ้นรนของตนเองได้หรือพุด่าง ๆ ว่า คือ ลักษณะของบุคคลที่ทำอะไรลงไปอย่างรู้ตัว ไม่ได้ใจลอย หรือทำอะไรลงไปขณะที่อารมณ์วูบ หน้ามืด ขาดสติยับยั้ง

สมพงษ์ สิงหะพล (2542 : 15-16) กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้จิตสำนึก เมื่อเกิดขึ้นแล้วยากที่จะหยุดหรือหายไปจากบุคคลนั้น คนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตนทำ ประโยชน์ต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัยจะไม่ซบถผิดกฎจราจร บุคคลที่มี จิตสำนึกสาธารณะจะไม่ขีดเขียนสถานที่สาธารณะ เป็นต้น

คำว่า จิตอาสาตามตำราวิชาการและนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้เพิ่มเติมดังต่อไปนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายว่า “จิตอาสา” เกิดจากคำสอง คำ คือ “จิต” ซึ่งมีความหมายเดียวกับใจ จิต หมายถึง สิ่งที่ทำหน้าที่รู้ รู้สึก คิดและนึก และอีกคำ คือ “อาสา” หมายถึง รับทำโดยเต็มใจ เมื่อรวมกันแล้วจะหมายถึง นึก และคิดเสนอตัวรับทำเพื่อ ประโยชน์ส่วนรวมด้วยความเต็มใจ ภาษาอังกฤษใช้คำที่มีความหมายสอดคล้องและใกล้เคียงกัน คือ Voluntary Spirit หรือ Volunteer Spirit หรือ Philanthropy ทั้งนี้ยังหมายถึง บุคคลที่นึกคิดและ คิดเสนอตัวรับทำเพื่อประโยชน์ส่วน

สารานุกรมเสรี ให้ความหมาย อาสาสมัคร (volunteer) หมายถึง ผู้ที่สมัครใจทำงานเพื่อ ประโยชน์แห่งประชาชนและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน หรือสิ่งอื่นใดบุคคลที่อาสาเข้ามา ช่วยเหลือสังคมด้วยความสมัครใจ เสียสละ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ป้องกัน แก้ไขปัญหาและ พัฒนาสังคม โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน คุณสมบัติที่สำคัญของอาสาสมัครมี 3 ประการ คือ ทำงานด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่ด้วยการถูกบังคับหรือเป็นเพราะหน้าที่ เป็นงานเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนและสังคมหรือ สาธารณประโยชน์ และทำโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงิน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564 : ออนไลน์)

“อาสาสมัคร” เป็นคำวิเศษณ์ หมายถึง ที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่น ทหาร อาสาสมัคร และที่เป็นคำนาม หมายถึงบุคคลที่เสนอตัวเข้าทำงานด้วยความสมัครใจ เช่น เขาเป็น อาสาสมัคร ภาษาอังกฤษใช้ว่า Volunteer

“จิตสาธารณะ” เกิดจากคำสองคำ คือ จิตซึ่งได้อธิบายแล้ว และสาธารณะซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ หมายถึงเพื่อประชาชนทั่วไป เมื่อนำมารวมกันจะมีความหมายว่า นึกและคิดทำเพื่อประชาชนทั่วไป หรือจิตที่คำนึงประโยชน์ของสาธารณะหรือสังคม ภาษาอังกฤษใช้ว่า Public Mind

“จิตสำนึกทางสาธารณะ” (Public Conscience) เกิดจากคำสองคำ คือ จิตสำนึกซึ่งมี ความหมายว่า ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีในรูปแบบค่านิยมทางจริยธรรม และคำว่าสาธารณะเมื่อนำมา รวมกันแล้วหมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี คิดทำเพื่อประชาชนทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548 : 40-41)

“จิตอาสา” คือ จิตที่พร้อมจะทำได้เพื่อสาธารณประโยชน์ นึกและคิดเสนอตัวรับทำเพื่อส่วนรวมด้วยความเต็มใจจิตมีความหมายเดียวกับใจคือสิ่งที่ทำหน้าที่รับรู้, รู้สึกคิด และนึกคำว่า “อาสา” หมายถึงรับทำด้วยความเต็มใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545 : 329)

จิตอาสา แยกศัพท์ คือ **จิต + อาสา** ที่แปลได้ว่า “จิต” หมายถึงใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้สึกคิด และนึกธรรมชาติที่รู้อารมณ์สภาพที่นึกคิดความคิด คำว่า “อาสา” หมายถึงความหวังความต้องการการรับทำโดยเต็มใจสมัครใจแสดงตัวขอรับทำการนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 312) การรวมคำ 2 คำด้วยกันนั้นเป็นคำที่มีความหมายจิตอาสาจะมีลักษณะเดียวกันกับจิตสำนึก (ความรู้รู้สึกหรืออยากตอบแทนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองสังคมโลกมวลมนุษย์) หรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือรูปเสียงกลิ่นรสและสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกายจิตสาธารณะจิตสำนึกสาธารณะ จิตบริการ จิตอาสา จิตสำนึกทางสังคมคำศัพท์เหล่านี้มีลักษณะมีความหมายคล้ายคลึงกันหรือปฏิบัติในแง่เดียวกัน

คุณวิ ไชยชนะ (2550 : 43) ให้ความหมายของคำว่า จิตอาสา คือ ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา ร่างกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

พระไพศาล วิสาโล (2559 : 7) ได้ให้ความหมายคำว่า จิตอาสา คือ การเป็นอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือส่วนรวมหรือผู้ทุกข์ อยากรู้ก็ตามคำว่าจิตอาสาที่มีมิติในทางธรรมด้วย เพราะเกิดจากความเมตตากรุณา การนึกถึงประโยชน์สุขของผู้อื่นขณะเดียวกันก็เป็นการลดละตัวตน พูดได้ว่าจิตอาสาเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา จิตอาสาจะเกิดขึ้นเมื่อเรามีความตระหนักว่าเราเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หากพูดให้กระชับมากขึ้น จิตอาสา ก็คือ จิตที่ไม่นิ่งดูตายต่อสังคม หรือความทุกข์ยากของผู้คนและปรารถนาเข้าไปช่วย ไม่ใช่ด้วยการให้ทานให้เงิน แต่ด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วย และด้วยจิตที่เป็นสุขที่ได้ช่วยผู้อื่น จะเน้นว่าไม่ใช่แค่การทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นอย่างเดียว แต่เป็นการพัฒนาทางจิตวิญญาณของเราด้วย

สรณีย์ สายศร (2558 : 46) จิตอาสา หรือ Volunteer Spirit หมายถึง การมีจิตใจอาสาช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ หรือช่วยให้ผู้อื่น มีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีขึ้นโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน

สรุปความหมายจิตอาสา หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะพฤติกรรมแสดงออก และกิริยาท่าทางซึ่งสิ่งมีชีวิต ระบบ หรืออัตลักษณ์ประติษฐ์ที่เกิดร่วมกันกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมระบบอื่น หรือสิ่งมีชีวิตโดยรวมเช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตเป็นการตอบสนองของระบบหรือสิ่งมีชีวิตต่อสิ่งเร้า หรือการรับเข้าทั้งหลาย ไม่ว่าจะภายในหรือภายนอก มีสติหรือไม่มีสติระลึกรู้ ชัดเจน หรือแอบแฝง และโดยตั้งใจ หรือไม่ได้ตั้งใจ นักวิชาการได้ให้ความสำคัญและความหมายต่อไปนี้

ดังนั้น ความหมายของจิตอาสายุค New Normal ในปัจจุบัน หมายถึง การดำเนินชีวิตที่เป็นลักษณะการแสดงออกของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือพัฒนา กับผู้อื่น ที่เปลี่ยนแปลงไปมากในลักษณะ วิธีการ การใช้เครื่องมือเป็นปัจจัยการส่งเสริมการทำงานทางเทคโนโลยี และการผสานกับ

พลังทางจิตใจที่มีความอาสาปรับใช้สังคมในกรอบแนวทางที่สามารถทำได้ โดยมีข้อจำกัดทางสังคมอย่างมาก ในขณะที่การดำเนินชีวิตของตนเองถูกเปลี่ยนไปตามบทบาท สถานการณ์ของสังคม

2.2.2 ความสำคัญของจิตอาสา

ความสำคัญของจิตอาสา คือการศึกษาความสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมในสังคม เพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ตัดสินใจเลือกที่จะกระทำในสิ่งต่าง ๆ ออกมา ทั้งพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกให้เห็นได้อย่างชัดเจน และพฤติกรรมภายในที่บุคคลภายนอกไม่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้แก่ ความคิดความเชื่อเจตคติและการศึกษาทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ต้องใช้หลายสาขาวิชาเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ จิตวิทยา จิตวิทยาสังคม สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์โดยมีการมองพฤติกรรมมนุษย์ในลักษณะแง่มุมต่างประเด็นปัญหาตามความสนใจในแต่ละศาสตร์ซึ่งมีปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

“จิตอาสาเราทำความดี ด้วยหัวใจ” โครงการพระราชทานของในหลวง ร.10”

ในหลวง ร.10 พระราชทานโครงการ “จิตอาสาเราทำความดี ด้วยหัวใจ” เพื่อส่งเสริมให้คนไทยสมัครสมานสามัคคี สร้างสรรค์ความดีเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ ไม่หวังสิ่งตอบแทน จากโครงการ “จิตอาสาพระราชทาน 904 วปร.” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเกิดขึ้นจากน้ำพระราชหฤทัยอันเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาของพระองค์ที่ทรงทรม่เทพระวรกาย ปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานัปการ โดยคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของราษฎรเป็นสำคัญ และทรงมีพระราชปณิธานที่จะสืบสานรักษา และต่อยอดโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบรมราชชนกที่ได้ทรงพระราชทานไว้เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาประเทศ ต่อมาทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่อใหม่เป็น “โครงการจิตอาสาเราทำความดี ด้วยหัวใจ” โดยพระราชทานโครงการดังกล่าวเพื่อส่งเสริมให้พสกนิกรชาวไทยทุกคน มีความเสียสละ และความสมัครสมานสามัคคี ในการสร้างสรรค์ความดี เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ

ในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 28 กรกฎาคม 2560 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หน่วยราชการในพระองค์ ร่วมกับหน่วยราชการต่าง ๆ และประชาชนทุกหมู่เหล่าที่มีจิตอาสาบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน และแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัญหาน้ำท่วมในเขตชุมชน ปัญหาการจราจร และอื่น ๆ เพื่อสืบสานพระราชปณิธานพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ได้เปิดให้ประชาชนทั่วประเทศ สมัครเข้าร่วมโครงการจิตอาสา “เราทำความดี ด้วยหัวใจ” ปรากฏว่ามีประชาชนสมัครเข้าร่วมจำนวนมากจนเสื่อยึดคอไปโลลี้ด้า “ธ สถิตในดวงใจไทยนิรันดร์” ที่พระราชทานให้ประชาชน จำนวน 770,000 ตัว ถูกแจกจ่ายจนหมด ซึ่งหมายความว่า มีผู้เข้าร่วมโครงการไม่ต่ำกว่า 770,000 คน และอาจจะถึง 1 ล้านคน เพราะมีประชาชนอีกมากที่เข้าร่วมโครงการแม้จะไม่ได้รับเสื้อ ถือเป็นโครงการที่มีประชาชนเข้าร่วม และประสบความสำเร็จอย่างสูงยิ่ง และสำหรับจิตอาสาตามพระราชโบาย แบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (ฐานเศรษฐกิจ, 2563 : ออนไลน์)

1. จิตอาสาพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่ทำเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวันการประกอบอาชีพ รวมทั้งการสาธารณสุข ฯลฯ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่กระทำได้อย่างตลอดเวลา

2. จิตอาสาเฉพาะกิจ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์ให้ปฏิบัติในงานพระราชพิธี หรือการรับเสด็จ ในโอกาสต่าง ๆ เป็นการใช้จ่ายพลังจิตอาสาร่วมกับปฏิบัติกับ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาร่วมงานรวมทั้งการเตรียมการ การเตรียมสถานที่และการฟื้นฟูสถานที่ภายหลัง การปฏิบัติในพระราชพิธี และการเสด็จฯ นั้น ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. จิตอาสาภัยพิบัติ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเฝ้า ตรวจสอบ และเตรียมการรองรับภัยพิบัติทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากสาเหตุอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยรวมและการเข้าช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนจากภัยพิบัติดังกล่าว เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น

ในยุคแรก ๆ ความสำคัญของจิตอาสา มองบุคคลว่าเป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับ เครื่องจักร เครื่องกล ต่อมาได้มีความพยายามที่จะเพิ่มประสิทธิภาพให้คนทำงานได้มากขึ้น เร็วขึ้น โดยการจูงใจด้วยเงินและวัตถุเป็นหลัก ที่เรียกว่า “การบริหารเชิงวิทยาศาสตร์” แต่พบว่าวิธีการให้ความสำคัญกับมนุษย์สัมพันธ์ไม่ได้คำตอบที่ดีกับการบริหารจึงมีการใช้วิธีการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์ ที่ทำให้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ที่อยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมขององค์การอันเป็นที่มาของการศึกษาพฤติกรรมองค์การ ซึ่งการศึกษาดังกล่าว มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดการบริหารในปัจจุบัน เนื่องจากการบริหารเป็นกระบวนการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น พฤติกรรมของบุคคลในองค์การจึงมา ผลผลิตและประสิทธิผลขององค์การเนื่องจากการบริหารงานเป็นกระบวนการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น และการบริหารเป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ และการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรมนุษย์เป็น ปัจจัยที่มีความต้องการ มีความรู้สึกและอารมณ์

เนื่องจากความสำคัญของจิตอาสา คือการให้คุณค่าการช่วยเหลือที่มาจากจิตใจภายใน การที่จะบริหารจัดการให้มนุษย์ทำงานได้สำเร็จ เกิดประสิทธิผลตามจุดมุ่งหมายขององค์การ ตลอดจนสามารถแข่งขันและทำให้องค์การอยู่รอดได้นั้น ผู้บริหาร จำเป็นต้องทำการศึกษาพฤติกรรมภายในองค์การ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถทำนายพฤติกรรมใน องค์การได้ ตลอดจนสามารถควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การศึกษาพฤติกรรมองค์การมีความสำคัญต่อผู้บริหารดังต่อไปนี้ (วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่, 2562 : ออนไลน์)

1. ทำให้เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของตนเอง การศึกษาพฤติกรรมองค์การจะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเอง เช่น มีความเข้าใจ ในความรู้สึก ความต้องการ และแรงจูงใจของตนเอง ทำให้ทราบธรรมชาติ จุดอ่อนและจุดแข็งของพฤติกรรมของตนเอง ตลอดจนปัจจัยที่เป็นสาเหตุ ทำให้สามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เช่น นำความรู้ที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรมและความสามารถในการตัดสินใจ การตอบสนอง การควบคุมอารมณ์และความเครียดต่าง ๆ การพัฒนาการ สื่อสารกับผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการบริหารงานในอาชีพของตน

2. ทำให้เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนาย และควบคุมพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องรับผิดชอบในการวางแผน การจัดองค์การและการควบคุมให้มีการทำงานที่ นำไปสู่ผลสำเร็จขององค์การ การศึกษาพฤติกรรมองค์การจะทำให้ผู้บริหารเข้าใจธรรมชาติและความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคน เข้าใจปัจจัยสาเหตุของพฤติกรรมจึงทำให้ผู้บริหารเข้าใจ

ในปัญหา ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องสามารถทำนายได้ว่า ถ้าใส่ปัจจัยหรือตัวแปรใดเข้าไป จะส่งผลให้เกิดพฤติกรรมอะไรขึ้นซึ่งนำมาสู่การแก้ไขปัญหาพฤติกรรมในองค์การด้วยการควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

3. ทำให้เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายและควบคุมพฤติกรรมของเพื่อนร่วมงาน เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องทำงาน และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานในองค์การการเข้าใจกระบวนการ เกิดทัศนคติของบุคคล การเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคลกระบวนการกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมภายในองค์การ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและการเมือง ภายในองค์การ จะช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่าง ๆ ในองค์การ ทำให้ สามารถทำนายและนำมาใช้ในการสนับสนุนให้เกิดการทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี

4. ทำให้เกิดความเข้าใจ และสามารถทำนายพฤติกรรมของผู้บริหาร บุคคลอื่น และสภาวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายขององค์การเนื่องจากผู้บริหารมีหลายระดับผู้บริหารในระดับที่อยู่เหนือขึ้นไปจะมีอิทธิพลต่อผู้บริหารในระดับรองลงมา และบุคคลอื่นและสภาวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการบริหารจะมีอิทธิพลต่อผู้บริหารระดับสูง เช่น ผู้บริหารจากส่วนกลาง ผู้ตรวจราชการ ผู้ถือหุ้น รวมทั้งคู่แข่ง (Competitors) ผู้ส่งวัตถุดิบให้ (Suppliers) และลูกค้าขององค์การ ตลอดจนสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี พฤติกรรมองค์การจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้บริหารมีความเข้าใจพฤติกรรมและความต้องการของผู้บริหารที่อยู่เหนือขึ้นไปและบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายขององค์การ และสามารถทำนายการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อนโยบายขององค์การซึ่งนำมาสู่การเจรจาต่อรองการวางแผนการจัดองค์การและการควบคุมให้องค์การมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทาง ที่พึงประสงค์และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายของ องค์การ

การศึกษาการดำเนินชีวิต พฤติกรรมองค์การจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์กล่าวคือ ทำให้ผู้คนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้ได้บังคับบัญชา เข้าใจเพื่อนร่วมงานตลอดจนเข้าใจผู้บริหารและบุคคลอื่นและสภาวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายโดยความเข้าใจเหล่านี้จะทำให้สามารถทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นและสามารถปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง จูงใจ สนับสนุน และควบคุมพฤติกรรมของ บุคคลอื่นอันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองและบุคคลรอบข้างและทำให้องค์การประสบความสำเร็จได้ ดังนั้น ความสำคัญของการดำเนินชีวิตของจิตอาสายุค New Normal จึงมีความหมายถึงพฤติกรรมที่มีความสำคัญต่อตนเอง สังคม และตระหนักรู้ในสิ่งแวดล้อม จิตอาสาในยุควิถีใหม่ หรือ New Normal เป็นจิตอาสาที่ท้าทายความสามารถ ศักยภาพ ความรู้ที่นำมาเอื้อประโยชน์ในสังคม แต่ยิ่งไปกว่านั้น จิตอาสาวิถีใหม่นั้น หมายถึง หารมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือแบ่งปัน ตามสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันทันด่วน ทำให้จิตอาสาวิถีใหม่ยุค New Normal มีความสำคัญมากต่อสังคมที่ตึงเครียด

ผู้วิจัย จึงสรุปความสำคัญของจิตอาสายุค New Normal ไว้กว้าง ๆ สัก 2 ประการ ประการแรกคือ ความสำคัญในการมีส่วนร่วมทางกาย หรือทางกายภาพ (Physical) และการมีส่วนร่วมทางจิตใจ (Mental) การมีส่วนร่วมทางกาย หรือทางกายภาพ คือการเน้นย้ำความสำคัญในลักษณะสถานการณ์ที่สามารถกระทำการช่วยเหลือ การมีจิตอาสาได้อย่างระมัดระวัง การเว้นระยะห่างในการ

ช่วยเหลือที่ปลอดภัยด้วยการระวังตัว การทำความสะอาด ล้างมือด้วยแอลกอฮอล์ หรือเจลที่ดี การใส่แมสหน้ากากกันฝุ่นละอองทางอากาศ เหล่านี้เป็นการมีส่วนร่วมทางกาย ส่วนการมีส่วนร่วมทางจิตใจ หมายถึงการแสดงออกทางความรู้สึก การส่งพลังใจ ให้ความปรารถนาดีต่อกัน เป็นจิตอาสาทางการรับรู้อารมณ์ความรู้สึกกับผู้มีชีวิตที่ทุกข์ วิตกกังวลกับเหตุการณ์ ตลอดจนการดำรงชีวิต ในสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ จนทำให้มีความตึงเครียด หดหู่ หมัดกำลังใจ ให้มีที่พึ่งทางใจแม้ในยามที่ห่างไกลแบบบล็อกดาวนั้น

2.2.3 การดำเนินชีวิตของจิตอาสา

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2526 : 45) ได้ให้ความหมาย เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต พฤติกรรมมนุษย์โดยทั่วไปสำหรับการดำเนินชีวิตไว้ว่า พฤติกรรม หมายถึง สิ่งทีบุคคลกระทำแสดงออกตอบสนองหรือได้ตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยินอีกทั้งวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย ไม่ว่าจะการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้นจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกร่างกาย

สงวน สุทธิเลิศอรุณ (2543 : 5) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมมนุษย์ (Human Behavior) หมายถึง การกระทำของมนุษย์ทั้งด้านกายกรรม วาจกรรม และมโนกรรม โดยรู้สำนึกหรือไม่รู้สำนึก ทั้งที่สังเกตได้และไม่อาจสังเกตได้ พฤติกรรมมนุษย์จำแนกออกได้เป็น 2 ลักษณะ

1. พฤติกรรมที่ไม่สามารถควบคุมได้เรียกว่า เป็นปฏิกิริยาสะท้อน เช่น การสะดุ้งเมื่อถูกเข็มแทง การกระพริบตาเมื่อมีสิ่งมากระทบกับสายตา

2. พฤติกรรมที่สามารถควบคุมและจัดระเบียบได้เนื่องจากมนุษย์มีสติ

เขียน วันทนิยตระกูล ได้กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของจิตใจที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งอาจสังเกตได้โดยทางตรงหรือทางอ้อม บางลักษณะอาจสังเกตได้โดยไม่ใช้เครื่องมือช่วยเหลือต้องใช้เครื่องมือช่วยพฤติกรรมมนุษย์ หมายถึง อาการกระทำหรือปฏิกิริยาที่แสดงออกมาทางร่างกายกล้ามเนื้อสมองในทางอารมณ์ความคิด และความรู้สึก พฤติกรรมเป็นผลจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เมื่อมีสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นมาเร้าในเวลาใดจะมีการตอบสนอง (เขียน วันทนิยตระกูล, 2548 : ออนไลน์) และการเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าและการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีสองส่วนที่เกี่ยวข้องคือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งจะต้องมีทิศทางที่ดีขึ้นเท่านั้น

จากความหมายสรุปในหัวข้อข้างต้น พบว่า ลักษณะของจิตอาสา เป็นไปในลักษณะด้วยกริยาอาการหรือการแสดงออกทุกรูปแบบของสิ่งมีชีวิต ทั้งภายในและภายนอก นักจิตวิทยาแบ่งพฤติกรรมที่มีในตนเองของจิตอาสาออกมาเป็น 2 ลักษณะคือ

1. พฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิด (Innate behavior) แสดงออกเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าชนิดเป็นพฤติกรรมที่ได้มาจากกรรมพันธุ์ สัตว์สามารถแสดงออกได้โดยไม่ต้องเรียนรู้มาก่อน เป็นพฤติกรรมแบบง่าย ๆ เป็นลักษณะเฉพาะที่ใช้ในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าชนิดใดชนิดหนึ่ง เช่น แสง เสียง แรงโน้มถ่วงของโลก สารเคมี หรือเหตุการณ์ที่เกิดเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น กลางวัน กลางคืน น้ำขึ้นน้ำลง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงฤดูกาล ตอบสนองต่อการเคลื่อนไหวเพื่อปรับตำแหน่งที่เหมาะสม ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมได้มาจากพันธุกรรมเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้มาก่อน (นนธิยา ศรีแก้ว, 2559 : ออนไลน์) พฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิด มีแบบแผนเดียวกัน

(Stereotyped) ไม่ค่อยมีการปรับเปลี่ยนโดยการเรียนรู้ มีลักษณะเฉพาะของแต่ละสปีชีส์ (Species-specific) พฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิดแบ่งออกเป็น 3 แบบ คือ

- 1) Kinesis เป็นการเคลื่อนที่เข้าหาหรือออกจากสิ่งเร้าโดยมีทิศทางไม่แน่นอน
- 2) Taxis เป็นการเคลื่อนที่เข้าหาหรือออกจากสิ่งเร้าโดยมีทิศทางแน่นอน
- 3) พฤติกรรมที่มีแบบแผนแน่นอน (Fixed action pattern หรือ FAP) เมื่อสัตว์ถูกกระตุ้นโดยสิ่งเร้าจากภายนอกที่เรียกว่า Sign stimulus (releaser) จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่มีแบบแผนแน่นอน

2. พฤติกรรมการเรียนรู้ (Learning behavior) สามารถปรับเปลี่ยนได้อันเป็นผลเนื่องมาจากประสบการณ์ ไม่ใช่เกิดจากการที่สัตว์มีอายุมากขึ้น (Maturation) พฤติกรรมการเรียนรู้ได้รับอิทธิพลจากทั้งยีนและสิ่งแวดล้อม จำแนกเป็น 6 ประเภทดังนี้

1) พฤติกรรมความเคยชิน (Habituation) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่สัตว์หยุดตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่ซ้ำ ๆ กัน เนื่องจากไม่ได้รับการตอบสนองที่เหมาะสม

2) พฤติกรรมการฝังใจ (Imprinting) เป็นพฤติกรรมที่ถูกกำหนดมาแล้วโดยยีน จะเกิดขึ้นเฉพาะในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต (Critical period) และมีลักษณะเป็น Irreversible learning สิ่งเร้าที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการฝังใจเรียกว่า Imprinting stimulus จากการศึกษาของนักชีววิทยาชาวเยอรมันชื่อ Konrad Lorenz พบว่าลูกห่านที่ฟักออกจากไข่จะเดินตามแม่ของมัน

3) การเรียนรู้แบบมีเงื่อนไข (Classical conditioning) หมายถึงการที่สัตว์เรียนรู้ที่จะนำสิ่งเร้าใหม่เข้าไปทดแทนสิ่งเร้าเดิมในการกระตุ้นให้สัตว์เกิดการตอบสนองตามธรรมชาติ (Unconditioned response) สิ่งเร้าเดิมซึ่งปรกติกระตุ้นให้สัตว์เกิดการตอบสนองเรียกว่าสิ่งเร้าที่ไม่เป็นเงื่อนไข (Unconditioned stimulus) ส่วนสิ่งเร้าใหม่ซึ่งปรกติไม่กระตุ้นให้สัตว์แสดงการตอบสนองนี้เรียกว่าสิ่งเร้าที่เป็นเงื่อนไข (Conditioned stimulus)

4) การลองผิดลองถูก (Operant conditioning หรือ Trial and error) หมายถึงการที่สัตว์เรียนรู้ที่จะเชื่อมโยงพฤติกรรมหนึ่งกับการได้รางวัลหรือการถูกลงโทษ เมื่อได้รางวัลสัตว์ก็จะแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำ แต่เมื่อถูกลงโทษสัตว์ก็จะหลีกเลี่ยงที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นอีก

5) การลอกเลียนแบบ (Observational learning) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่สัตว์ดูพฤติกรรมของสัตว์อื่นและเรียนรู้ข้อมูลสำคัญบางอย่างแล้วทำตาม

6) การรู้จักใช้เหตุผล (Insight learning หรือ reasoning) หมายถึง การที่สัตว์สามารถแสดงพฤติกรรมได้ถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรกถึงแม้ว่าสัตว์นั้นจะไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

7) การใช้ความคิดประมวลข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Cognition) การคิดประมวลข้อมูลเป็น ลักษณะที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม และเป็นส่วนสำคัญในการแสดงออกของพฤติกรรม (อาภรณ์ รัชไชย, 2560 : ออนไลน์)

2.2.4 เป้าหมายของจิตอาสา

ลาเฮย์ (Lahey, 2001 : 5) ได้กล่าวถึง เป้าหมายของศาสตร์ทางจิตวิทยาอันเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมว่า มีเป้าหมายเป็น 4 ประการ คือ เพื่อการอธิบายพฤติกรรม เพื่อการเข้าใจพฤติกรรม เพื่อการพยากรณ์พฤติกรรม และเพื่อการควบคุมพฤติกรรม ซึ่งจากคำกล่าวของลาเฮย์นี้จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งแก่ตนเองและสังคม เพราะช่วยให้

รู้และบอกได้ถึงสาเหตุที่มาของพฤติกรรม แล้วนำความรู้เหล่านั้นมาวิเคราะห์ให้เกิดความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น ช่วยทำนายแนวโน้มพฤติกรรม และได้แนวทางเสริมสร้างพัฒนาพฤติกรรม เพื่อดำรงชีวิต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฝ่าวิกฤติชีวิตได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษา วิชาพฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนและแนวคิดของแอตคินสันและคนอื่น ๆ (Atkinson, et. Al. 1993 :3 อ้างถึงใน ปราณี รามสูตร, 2545 : 4-5) ที่ได้กล่าวไว้ก่อนแล้วว่า การศึกษาเรื่องราวทางจิตวิทยาซึ่งให้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรม เป็นการศึกษาเพื่อทำให้ชีวิตเป็นสุข หากบุคคลปราศจาก ความรู้ความเข้าใจในจิตวิทยา หรือพฤติกรรมแล้วก็อาจดำรงตนอย่างไม่สู้ราบรื่นนักในสังคมยุคนี้ นับได้ว่าการศึกษาพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนนี้ช่วยสนองเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ 2542 ที่มุ่งให้ผู้ศึกษาเก่ง ดี มีความสุข แสดงให้เห็นเป้าหมายของการศึกษา พฤติกรรม

ดังนั้น เป้าหมายในการเป็นจิตอาสาที่มีจุดหมายตามความชอบ และถนัดรวมถึงสภาพแวดล้อม ให้มีเป้าหมายด้านจิตอาสา ดังนี้ (หน่วยราชการในพระองค์, 2561 : ออนไลน์)

1. จิตอาสาเพื่อการพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของแต่ละชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็กิจกรรมบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในการดำรงชีวิตประจำวันการประกอบอาชีพ รวมทั้งการสาธารณสุข ซึ่งเป็นกิจกรรมที่กระทำได้ตลอดเวลา สามารถแบ่งตามภารกิจงานออกเป็น 8 กลุ่มงาน ดังนี้

1) จิตอาสาพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนมีสุข หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ อาทิ การขุดลอกคูคลอง การดูแลรักษา ความสะอาดเรียบร้อยของศาสนสถาน หรือสถานที่สาธารณะ การจัดเก็บผักตบชวา การปลูกต้นไม้ รวมทั้งการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่สร้างความเป็นอยู่ของ ชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุขอย่างยั่งยืน

2) จิตอาสางานประดิษฐ์และเผยแพร่งานศิลปาชีพ หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่นำความรู้ทางด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน/ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาเผยแพร่ และถ่ายทอดเพื่อให้ประชาชนนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาให้เป็นประโยชน์ต่อไป

3) จิตอาสาฝ่ายกิจกรรมการแสดงและนิทรรศการ หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ปฏิบัติงานสนับสนุนในการจัดงานหรือกิจกรรมการแสดงและมีนิทรรศการ เฉลิมพระเกียรติ เพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจและเผยแพร่กิจกรรมจิตอาสาฯ เช่น กิจกรรมการแสดงดนตรีบริเวณพระลานพระราชวังดุสิต การจัดงานอุ่นไอรัก คลายความหนาว งานเฉลิมศกสุขสันต์มหาสงกรานต์ตำนานไทย เป็นต้น

4) จิตอาสาฝ่ายแพทย์และสาธารณสุข หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ปฏิบัติงานสนับสนุน และช่วยอำนวยความสะดวกแก่แพทย์ พยาบาล รวมถึงช่วยอำนวยความสะดวกด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ

5) จิตอาสาฝ่ายทะเบียนและข้อมูล หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกประชาชนที่มาลงทะเบียนจิตอาสาฯ

6) จิตอาสาฝ่ายส่งกำลังบำรุงและสนับสนุน หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่สนับสนุนอำนวยความสะดวก ดูแลความเรียบร้อย จัดหาหรือบริการอาหาร น้ำดื่ม ให้กับประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรม/จิตอาสาที่เข้าร่วมปฏิบัติงาน

7) จิตอาสาฝ่ายประชาสัมพันธ์ หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่ช่วยงานประชาสัมพันธ์และให้บริการข้อมูลการจัดกิจกรรมจิตอาสา รวมถึงช่วยดูแลต้อนรับ ประชาชนที่มาเข้าร่วมกิจกรรม

8) จิตอาสาฝ่ายรักษาความปลอดภัยและจราจร หมายถึง กลุ่มงานจิตอาสาที่สนับสนุน และช่วยอำนวยความสะดวกในการสัญจรของประชาชนการแนะนำ เส้นทาง การแจ้งอุบัติเหตุ การจราจรให้เจ้าพนักงานทราบ

2. จิตอาสาเฉพาะกิจ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์ให้ปฏิบัติในงานพระราชพิธี หรือการรับเสด็จ ในโอกาสต่าง ๆ เป็นการใช้จ่ายพลังจิตอาสา ร่วมปฏิบัติกับ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนที่มาร่วมงานรวมทั้งการเตรียมการ การเตรียมสถานที่และการฟื้นฟูสถานที่ภายหลัง การปฏิบัติในพระราชพิธี และการเสด็จฯ นั้น ๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

3. จิตอาสาเพื่อช่วยภัยพิบัติ ได้แก่ กิจกรรมจิตอาสาพระราชทานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเฝ้าตรวจ เตือน และเตรียมการรองรับภัยพิบัติทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากสาเหตุอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยรวมและการเข้าช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนจากภัยพิบัติ ดังกล่าว เช่น อุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย เป็นต้น

ซึ่งในปัจจุบันได้มีปรากฏการณ์ด้านจิตอาสาเกิดขึ้น ซึ่งหมายถึงจิตอาสาในเบื้องต้น แต่มีปัจจัยการผันแปรทางด้านสถานการณ์วิกฤติ ทางสังคม โรคระบาด และอื่น ๆ ทำให้เกิดจิตอาสาเฉพาะกิจ เพื่อทำภารกิจที่ผลักดันจากภายในเพื่อส่งเคราะห์เพื่อนมนุษย์ในภายนอกในขณะที่มีเงื่อนไขจำกัดมากขึ้น เช่น การเว้นระยะห่าง Social distancing การทำงานจิตอาสาแบบ Work from home จึงเกิดมีจิตอาสาแนวใหม่ขึ้นเพื่อตอบสนองการช่วยเหลือสังคมให้พ้นจากความเดือดร้อนร่วมกันเรียกว่า “จิตอาสาวิถีใหม่” และยังมี “จิตอาสาเฉลิมพระเกียรติในหลวง ร.10” “ชีวิตวิถีใหม่ได้ร่วมพระบารมี เราสร้างไปด้วยกัน” เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา “ในหลวง ร.10” วันที่ 28 ก.ค. 2563 ป້องกันการแพร่ระบาดโควิด-19 เป็นต้น

วันที่ 16 ก.ค. 2563 นายฉัตรชัย พรหมเลิศ ปลัดกระทรวงมหาดไทย กล่าวถึงเป้าหมายจิตอาสาไว้ในการประชุมการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 28 กรกฎาคม 2563 เมื่อวันที่ 10 ก.ค. 2563 ได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยดำเนินการจัดกิจกรรมจิตอาสา “ชีวิตวิถีใหม่ได้ร่วมพระบารมี...เราสร้างไปด้วยกัน” ในส่วนภูมิภาค และศูนย์อำนวยการใหญ่จิตอาสาพระราชทานได้กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาเพื่อสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเนื่องในโอกาสวันสำคัญของชาติไทยและเพื่อให้การจัดกิจกรรมจิตอาสาเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 28 ก.ค. 2563 เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสมพระเกียรติ จึงได้แจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดพิจารณาดำเนินการจัดกิจกรรมจิตอาสา “ชีวิตวิถีใหม่ได้ร่วมพระบารมี...เราสร้างไปด้วยกัน” (ฐานเศรษฐกิจ, 2563 : ออนไลน์)

ดังนั้นการบรรลุถึงเป้าหมายในความเป็นจิตอาสา คือการให้ความร่วมมือร่วมมือกันในแต่ละภาคส่วน ส่วนราชการ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาชน และจิตอาสาพระราชทานในพื้นที่ในการจัดกิจกรรมจิตอาสา เพื่อช่วยเหลือ

และบรรเทาความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ในแบบวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ใน 5 ลักษณะกิจกรรม ได้แก่ การบริการประชาชน การเกษตร สิ่งแวดล้อม การฝึกอาชีพ และสุขภาวะ/อนามัย เช่น การให้ความรู้ด้านวิชาชีพการทำหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า การบริการซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า การฝึกอาชีพด้านการเกษตรหรือการแปรรูปอาหาร การแจกเมล็ดพันธุ์พืชการให้บริการด้านสาธารณสุขการบริการตัดผม เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประโยชน์ทั้งความรู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพและสร้างรายได้เพื่อตนเองครอบครัว และชุมชน (ฐานเศรษฐกิจ, 2563 : ออนไลน์)

ผลการดำเนินการจัดกิจกรรมทุกจังหวัดปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อย่างเคร่งครัด จำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมไม่ให้แออัด ลดเวลาการจัดกิจกรรมแบบกระจับเท่าที่จำเป็น เว้นระยะห่างระหว่างบุคคลสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้า จัดให้มีเจลแอลกอฮอล์สำหรับทำความสะอาดมือ และลงทะเบียนผ่าน QR Code ไทยชนะ

New Normal แปลว่า ความปกติใหม่, ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย (กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 2563 : ออนไลน์)

1. ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสามุ่งเน้นการให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ

2. บุคคลที่มีจิตอาสาเยือกเย็นเป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้างเพราะมองเห็นคุณค่าในความคิดที่มีอยู่ในบุคคลนั้น มากกว่ามูลค่าของทรัพย์สินใด ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืน

3. ทำให้สังคมมีการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันดูแลรักษาสิ่งของสาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันรวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัว

4. ทำให้สังคมน่าอยู่ เป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้พึ่งพาอาศัยกันและกัน

จิตอาสายุค New Normal หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษาและเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม

จากการศึกษาความหมายของจิตอาสาสามารถสรุปความได้ว่า จิตอาสา คือ การมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละเวลา สิ่งของ แรงกาย เงินทอง หรือสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์เพื่อเป็นจิตใจอาสาที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมเพื่อให้ผู้อื่นด้วยความสมัครใจ อิ่มใจ ชาบซึ่งใจ ปิติสุข มีคุณค่าและพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น เป็นจิตที่เป็นสุข เพื่อได้ทำความดี อยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นจิตที่พร้อมจะสละ เวลา สติปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งที่ตนเองมี

เพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีความเมตตา กรุณา เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ

2.2.5 ความสัมพันธ์ของจิตอาสา

ความสัมพันธ์ของจิตอาสา เป็นความสัมพันธ์ส่งต่อความเสียสละมาจากภายในจิตใจ (Voluntary mind) หมายถึง จิตใจที่คิดช่วยเหลือผู้อื่น จิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งที่ตนเองมีแม้กระทั่งเวลา โดยมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับ เป็นการกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ส่งผลให้แสดงพฤติกรรมหลัก 3 ด้าน ได้แก่

1. การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลทำให้เกิดความชำรุดเสียหายของทรัพย์สินส่วนรวม
2. การมีส่วนร่วมดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม และ
3. การเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวมบางครั้งหมายถึงจิตอาสา การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจิตอาสาและจิตสาธารณะ ถ้าใช้มุมมองของการคิดที่เป็นระบบ ไม่มองแยกส่วน จะพบว่า จิตอาสาและจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน การมีจิตอาสาทำให้แสดงพฤติกรรมออกมาซึ่งอาจเป็นประโยชน์ในระดับส่วนบุคคลหรือในระดับส่วนบุคคลหรือในระดับส่วนรวมถ้าเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมสิ่งนั้นจะกลายเป็นจิตสาธารณะ ส่วนการมีจิตสาธารณะ บางครั้งต้องอาศัยจิตอาสาเป็นสิ่งกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมเช่นกัน

ความสัมพันธ์ของจิตอาสาจึงเป็นความสัมพันธ์ใหม่ในยุค New Normal แปลว่า ความปกติใหม่ ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหวังล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย (กรุงเทพมหานครกิจจออนไลน์, 2563 : ออนไลน์)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจิตอาสา ยุค New Normal ถ้าใช้มุมมองในความคิดที่เป็นระบบ ไม่มองแยกส่วน จะพบว่า จิตอาสาในยุค New Normal เป็นพฤติกรรมสำคัญของจิตอาสาและจิตสาธารณะ พบว่าทั้งจิตอาสาและจิตสาธารณะมีองค์ประกอบที่เป็นรากฐานร่วมกัน 3 ประการ ได้แก่ 1) การให้ 2) การไม่เบียดเบียน และ 3.) การมุ่งประโยชน์ ส่วนยุค New Normal ต้องสวมใส่หน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย มีจุดล้างมือด้วยสบู่ มีการจัดวางเจลแอลกอฮอล์สำหรับใช้ทำความสะอาดมือ บริเวณทางเข้าสถานที่ โดยจัดเว้นระยะห่าง ระหว่างกัน อย่างน้อย 1-2 เมตร (โดยยึดหลัก Social distancing) มีการติดคิวอาร์โค้ดของ “ไทยชนะ” เข้าสถานที่สแกนเข้าและออกเป็นต้น

2.2.6 แนวทางการแบ่งปันของจิตอาสา

การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสาสามารถทำได้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัยเด็กที่เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ผู้สอน เป็นหัวใจสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาที่สามารถพัฒนาพร้อมกันสำหรับแนวทางการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องนำองค์ความรู้ เชิงทฤษฎีมาปรับประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน เริ่มจากตัวผู้สอนเองที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและค่อย ๆ ขยายไปสู่การพัฒนาผู้เรียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องพัฒนาไปให้ถึงระบบคิดของผู้เรียนมากกว่าการให้ทำกิจกรรมโดยปราศจากความคิด อย่างไรก็ตามต้องถือเป็นหลักการว่าการพัฒนาจิตอาสาสามารถสอดแทรกได้ในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การช่วยเหลือเพื่อนที่ทำการบ้านไม่ได้ก็เป็นจิตอาสาชนิด

หนึ่ง หรือการประหยัดน้ำ ไฟฟ้า การจัดทำโครงการจิตอาสาที่ออกไปนอกโรงเรียนเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาเท่านั้น แต่การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเชื่อมโยงเข้ากับวิถีชีวิตของผู้เรียนในแต่ละชุมชนท้องถิ่น แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสา มีดังนี้

1. การเป็นตัวอย่างที่ทางด้านจิตอาสาอย่างสม่ำเสมอ ตามทฤษฎีเซลล์กระจกเงา (Mirror neuron theory) เมื่อผู้สอนแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกมาอย่างสม่ำเสมอ แม้ไม่ต้องสอนโดยวาจาแต่เป็นการสอนโดยการกระทำ ผู้เรียนจะมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมนั้นด้วย การพัฒนาลักษณะนี้เป็นการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยกระบวนการซึมซับ การสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรม แต่ควรใช้ควบคู่กับการสะท้อนผลตนเอง (Reflection) ในข้อ 5 ด้วย

2. การจัดการเรียนรู้ ต้องผ่านกระบวนการการปฏิบัติ (Action learning) โดยการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสาตามความเหมาะสมด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นโครงการเฉพาะกิจขึ้น แต่ควรบูรณาการไปในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ และที่สำคัญจะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติต่อเพื่อนและผู้สอน

3. การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้ จิตอาสา โดยทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ สึกร่วม (Empathy) ความเห็นอกเห็นใจ เอาใจผู้อื่นมาใส่ใจตนเอง เพื่อรับรู้ความรู้สึก และตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมจิตอาสาอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งภาษาพูดและภาษากาย

4. มุ่งเน้นการการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมอง (Transformation of learning) ของผู้เรียน ทำให้เห็นว่าผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้ ไม่สำคัญว่าจะเรียนเก่งสอบได้คะแนนดีหรือไม่ การปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองดังกล่าวจะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจิตอาสาอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

5. การจัดการเรียนรู้ ต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนตนเอง (Self-reflection) มุ่งให้เห็นความคิดและความรู้ สึกของตนเองเมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น หรือทำประโยชน์ต่อส่วนรวม รวมทั้งการกำหนดแนวทางสำหรับพัฒนาตนเองให้เป็นคนที่มีจิตอาสาต่อไป

6. ผู้สอนต้องสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนว่าการมีจิตอาสานั้นจะต้องไม่เป็นการเบียดเบียนตนเองหรือบุคคลรอบข้างด้วย มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา สิ่งใดที่เกินกำลังที่เราจะทำได้คนเดียวต้องรู้จักสร้างแนวร่วมหรือเครือข่ายมาช่วยให้สำเร็จ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543 : 17)

จากการวิเคราะห์แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสา ยุค New Normal จะพบว่าการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสาสามารถทำได้ทุกช่วงวัย เป็นหัวใจสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาที่สามารถพัฒนาพร้อมกันสำหรับแนวทางการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องนำองค์ความรู้เชิงทฤษฎีมาปรับประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน พร้อมกับปรับหาวิธีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัย มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตร

2.2.7 การสร้างความเข้มแข็งของจิตอาสา

ยุทธนา วรณปิติกุล (2542 : 181-183) กล่าวถึง คุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ และบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะว่า จะต้องมีความคุณลักษณะ ดังนี้

1. การทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้

ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชนประชาชนก็ต้องให้ความสนใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่าง ๆ

2. เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกันไม่สนใจการเมืองทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคม เพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมเกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้งโดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทนตระหนักรู้ การมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจ ต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติสร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและผนึกกำลัง เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

3. คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

4. การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะ และให้ความรู้ต้องรับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัวรวมทั้ง เครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคมและกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชนนับว่า มีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

จากการวิเคราะห์คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสายุค New Normal จะพบว่า การที่มีจิตอาสาที่มีคุณลักษณะได้ ต้องการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย โดยปรับวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น ช่วยดำรงรักษาประชาคม สังคมและกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนา และสื่อมวลชนนับว่า มีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

2.2.8 ประโยชน์ของจิตอาสา

จิตอาสา นับเป็นคุณธรรมประการหนึ่งที่สังคมปรารถนาให้สมาชิกของสังคมยึดถือเป็นคุณธรรม ที่กล่าวถึงสำนักของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมอาสาทำประโยชน์ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทน ปัจจุบันสังคมไทยคาดหวังว่า จิตอาสาจะเป็นคุณธรรมที่สมาชิกยึดมั่นไม่ว่าจะมีบทบาทอยู่ส่วนใดของสังคม ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และองค์กรต่าง ๆ ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา เพราะจิตอาสา มุ่งเน้นการให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่เกิดจากการให้ ซึ่งเป็นความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขที่เกิดจากการได้รับ บุคคลที่มีจิตอาสาย่อมเป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้าง เพราะมองเห็นคุณค่าในคุณค่าที่มีอยู่ในบุคคลนั้น มากกว่ามูลค่าของทรัพย์สินใด ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการผูกมิตรแท้

ได้อย่างยั่งยืน ทำให้สังคมมีการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ร่วมมือกันดูแลรักษา สิ่งของสาธารณะเพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมรอบตัว และทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ควรเริ่มปลูกฝังกันตั้งแต่วัยเด็กก็จะทำให้เด็กสามารถเติบโตขึ้นมาเป็นคนดีของสังคมได้ดี โดยคุณพ่อคุณแม่ คุณครู ฝึกให้เด็กเริ่มเรียนรู้จากการมีระเบียบวินัย รับผิดชอบต่อตนเอง เรียกว่าเริ่มกันตั้งแต่สิ่งเล็กน้อยใกล้ ๆ ตัว ทำให้เด็กค่อย ๆ รู้จักการเรียนรู้จากสิ่งที่เรียกว่ากฎของธรรมชาติการอยู่ร่วมกันที่ผ่านการพูดคุยและฝึกฝนมาจากตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ที่สำคัญคุณพ่อคุณแม่ คุณครูควรทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กด้วย ก็จะทำให้เด็กเหล่านี้โตขึ้นมากลายเป็นผู้มีจิตสาธารณะของสังคม (โรงเรียนกัลยาณิวัฒนา, 2562 : ออนไลน์)

ประโยชน์ของจิตอาสาในมุมมองทางพุทธศาสนา

นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้มีการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับจิตอาสา สรุปได้ว่า “จิตอาสา” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกายแรงใจสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าคือต้นแบบจิตอาสาที่ดี

ในส่วนนี้นักวิชาการพุทธศาสนาฝ่ายบรรพชิตหลายท่านได้ให้ความหมายและคำจำกัดความของจิตอาสาไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

พุทธทาสภิกขุ (2537 : 20) กล่าวไว้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้เมื่อมนุษย์มีการให้ทานคือมีความกรุณาและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่จากคคือมีความเสียสละซึ่งใกล้เคียงกับสังคมไทยในอดีตที่มีความกรุณาและการแบ่งปันสิ่งเหล่านี้จะทำให้คนในสังคมนั้นมีความปรารถนาดีต่อกันและเป็นไปอย่างยั่งยืน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2537 : 32-36) กล่าวไว้ว่า ผู้ใดมีจาคะจะสามารถทำทานได้อย่างเต็มที่ได้ถึงความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่นช่วยเหลือผู้อื่นหรือเรียกอีกความว่าน้ำใจเป็นผู้ใจกว้างรับฟังผู้อื่นและพร้อมบำเพ็ญคุณธรรมและบารมีนอกจากนี้ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความในเรื่องการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้เดือดร้อนให้เขามีความสุขว่าเป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทนซึ่งมีความหมายเดียวกับการทำงานจิตอาสาโดยกล่าวไว้ในเรื่องคุณสมบัติสำคัญของบุคคลโสตาบันข้อที่ 4 คือจาคะซึ่งได้ให้ความหมายของจาคะว่าเป็นการสละทั้งวัตถุและกิเลสการให้โดยไม่ปรารถนาผลตอบแทนเนื่องจากอริยสาวกทั้งหลายเป็นผู้มีจิตที่พ้นจากความต้องการผลประโยชน์ใดการให้ของท่านจึงเป็นความสุขที่ได้กระทำนอกจากนี้ท่านยังมีความเข้าใจผู้อื่นเห็นความทุกข์ความเดือนร้อนของผู้อื่นได้อย่างรวดเร็วและมีใจที่พร้อมจะเข้าไปช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้นเพื่อให้พวกเขาพ้นทุกข์

ประโยชน์ของจิตอาสาในมุมมองด้านสันติภาพ

ในอีกแง่มุมมีการแบ่งแยกความหมายมีเกี่ยวกับจิตอาสาที่เกี่ยวกับสันติภาพ ยังมีความสำคัญเกี่ยวกับจิตอาสาหมายถึงจิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะเป็นจิตที่เป็นสุขเพื่อได้ทำความดีอยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกายและสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมมีความเมตตากรุณาเป็นจิตที่เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วย

พลังแห่งความดีเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ (ประเวศ วะสี, 2541 อ้างถึงใน จิตรวลัย ศรีแสงฉาย, 2551 : 11)

เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว จิตอาสา จึงหมายถึง บุคคลที่พร้อมที่จะรับทำเพื่อประโยชน์เพื่อส่วนรวมทำงานเพื่อรับใช้สังคม และพลโลกด้วยจิตที่มีความกรุณาเอื้อเพื่อแบ่งปันด้วยจิตใจเป็นทาน เสียสละ การทำงาน ปัจจัยทุนทรัพย์ตามกำลังแต่ละคน ตามความประสงค์ของการบริจาค ไม่ว่าจะ เป็นทานกล่าวคืออาจจะเป็นทั้งธรรมทาน และอามิสทาน เป็นคุณลักษณะพึงประสงค์ของจิตอาสา การทำทานนั้น สละถึงความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่น พร้อมบำเพ็ญคุณธรรมและบารมี โดยการช่วยเหลือ สงเคราะห์ผู้เดือดร้อนให้เขามีความสุขนั้นเป็นงานที่นักจิตอาสาทำโดยไม่หวังผลตอบแทนสิ่งเหล่านี้ นั้นคือ “หัวใจสำคัญของการทำงานจิตอาสา” (จิตรา แสงวัฒนาฤกษ์, 2562) ซึ่งการทำงานจิตอาสา นั้นต้องมีจิตใจที่มีความเสียสละเป็นทุนมีความอดทนเป็นที่ตั้ง มีความจริงจังในการทำงานก็จะสามารถ บรรลุวัตถุประสงค์เป้าหมายในการทำงาน หากวัตถุประสงค์ในการทำงานนั้นสำเร็จนักจิตอาสา ก็จะ รู้สึกความภาคภูมิใจและมีรอยยิ้มกับการเห็นการฟื้นทุกข์ของสังคม โดยจะส่งผลให้เกิดสังคมสันติสุข เป็นการยกระดับปัญหาและสำนักทางสาธารณะให้สูงขึ้น

การสร้างสันติภาพของนักจิตอาสาเป็นการทำความดีในการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกายและสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมมีความเมตตากรุณาเป็นจิตที่เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดีเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติเกิดความสุขที่สังคมทุกสังคมต้องการเพื่อให้พัฒนาจิตใจให้สามารถมีจิตใจที่เข้มแข็งพร้อมที่จะช่วยเหลือทุกเวลาและเสียสละยามที่ทุกคนต้องการช่วยเหลือ สิ่งเหล่านี้จะแสดงผ่านน้ำใจและการกระทำที่ออกมาจากใจของนักจิตอาสาทุกคน

2.2.9 หลักการสร้างจิตอาสา

การสร้างจิตอาสาเป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอนถ้าใจตนเองไม่ยอมรับ จิตอาสาก็ไม่เกิด ฉะนั้นคำว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” จึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างจิตอาสา ถ้าตนเองไม่เห็นความสำคัญแล้วคงไม่มีใครบังคับได้ นอกจากใจของตนเองแล้ว แนวทางที่สำคัญในการจิตอาสายังมีอีกหลายประการ ถ้าปฏิบัติได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังนี้

1. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม
2. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือส่วนหนึ่งของสังคมต้องมีความรับผิดชอบ ในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และโลกใบนี้
3. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเอง เช่นกัน อย่าย่าง หลีกเลียงไม่ได้ต้องช่วยกันแก้ไข
4. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาที่นับถือ สอนให้คนทำ ความดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองมีความสุข นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมด้วย ทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554 : 233 – 237)

2.3 หลักพุทธธรรมสำหรับการสร้างจิตอาสายุค New Normal

หลักพุทธธรรมจิตอาสาตามแนวพุทธศาสนา

หลักธรรมในพระพุทธศาสนากล่าวถึงจิตที่เป็นกุศล เป็นจิตที่ตั้งงาม มีเจตนาที่งาม ไม่เห็นแก่ตัวนำไปสู่การปฏิบัติที่ถือเป็นภารกิจหลักที่ต้องช่วยเหลือมนุษย์และสังคม ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้กับพุทธสาวก ตอนหนึ่งว่า

“ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพ และมวลมนุษย ย์ อย่ไปโดยทางเดียวกันโดยสองรูป จงแสดงธรรมที่มีความงามเป็นเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธูลีในตานั้นน้อย มีอยู่ย่อมเสื่อมเพราะ ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราจักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม”

พระพุทธดำรัสข้างต้น แสดงถึงการบำเพ็ญประโยชน์ตามแนวจิตอาสาแก่ชาวโลก หลังจากทีพระอรหันต์ชุดแรก 60 องค์ได้พัฒนาตนถึงความสมบูรณ์พร้อมแล้ว ถือว่าเป็นพระดำรัสอย่างเป็นทางการที่ทรงรับสั่งให้พระอรหันต์ชุดดังกล่าวออกไปบำเพ็ญประโยชน์บนฐานแนวคิดเรื่องจิตอาสาสะท้อนให้เห็น แนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่เป็นไปเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง (วิ.ม.(ไทย) 4/32/40)

จิตยังถูกปรุงแต่งด้วยเจตสิกให้รู้อารมณ์เป็นไปต่าง ๆ ตามลักษณะสภาพของเจตสิก เช่นขณะที่จิตกำลังเห็นรูป ถ้ามีโลกเจตสิกประกอบก็จะเกิดความยินดีพอใจในรูป หากเกิดโทสเจตสิกประกอบก็จะเกิดความไม่พอใจเกิดเป็นความโกรธขึ้นมาทันที แสดงว่าเจตสิกที่ประกอบกับจิตย่อมปรุงแต่งจิตให้รู้อารมณ์เป็นไปตามสภาพแห่งตน (วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, 2554 : 35-40). เจตสิกที่เข้าไปปรุงแต่งจิตเป็นทั้งกุศล และอกุศล การทำงานของจิตที่อุปมาเหมือนน้ำที่ใสบริสุทธิ์ไม่มีสี แต่เมื่อน้ำสีแดงใสลงไปใต้น้ำนั้นก็กลายเป็นน้ำสีแดงที่เปรียบเหมือนเจตสิกหากน้ำอกุศลเจตสิก คือ เจตสิกฝ่ายไม่ดีเข้าไปประกอบกับจิตจะทำให้จิตนั้นเป็นจิตที่ชั่วหยาบ มีจิตที่เป็นบาปแต่ถ้าหากนำกุศลเจตสิก คือ เจตสิกฝ่ายดีเข้าไปประกอบกับจิตแล้ว จะทำให้จิตนั้นเป็นจิตที่ดี มีเมตตา กรุณา มีศรัทธา เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ธรรมชาติแล้วเจตสิกจะเกิดขึ้นพร้อมกับจิตอยู่เสมอเมื่อประกอบกันแล้วจะทำให้จิตเป็นกุศลหรืออกุศล ขึ้นอยู่กับเจตสิก การที่บุคคลที่มีจิตเป็นกุศล เป็นจิตที่ตั้งงามไม่เห็นแก่ตัว มุ่งไปในทางการทำบุญทำกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และสังคมโดยรวม เป็นจิตที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น คำนึงถึงส่วนรวมอยู่เสมอ แสดงออกด้วยการกระทำ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน บรรารณาที่จะเห็นความสุขความสำเร็จของผู้อื่น บรรารณาที่จะเห็นความสุขส่วนรวมจากการกระทำในสิ่งที่ดี ๆ มีจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่ตนกระทำนั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคม โดยถือว่าบุคคลเหล่านี้ เป็นผู้ที่มีจิตสาธารณะ

การสร้างจิตอาสา เป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอนถ้าใจตนเองไม่ยอมรับ จิตอาสาก็ไม่เกิด ฉะนั้นคำว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” จึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งในการสร้างจิตอาสา ถ้าตนเองไม่เห็นความสำคัญแล้วคงไม่มีใครบังคับได้ นอกจากใจของตนเองแล้ว แนวทางที่สำคัญในการจิตอาสายังมีอีกหลายประการ ถ้าปฏิบัติได้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ทฤษฎีแห่งพฤติกรรมกรรมการทำความดี ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (Tree Moral Theory)

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2538 : 12-14) แสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี และคนเก่ง โดยเฉพาะการเป็นจิตอาสา พึ่งต้องมีคุณลักษณะพฤติกรรมใฝ่คุณธรรม เหล่านี้มีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีนี้สร้างจากการสรุปผลการวิจัยในเรื่องดังกล่าวของเยาวชนและประชาชนไทยอายุ 6-60 ปี จำนวนหลายพันคน เป็นผลการวิจัยในประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นดอกและผลของต้นไม้ส่วนลำต้นและส่วนที่เป็นรากแก้ว ในส่วนแรก คือ ดอกและผลบนต้น แสดงถึงพฤติกรรมกรรมการทำดี ละเว้นชั่ว และพฤติกรรมกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดี พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ผลออกมาเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ นำปรารภานานี้ มีสาเหตุอยู่ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สาเหตุทางจิตใจที่เป็นส่วนลำต้นของต้นไม้ อันประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ

1. เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
3. ความเชื่ออำนาจในตน
4. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
5. ทศนคติ คุณธรรม และค่านิยม (ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ หรือสถานการณ์นั้น ๆ)

ถ้าต้องการที่จะเข้าใจ อธิบาย และพัฒนาพฤติกรรมชนิดใดจะต้องใช้จิตลักษณะบางด้านหรือทั้ง 5 ด้านนี้ ประกอบกัน จึงจะได้ผลดีที่สุด ส่วนที่สามของต้นไม้จริยธรรมคือรากแก้วซึ่งเป็นจิตลักษณะกลุ่มที่สองมี 3 ด้าน คือ

1. สติปัญญา
2. ประสบการณ์ทางสังคม
3. สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตพื้นฐาน 3 ประการ จึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งนั่นเอง

แต่เดิมนั้นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมได้แสดงถึงสาเหตุทางจิตใจที่ลำต้นเพียง 4 ประการที่เกี่ยวกับการที่บุคคลจะมีพฤติกรรมกรรมการทำดีละเว้นชั่วหรือที่เรียกว่า “พฤติกรรมเชิงจริยธรรม” แต่ต่อมาได้นำผลวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมทางด้านการงานอาชีพ และพฤติกรรมรักษาสุขภาพอนามัยมาประกอบด้วย จึงได้เพิ่มพฤติกรรมของคนเก่งเข้าเป็นดอกผลรวมกับพฤติกรรมของคนดีและได้เพิ่มแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นจิตลักษณะที่สำคัญของคนที่มีพฤติกรรมชนิดดังกล่าวข้างต้นเข้าที่ลำต้นของต้นไม้จริยธรรม รวมเป็น 5 ด้าน จึงทำให้ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของคนไทยมีลักษณะที่กว้างขวางครอบคลุมพฤติกรรมที่น่าปรารภานานของคนไทยทางด้านที่สำคัญได้ครบถ้วน ทฤษฎีนี้แสดงถึงสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งว่าพฤติกรรมเหล่านี้มี สาเหตุทางจิตใจอะไรบ้าง ทฤษฎีนี้สร้างจากการสรุปผลการวิจัยของเยาวชนและประชาชนไทย อายุ 6-60 ปี จำนวนรวมหลายพันคน และจิตสาธารณะถือว่าเป็นพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมา

ถ้านักเรียนมีจิตสาธารณะสูงมากเท่าไร ก็ถือว่าเป็นพฤติกรรมของคนดีมากเท่านั้น ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แสดงความสัมพันธ์ในเชิงสาเหตุและผลระหว่างจิตลักษณะบางประการใน 8 ประการ

ที่ลำต้นและรากของต้นไม้ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้มี 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้น ซึ่งส่วนที่ 1 คือดอกและผลไม้ของต้นไม้ แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานที่ละเอียดอ่อน และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวม ส่วนแรกนี้เป็นพฤติกรรมประเภทต่าง ๆ ที่รวมเข้าเป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ และพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง จิตสาธารณะจึงอยู่ในส่วนที่ 1 เพราะว่ามันศึกษามีจิตสาธารณะสูงก็ถือว่าเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ (ดวงเดือน พันธุนาวิน, 2538 : 26-28)

2.3.1 หลักสังคหวัตถุในการสร้างจิตอาสา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อศึกษาคุณลักษณะพึงประสงค์ของจิตอาสาด้านการบริการสาธารณะรับใช้สังคมตามแนวพุทธธรรม พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสถึงสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) 4 ประการนี้ สังคหวัตถุ 4 ประการ ะไรบ้าง (อง.จตุก. (ไทย) 21/3951) คือ

1. ทาน (การให้)
2. เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก)
3. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์)
4. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ)

ประโยชน์ของสังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์ หมายถึง การให้ความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณาคนที่มิหวังคิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ ดังนั้น การให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีกันด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเพื่อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณาจึงถือว่าให้เพื่ออนุเคราะห์ หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หรือหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดีที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสมศรีสมานสามัคคีและมีความสุขมี 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ 4 ประการนี้แล ทาน เปยยวัชชะ อตถจริยาในโลกนี้ และสมานัตตตาในธรรมนั้น ๆ ตามสมควร สังคหวัตถุธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลิมสลักที่ยึดคุมรธ ซึ่งแล่นไปได้ฉะนั้น ถ้าไม่พึงมีธรรมเหล่านี้ มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนบถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหวัตถุเหล่านี้ ฉะนั้น บัณฑิตเหล่านั้นจึงถึงความ เป็นใหญ่ และเป็นผู้นำสรรเสริญ

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แสดงหลักธรรมหมวดสังคหวัตถุ 4 ไว้ในพระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค มี 4 ประการ คือ ทาน - การให้, ปิยวาจา หรือเปยยวัชชะ - วาจาเป็นที่รัก, อตถจริยา - การประพฤติประโยชน์ และสมานัตตตา - การวางตนสม่ำเสมอ (ที.ปา. (ไทย) 11/313/295)

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธมฺมธโร) (2541 : 13) ได้ให้ความหมายตามหลักจริยศาสตร์ สังคมของพระพุทธศาสนา เรื่อง สังคหวัตถุ 4 หรือหลักปฏิบัติตนตามหลักจิตวิทยาสังคม เพื่อให้เกิดความนิยมชมชอบและเคารพนับถือแก่ผู้อื่น หรือสังคมของชุมชน คือ

1. ทาน หรือการให้ปันสิ่งของแก่ผู้อื่นที่ควรปัน เพราะทาน หมายถึง
 - ธรรมทาน หรือการบริจาคทางจิตใจ
 - อามิสทาน หรือการบริจาคทางวัตถุ
2. ปิยวาจา หรือการเจรจาใช้คำพูดของตนต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพอ่อนโยนให้เหมาะสมแก่กาลเทศะและเหมาะสมแก่สังคมชุมชนทุกชั้น เพื่อให้ชุมชนหรือบุคคลากรเหล่านั้นเคารพนับถือ ปิยวาจານี้ใช้กับมิตรสหายของตน ย่อมจะทำให้มิตรสหายเหล่านั้นรักใคร่ รู้จักเจรจาสุภาพอ่อนโยนกับครูอาจารย์ การใช้หลักจริยศาสตร์สังคมในเรื่องปิยวาจานั้น ผู้ใช้จำต้องมีสติควบคุมตนเอง และสามารถบังคับจิตใจตนเองได้ทุกขณะ (Mind's control or control)
3. อุตถจริยา หมายถึง การสอนให้บุคคลากรนั้น มีหน้าที่ทางมนุษยสัมพันธ์ทุกระดับชั้นมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน
4. สมานัตตตา หมายถึง การปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองอย่างสม่ำเสมอโดยไม่ถือตัวและให้เข้ากับสังคมของชุมชนได้ทุกชั้น

พุทธทาสภิกขุ (ม.ป.ป. : 15) ท่านได้กล่าวถึง หลักการบริหารคนไว้ว่า การบริหารคนนี้ ยังมีสิ่งลึกลับอีกอย่างหนึ่ง คือ เครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ เราไว้ใจเขา เรารักเขา เราหวังดีต่อเขา อย่างนี้ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจ คงได้ยินได้ฟังมาแล้วจากหนังสือธรรมะทั่ว ๆ ไป เรื่องสังคหวัตถุ 4 คือ

1. การเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่
2. การพูดจาไพเราะ
3. การบำเพ็ญประโยชน์
4. การทำตัวให้เป็นเกลอ หรือเป็นเพื่อนมากกว่าที่จะเป็นนาย หรือเรียกว่า ความงดงาม ในความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน อันเป็นเครื่องเหนี่ยวให้เกิดความร่วมมือกันได้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2552 : 187) ท่านได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจบุคคลากร และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักสงเคราะห์ มี 4 อย่าง คือ

1. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน
2. ปิยวาจา วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดเต็มใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรี และความรักใคร่นับถือตลอดถึงคำแสลงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม
3. อุตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงคำช่วยแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริมในทางจริยธรรม
4. สมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลายปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุข ทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไขตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะภาวะบุคคลากร เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2553 : 1039) ท่านได้กล่าวถึงหลักสังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า สังคหวัตถุ 4 แปลว่าธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์กัน, ธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน สังคหวัตถุ 4 หมายถึง หลักการครองใจคน, หลักการยึดเหนี่ยวใจกันไว้, วิธีทำให้คนรัก, หลักสังคม

สงเคราะห์ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจ และเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่กัน ด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน เหมือนลิมสลักรถที่ตรึงตัวรถไว้ มิให้ชิ้นส่วนกระจายไป ทำให้รถ แล่นไปได้ตามที่ต้องการสังคหวัตถุ 4 คือ

1. แบ่งปันกัน (แบ่งปันไปมา)
2. พุดดีต่อกัน (พุดจาจับใจ)
3. ช่วยเหลือกัน (ช่วยกิจกันไป)
4. วางตนดีต่อกัน (นิสัยเป็นกันเอง)

พรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นปัจจัยคุณธรรม พื้นฐานที่ทำให้คนทุก ๆ คน มีความรักใคร่ผูกพันกันฉันพี่น้อง ดังพุทธภาษิตที่ว่า “วิสาสา ปรมา ญาตี” ความเป็นกันเองก่อให้เกิดความรู้สึกลึกเหมือนญาติในเรือนตน ฉะนั้น สังคหวัตถุ 4 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงาน นักบริหารที่ดีนั้นจะต้องคำนึงถึงหลักสังคหวัตถุ 4 ในการทำงานก่อนสิ่งอื่นเพราะงานใด ๆ ก็ดี จะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจของคนในหน่วยงานนั้นเป็นสำคัญ

ไพโรจน์ แก่นสาร (2551 : 82) กล่าวไว้ว่า สังคหวัตถุ 4 นั้น เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้เกิดความรู้อิโหน่อิเหน่อในในกลุ่มคน ไม่ว่าจะในระดับครอบครัว ชุมชน หรือระดับประเทศ แม้แต่ระหว่างประเทศก็ตาม หากนำเอาพุทธธรรมหมวดนี้ ไปประยุกต์ใช้อยู่เนื่อง ๆ แล้ว การเบียดเบียนกันก็จะลดลงได้มาก โลกย่อมมีสันติภาพ สันติสุขยิ่งขึ้น ความมั่นคงของมนุษย์ โดยรวมก็จะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วยเนื่องจาก

ทาน คือ การให้ การเสียสละแก่กันและกันก่อนไม่ว่าจะจะเป็นวัตถุทาน อภัยทาน หรือธรรมทานล้วนเป็นปัจจัยเสริมสร้างความกลมเกลียวกันในหมู่มนุษย์ได้ทั้งนั้น ความขัดแย้งซึ่งจ้องแต่จะเอาวัดเอาเปรียบกัน คงเกิดขึ้นยากในสังคมที่ผู้คนรักการให้การเสียสละ

ปิยวาจา มีองค์ประกอบ สาม ได้แก่ ความสุภาพ ความสัตย์จริง และความมีประโยชน์ หรือเป็นถ้อยคำที่สร้างสรรค์ ซึ่งนับวันผู้คนจะละเลยคุณธรรมข้อนี้กันมากขึ้น มีแต่ข่มขู่เชือดเฉือน ข่มขู่เชือดเฉือนกระทบกระทั่งเบียดเบียนเสียดสีหาสาระอะไรไม่ค่อยได้ แถมยังโกหกคำโตกันหน้าตาเฉยปลิ้นปล้อน หลอกลวงกันเองอีกต่างหาก ความสามัคคีคงเกิดขึ้นยากในหมู่คนที่ขาดปิยวาจาต่อกัน

อัตถจริยา การทำแต่ในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ไม่ชักนำพวกพ้องไปทางเสื่อมหรือร่วมมือกันอย่างผิด ๆ เช่น คิดเอาเปรียบคนกลุ่มอื่น ประเทศอื่น ใช้กำลังที่เหนือกว่ากดขี่ข่มเหงอย่างไม่เป็นธรรม หากหลีกเลี่ยงการประพฤติเช่นนี้ได้ ย่อมมีส่วนช่วยเสริมสร้างสันติสุขและความมั่นคงให้มวลมนุษยชาติทั้งโลกได้อีกทางหนึ่ง

สมานัตตตา หมายถึง การวางตนเสมอกัน ไม่ยกตนข่มท่านหรือดูถูกดูแคลนผู้อื่นบางอาจารย์บอกว่า คือ ความเป็นกันเอง ไม่ถือเขา ถือเรา ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่ยอมรับกันอยู่แล้วโดยทั่วไป

อรศิริ เกตุศรีพงษ์ (2550 : 43-46) ได้ให้ความหมายว่า สังคหวัตถุ 4 คือ สิ่งที่เป็นเครื่องสงเคราะห์และยึดเหนี่ยวรั้งใจซึ่งกันและกัน 4 ประการ คือ

ทาน คือ การแบ่งปันวัตถุสิ่งของ รวมถึงอุปกรณ์ในการทำงานหรือเอกสารที่ใช้ในการทำงาน เช่น หากเพื่อนร่วมงานขาดเหลืออุปกรณ์สิ่งของ ก็นำมาแบ่งปันกันใช้การเริ่มต้นด้วยการแบ่งปันวัตถุสิ่งของภายนอก จะช่วยสร้างนิสัยให้บุคลากรในหน่วยงานมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีการให้และ

รับ (Give and Take) เพราะนอกเหนือจากการแบ่งปันเรื่องของความรู้ ประสบการณ์ อันเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) แล้ว การแบ่งปันเอกสาร ที่ใช้ในการทำงานก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้งานของความรู้มีการขับเคลื่อนโดยเป็นการแบ่งปันความรู้ที่เป็นความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ด้วย

ปิยวาจา คือ การแบ่งปันคำพูดดี ๆ คำพูดที่ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกับกาลเทศะ พูดให้กำลังใจกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่า “ปิยวาจา” มีความสำคัญมากต่อการจัดการความรู้ในองค์กรเพราะการจะนำเครื่องมือ มาใช้ในกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อที่จะดึงความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ออกมาแลกเปลี่ยนกันนั้นต้องใช้ลักษณะของการ “พูดแลกเปลี่ยนกัน” เป็นหลัก

อรรถจริยา คือ การแบ่งปันความรู้ การให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ที่เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) เป็นสิ่งที่ทำได้ยากกว่าการแบ่งปันความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) ดังนั้น หากองค์กรใดสามารถปลูกฝังให้บุคลากรในองค์กรมี “อรรถจริยา” แล้ว ก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไปที่จะทำให้คนในองค์กรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งทำให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของการทำงาน เพราะเมื่อเพื่อนร่วมงานขาดความรู้ในเรื่องใด หรือต้องการแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องใด ผู้ที่มีความรู้ก็จะแบ่งปันให้โดยไม่หวังความรู้ หรือถ้าไม่ได้ขาดความรู้แต่ขาดกำลังคนเพื่อนคนอื่น ๆ ก็ยินดีที่จะเข้าไปช่วยให้งานสำเร็จ หรืออาจเรียกได้ว่า ทำให้พนักงานในองค์กรเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน

สมานัตตา คือ การมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ จริ่งใจต่อกันความเสมอต้นเสมอปลายจะช่วยให้เกิดความรู้สึกลอดดภัย ไม่ระแวงกันและเป็นการสร้างความไว้วางใจกัน เชื่อใจกัน (Trust)

การประยุกต์จิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของศีลธรรมที่ช่วยสร้างมนุษย์ใหม่มีความสมบูรณ์แบบ กล่าวคือ มีจิตใจที่ดี มีน้ำใจเอื้อเพื่อ เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมซึ่งมีความหมายคล้ายกับ ความหมายของคำวาจิดสาธารณะ ดังเช่น พระจริยวัตรของพระศาสดา ที่ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ผู้อื่นไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนพระองค์เลย ทรงเป็นแบบอย่างของการเสียสละโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนโดยยึดหลักที่ว่า “การใดที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมก็พยายามทำกันนั้นให้สำเร็จ เสียสละประโยชน์ส่วนตนไปบ้าง ไม่ควรนำมาคำนึงถึง ดังพุทธพจน์ว่า นักปราชญ์พึงสละสุขพอบประมาณเสีย เมื่อเห็นสุขไพบุลย์” (พระธรรมปฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2546 : 45)

การบูรณาการหลักสังคหัตถ์ 4 หมายความว่า การนำพุทธศาสนาไปลงมือทำตามสภาพปัจจัย สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในที่นี้ใช้หลักสังคหัตถ์ 4 หมายถึงการกระทำ คำพูด ในด้านวัตถุสิ่งของที่มีมาแบ่งปัน และมีคำพูดที่พอเหมาะแก่การฟังให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อนมาเติมเต็ม โดยอาศัยการเว้นระยะห่างทางสังคม Social distancing ในยุคนี้แบบ New Normal คือการใช้สื่อโซเชียล ที่เป็นต้นทางแห่งปัญญาในการส่งต่อการแบ่งปัน การใช้ชีวิต ในภาวะที่ต้องเปลี่ยนแปลง การนำของบริจาคตามจุดต่าง ๆ เนื่องจากมีความเดือดร้อนจากสังคม ชุมชน การตั้งจุดรับบริจาค ที่มีระเบียบวินัย ปรากฏการณ์การทำบุญที่มีความระมัดระวัง ด้านความสะอาดปลอดภัย ทางกาย การส่งกำลังใจช่วยเหลือทางด้านจิตใจ การให้คำแนะนำต่าง ๆ เช่น โครงการสู้ป็นสุข โครงการฟังด้วยหัวใจ สื่อสาร

ด้วยสันติสุข เป็นต้น โดยมีหลัก “สติ” เป็นต้นทางของธรรมทั้งปวง โดยปกติธรรมอันเป็นฐานหากมีสติเป็นตัวขับเคลื่อนที่ดีเพื่อพัฒนาให้เกิดปัญญานั้น จำเป็นต้องอาศัยการฝึกบ่อย ๆ การฝึกการกระทำซ้ำ ๆ จะทำให้สติมีกำลังที่มั่นคงขึ้นใน การเผชิญปัญหาที่ไม่ประสบความสำเร็จกับการแก้ปัญหาได้นั้น คือการตัดสินใจลงมือช่วยเหลือที่มาจากสติที่เป็นสัมมาสติใคร่ครวญ ว่าเมื่อเราไม่ลำบากนัก จงออกไปแบ่งปันผู้อื่นตามหลัก ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตตา ในการที่มีสถานการณ์ประสบเหตุร่วมกันในสังคม ที่อาศัยการมีส่วนร่วมที่มาจากความเป็นจิตอาสาภายในส่งต่อผู้อื่นในภายนอก อย่างสม่ำเสมอ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารงานบุคลากรในสถานศึกษา สรุปได้ว่าการประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริการสังคม ผู้บริการจะต้องมีหลักธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และประสานหมู่มหาชนให้อยู่ในความสามัคคี

2.4 บริบทและสภาพของจิตอาสายุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัย พระพุทธศาสนา เป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกที่เริ่มประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ และการเกื้อกูลประโยชน์ด้านกิจกรรมจิตอาสาพัฒนา ทั้งในส่วนของบุคลากร นักศึกษา และสถานที่ให้เป็นสถานที่ที่สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้จัดตั้งโรงพยาบาลสู้ภัยโควิด 19 (COVID-19) และมอบเครื่องอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อ เพื่อช่วยเหลือและบรรเทาความทุกข์ยากแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และมอบอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้แก่โรงพยาบาลในจังหวัดนครปฐม เพื่อให้บุคลากรทางการแพทย์ใช้ป้องกันโควิด-19 อีกด้วย และได้จัดตั้งศูนย์ประสานภารกิจตามพระดำริ เพื่อสนองพระดำริ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (ศูนย์ประสานภารกิจตามพระดำริ, 2563 : ออนไลน์)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้สนับสนุนสถานที่และบุคลากร เพื่อใช้เป็นสถานที่ฉีดวัคซีน ณ อาคารพิพิธภัณฑ์เจดีย์วิชาการเฉลิมพระเกียรติ ภ.ป.ร. 80 พรรษา โดยได้มีเจ้าหน้าที่สนับสนุนเป็นจิตอาสาช่วยอำนวยความสะดวกและประสานดำเนินการด้านสถานที่ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านข้อมูลข่าวสาร ให้กับประชาชนที่เดินทางมารับการฉีดวัคซีน

2.5 สภาพพื้นที่ที่ทำการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่ชุมชน และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พุทธศักราช 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น ครั้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พุทธศักราช 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย พระองค์ทรงรับมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ และพระราชทานพระราช

ทรัพย์สินส่วนพระองค์บำรุงประจำปี อาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัดอุปสมถ์ เพื่อดำเนินกิจการของ มหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร
2. เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ
3. เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดดำเนินการแล้ว ปรากฏว่าพระวัดอุปสมถ์เหล่านั้นได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมา เพื่อให้พระวัดอุปสมถ์เหล่านั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น ในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นนายกรัฐมนตรี มหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมด้วยพระเถระนุเถระ จึงได้ทรงประกาศตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้น โดยอาศัยนามว่า สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้ (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563 : ออนไลน์)

1. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม
2. เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ
3. เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ
4. เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน
5. เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้ และความสามารถในการค้นคว้า โต้ตอบ หรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ
6. เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรจรโลงพระพุทธศาสนา และเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย

7. เพื่อความเจริญก้าวหน้า และคงอยู่ตลอดกาลนานของพระพุทธศาสนา

ทั้งนี้ ภายใต้การบริหารของคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า กรรมการสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันการศึกษาแห่งนี้ ได้เริ่มเปิดให้การอบรมศึกษาแก่ภิกษุสามเณร ตั้งแต่วันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2489 จนถึงปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาของสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายของประเทศไทยที่จัดการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา เป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกที่เริ่มประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ โดยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ หนึ่งในสองแห่งของประเทศไทย

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ซึ่งเป็นพระน้องยาเธอในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระดำริจัดตั้ง “มหามกุฏราชวิทยาลัย” เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขึ้นภายในวัดบวรนิเวศวิหาร โดยวิธีจัดการศึกษาแบบสมัยใหม่ มีลักษณะแตกต่างจากการเล่าเรียนภาษาบาลีตามประเพณีแบบเดิม ในขณะเดียวกันก็นำเอาวิธีวัดผลแบบข้อเขียนมาใช้เป็นแห่งแรกของประเทศไทยด้วย

หลังจากที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงก่อตั้งสถาบันการศึกษานี้ขึ้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็มีพระราชดำรัสให้พระองค์ทรงช่วยปรับปรุงโรงเรียนสอนภาษาบาลี ชื่อ “มหาธาตุวิทยาลัย” ภายในวัดมหาธาตุ ขึ้นเป็น “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” เพื่อจัดการให้คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกายได้มีสถาบันการศึกษาชั้นสูงในลักษณะเดียวกัน

ควบคู่ไปกับมหาวิทยาลัย ซึ่งสมัยนั้นเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง และส่วนมากยังจำกัดอยู่แต่ คณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ต่อมาทั้งมหาวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ปิดตายลง เพราะประสบปัญหาหลายประการด้วยกัน นับเป็นเวลาหลายสิบปี

จนกระทั่ง ท่านอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ได้พยายามรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ จนประสบผลสำเร็จ เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ และคณะสงฆ์วัดบวรนิเวศวิหาร ได้ให้การอุปถัมภ์ โดยได้ทำการประกาศรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่เมื่อ พ.ศ. 2488 ตามมาด้วยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งประกาศรื้อฟื้นกิจการในปี พ.ศ. 2490 อาจารย์สุชีพ ได้แถลงว่า สาเหตุที่ต้องมีมหาวิทยาลัยสงฆ์ก็เพราะคณะสงฆ์จำเป็นต้องผลิตบุคลากรที่รู้ทันวิชาการสมัยใหม่ มิฉะนั้น คณะสงฆ์ จะไม่สามารถสั่งสอนแนะนำชาวบ้านได้ และการสื่อสารกันก็จะเกิดความไม่เข้าใจ เพราะชาวบ้านศึกษาด้านคติโลก ส่วนพระสงฆ์ศึกษาด้านคติธรรม ท่านจึงต่อสู้เพื่อให้ได้มหาวิทยาลัยสงฆ์มาอย่างต่อเนื่อง จนในที่สุด มหาวิทยาลัย และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก็ได้รับการรื้อฟื้นมาอีกครั้งหนึ่ง จนได้รับการยกฐานะให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในปี พ.ศ. 2540 ในสมัยนายสุวิช รังสิตพล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้เสนอให้รัฐสภาตรา ตามความในพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 อันเป็นผลพวงมาจากการทุ่มเทและความมุ่งมั่นอย่างไม่หยุดยั้งของท่านฯ อย่างแท้จริง เหตุผลนี้ ทำให้คนรุ่นหลังกล่าวยกย่อง “อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ” ว่าเป็นบิดาแห่งมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

เพื่อรำลึกถึงคุณูปการของท่านและสืบสานเจตนารมณ์ของท่าน คณะศิษยานุศิษย์ได้ร่วมกัน ก่อตั้งมูลนิธิปุญญานุภาพ ขึ้นโดยความเห็นชอบของท่านเพื่อให้ทุนสนับสนุนนักศึกษาหรือครูอาจารย์ ผู้ค้นคว้าวิจัยทางพระพุทธศาสนา ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และดำเนินกิจการต่อเนื่อง จนถึงปัจจุบัน และในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ย้ายที่ตั้งของมหาวิทยาลัยไปยัง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมแล้ว

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระปลัดสมภาร สมภาโร (ทวีรัตน์) (2563) ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการป้องกันโรคโควิด 19 ด้วยหลักสังวรในพระพุทธศาสนา” ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่มีการแพร่เชื้อจากสัตว์สู่มนุษย์และจากมนุษย์สู่มนุษย์ด้วยกันขยายไปสู่ประชาคมโลกอย่างรวดเร็วภายในเวลา 1 เดือน สามารถติดต่อทางลมหายใจและการสัมผัสกัน โดยผู้ติดเชื้อไม่แสดงอาการ ผู้ป่วยที่เสียชีวิตส่วนมากอยู่ในวัยชราและมีโรคแทรกซ้อน องค์การอนามัยโลกประกาศว่าเป็นโรคระบาดที่ร้ายแรง ที่ทุกประเทศต้องป้องกันอย่างรีบด่วน มีผู้เสียชีวิตมากกว่าหนึ่งแสนคน ติดเชื้อสะสมมากกว่าสองล้านคน (นับถึงวันที่ 16 เมษายน 2563) และยังไม่มียาวัคซีนรักษา มาตรการในการป้องกันหลัก คือการเว้นระยะห่างทางสังคมที่เรียกว่า Social distancing และต้องสวมหน้ากากอนามัยเพื่อป้องกันตนเองและสังคม สังวรคือหลักการสำรวมระวัง 5 อย่าง คือ ปาติโมกขสังวร สติสังวร ญาณสังวร ขันติสังวรและวิริยสังวร เป็นหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติของพุทธบริษัท มุ่งพัฒนากายวาจาและจิตสู่ความพ้นทุกข์ มีเนื้อหาสำคัญคือการสำรวมระวัง โดยมีสติและปัญญาทำหน้าที่ประสานสอดคล้องกันอย่างเหมาะสม มีขันติและวิริยะสนับสนุนให้การปฏิบัติทางกาย วาจาและจิตเข้มแข็ง มีปัญญาไตร่ตรองตามกรอบอริยสัจ 4 หลักธรรมที่เป็นเอกในสังวร 5 คือสติและปัญญา สติและปัญญาช่วยกำกับและพิจารณาในทุกกิจกรรม

ทางไตรทวาร และแนวทางป้องกันโรคด้วยสังวรมี 3 แนวทาง คือ (1) แนวทางการป้องกันตนเองด้วยสติสังวรและปาติโมกขสังวร (2) แนวทางการป้องกันโรคด้วยขันติสังวรและวิริยสังวร (3) แนวทางการป้องกันโรคด้วยญาณสังวร โดยประยุกต์ร่วมกับมาตรการของรัฐ ข้อเสนอแนะของกระทรวงสาธารณสุข แพทย์พยาบาล และกรมสุขภาพจิต เพื่อให้การป้องกันมีประสิทธิภาพ หากประชาชนนำไปเป็นแนวทางในการป้องกันแล้ว ย่อมมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างแน่นอน เพราะสังวรทั้ง 5 อัน ได้แก่ ปาฏิโมกข์ สติ ขันติ วิริยและปัญญา เป็นกุศลธรรมให้ผลไม่จำกัดกาล ปฏิบัติเมื่อใดย่อมเกิดผล เมื่อนั้น ดังพุทธภาษิตว่า ธรรมะย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม (พระปลัดสมภาร สมภาโร (ทวิรัตน), 2563 : 8)

บุษราภรณ์ ตีเยาว์ (2562) ได้วิจัยเรื่อง “ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชน ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การก่อรูปจากความคิดและอุดมการณ์ได้แรงบันดาลใจจากครอบครัวและต้องการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาเป็นงานกิจกรรมเชิงประเด็นสังคมและกลุ่มเป้าหมาย มีโครงสร้างและระบบงานแบ่งตามหน้าที่ งานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานสนับสนุน และการดำเนินงาน มีการปลูกฝังวิถีคิดการปฏิบัติงานถ่ายทอดขั้นตอนเทคนิคและเป้าหมายงาน 2. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ จากการทำปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการเป็นผู้ให้ช่วยเหลือผู้อื่น และ 3. ความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน 3 ด้านคือ ด้านกาย เยาวชนใช้เวลาว่างทำงานจิตอาสา มีบุคลิกภาพกล้าแสดงออกเชื่อมั่นเห็นคุณค่าตนเอง

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2559) ได้วิจัยเรื่อง “คุณธรรมในอาเซียน จิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป กรณีศึกษา : ประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชา” ผลการวิจัยสรุปว่า 1) ผลการศึกษาการให้ความหมาย “จิตอาสา” ในอาเซียนภาคพื้นทวีป พบว่า การให้ความหมายจะแตกต่างกัน แต่ก็บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ เป็นพื้นฐานร่วมกันในการปลูกฝังและบ่มเพาะให้เกิดจิตอาสาแก่สมาชิกในสังคม พัฒนาการความคิดในเรื่องจิตอาสาในแต่ละประเทศ จิตอาสาในประเทศไทย คือ การให้ทาน ที่ทำให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ จิตที่เต็มไปด้วยความเมตตากรุณา ปราศจากความอิจฉาต่อผู้อื่น อยากให้เขาพ้นทุกข์ โดยไม่หวังประโยชน์สุขหรือผลตอบแทนให้แก่ตัวเอง เป็นจิตที่ทำได้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ “จิตอาสา” ก็มีมิติในทางธรรมด้วย คือ การให้เกิดจากความเมตตากรุณา การคิดถึงประโยชน์สุขของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เป็น การลดละตัวตน พุฒได้ว่าจิตอาสาเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในมิติศาสนา การดำเนินงานทั้งโดยตัวบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานภาคเอกชนและประชาสังคม รวมทั้งภาครัฐ ซึ่งการดำเนินงานจะมีความ หลากหลายและแตกต่างกันไปในระดับบุคคลจนไปสู่กลุ่มมวลชน จากงานอาสาสมัครทั่วไป อาสาสมัครเฉพาะทาง และจิตอาสาและเมื่อพิจารณาถึงลักษณะ (style) ของการพัฒนา อาสาสมัคร โดยการจำแนกให้เห็นแนวทาง (mean) และผล (end) ทั้งนี้ อาจจำแนกได้เป็นสาม ลักษณะ ซึ่งมีความคาบเกี่ยวกันไม่อาจแบ่งแยกกันเด็ดขาด ได้แก่ อาสาสมัครที่ใช้แนวทางของหลักธรรม และนำไปสู่ผลของการเป็นเพื่อนมนุษย์, อาสาสมัครที่ใช้แนวทางของหลักประชาธิปไตย และนำไปสู่ผลของการเป็น พลเมือง บริบทใหม่ของงานอาสาสมัครการให้ “คุณค่า” และ “ความหมายของ ชีวิต” ที่ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารนำ

พระไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ) (2555) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์พรหมวิหาร 4 เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากร เทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ด้านเมตตา ควรทำงานที่เร่งด่วนก่อน, ควรใช้หลักเหตุผลและใช้หลักฐานทางข้อมูลเป็นสำคัญ, จัดให้มีการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความสมัครใจ, ต้องจัดให้มีการอบรมธรรมะให้บุคลากร, ผู้บังคับบัญชาต้องสอนบุคลากรให้ปฏิบัติงานด้วยความจริงใจ

ข้อผูก วิริยานนท์ (2556) ได้วิจัยเรื่อง “ศิลปะการสื่อสารของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้ผู้อื่นฟังทุกข” ผลการวิจัยพบว่า ศิลปะการสื่อสารเพื่อให้ผู้อื่นฟังทุกขของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีศิลปะวิธีเปลี่ยนใจผู้ที่สื่อสารด้วยให้มีศรัทธาต่อพระองค์ เรียกว่า “ศิลปะวิธีในการทลายกำแพง” ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ 1) ศิลปะวิธีในการทลายกำแพงกันความศรัทธา ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผู้ฟังอย่างลึกซึ้ง การเลือกสรรศิลปะวิธีในการสื่อสารอย่างผสมผสานให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล และการประเมินผล การปรับเปลี่ยนศิลปะวิธีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการทลายกำแพงนี้เป็นกระบวนการทางศรัทธา 2) ศิลปะวิธีในการทลายกำแพงกันการฟังทุกข ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนเช่นเดียวกับข้อแรก แต่เพิ่มเติมในส่วนท้าย คือ การประเมินหาจังหวะเวลาที่ผู้ฟังมีอินทรีย์เหมาะสมที่จะรับเนื้อหาธรรมที่เข้มข้น ซึ่งการทลายกำแพงนี้เป็นกระบวนการทางปัญญา การนำ “ศิลปะวิธีในการทลายกำแพง” ไปใช้จริงในยุคปัจจุบัน แบ่งระดับความรู้ที่ได้จากการศึกษางานวิจัยนี้ เป็นสองระดับ คือ จินตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการคิด) สุตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง) แต่ผู้สนใจที่จะนำไปใช้จะต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านในของตนคือ ภาวนามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการอบรม) จึงจะสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

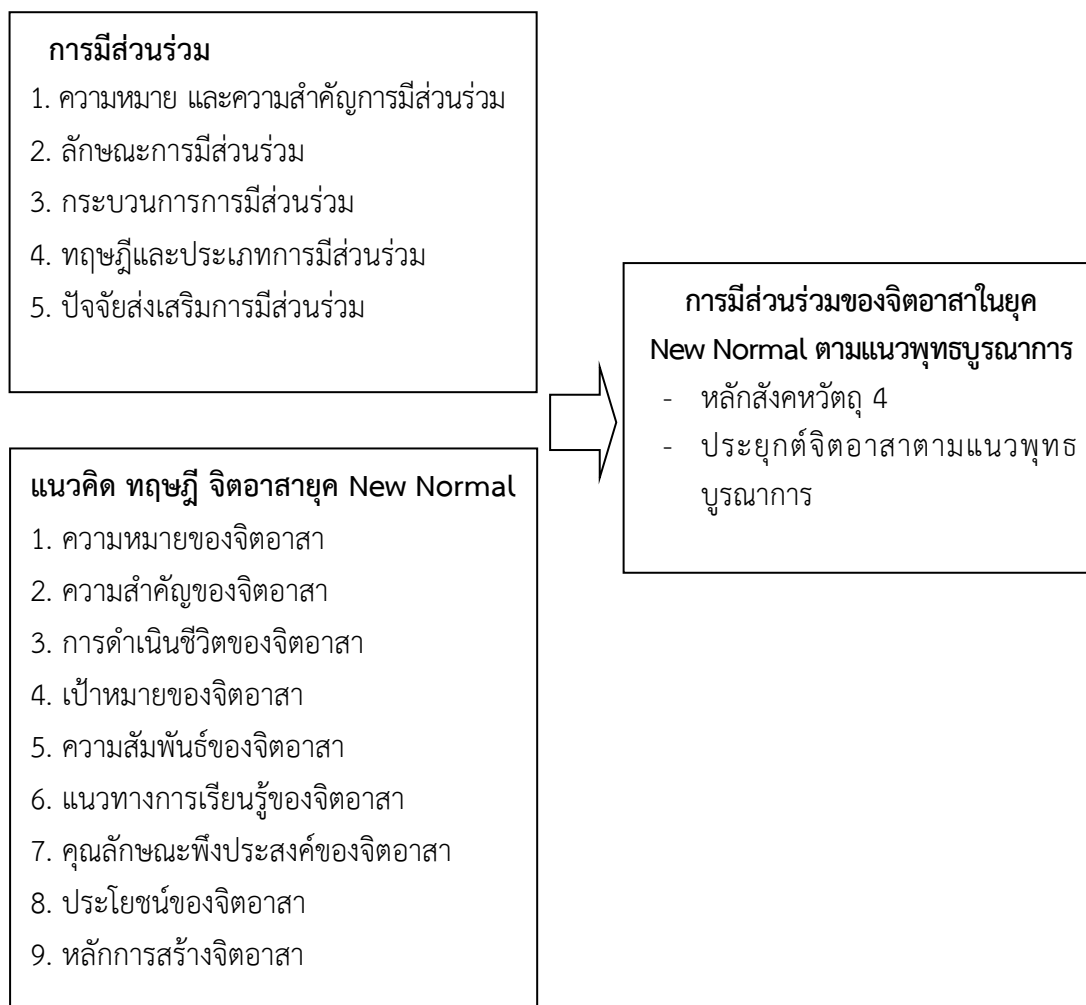
พระพรหมบัณฑิต ศ. ดร. (ปราชญ์ธรรมพระพรหมบัณฑิต 2 เรื่อง คือ (1) “จิตอาสากับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน” ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5 ระดับนานาชาติ ครั้งที่ 3 ณ หอประชุมวิทยาเขตขอนแก่น มจร. อ.เมืองขอนแก่น จ.ขอนแก่น เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2561 (2) เรื่อง “คุณธรรมนำจิตอาสาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในการประชุมสัมมนาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมกระทรวงสาธารณสุข ครั้งที่ 13 ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 16 สิงหาคม 2561) ได้ศึกษาเอกสารหนังสือเรื่อง จิตอาสากับการพัฒนาที่ยั่งยืน กล่าวยุติความหมายของคำว่า จิตอาสาที่สามารถสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ไม่ใช่เฉพาะแค่การพัฒนาที่ยั่งยืนในด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ยังรวมถึงจิตอาสาที่สามารถสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 มิติ คือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมวัฒนธรรม ด้วยการใช้พุทธสันติวิธี นอกจากนั้นยังเน้นย้ำเรื่องของความกตัญญูกตเวทิต่างที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า เอสา ภิกษเว สปริสสุมิ ยทิตฺถ กตญฺเฐตา กตเวทิตา แปลว่า ความกตัญญูกตเวทิตันนี้เป็นธรรมพื้นฐานของคนดี ความกตัญญู หมายถึง รู้อุปการะที่คนอื่นหรือสิ่งอื่นเคยทำไว้ให้ คำว่า อุปการะ แปลว่า การเกื้อหนุนอุดหนุน สนับสนุน ที่คนอื่นเคยทำให้จะโดยตรงโดยอ้อมก็ตาม กตเวทิต หมายถึง ประกาศการรับรู้ที่ปรากฏด้วยปฏิบัติการ คือ การตอบแทนด้วยการกระทำหรือคำพูดก็ได้ พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นภูมิธรรม คือ คุณธรรมพื้นฐานของคนดี

จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ได้นำมาศึกษาและค้นคว้า ได้เกิดแนวคิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของจิตอาสาคุณวิถิใหม่ และยกระดับความสามารถในการเป็นจิตอาสาด้วยจิตวิญญาณที่แท้จริง โดยอาศัยสถานการณ์ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในโลก ที่อาศัยวิกฤติมาเป็นโอกาสในการส่งต่อการสร้างความดี ที่นักจิตอาสาในยุควิถิใหม่พึงมี คือการปรับตัวยกระดับการช่วยเหลือด้วย

จิตที่กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ตลอดเวลา จึงได้ทำวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ” เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม

2.7 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ ได้กำหนดตัวแปรเพื่อดำเนินการวิจัยกับการหลักพุทธบูรณาการ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค (New Normal) ตามแนวพุทธบูรณาการ” เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 3.1 ประชากร
- 3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
- 3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 สรุปกระบวนการวิจัย

3.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พระภิกษุ สามเณร คฤหัสถ์ที่อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

3.2 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ รายงานการวิจัย สรุปผลงานโครงการจิตอาสา เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ ศึกษาปัจจัยที่มีส่วนการพัฒนาการมีส่วนร่วม

ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญด้านจิตอาสา ได้แก่ จิตอาสาจังหวัดนครปฐม, นักพุทธจิตอาสากลุ่ม Mindful up, ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา, ผู้เชี่ยวชาญด้านการมีส่วนร่วม, นักศึกษาจิตอาสาที่สมัครเป็นจิตอาสายุค (New Normal) จำนวนทั้งสิ้น 15 รูป/คน ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความเชี่ยวชาญและเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ด้าน ด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตอาสา ด้านกระบวนการ

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการตามโครงการวิจัยดังกล่าว เน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ มีการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อให้การดำเนินกิจกรรม โดยมีเครื่องมือที่สำคัญดังนี้

1. ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เพื่อศึกษาบริบท และสภาพปัญหา เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตการมีส่วนร่วม และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่าง ๆ
2. แบบบันทึก (จากการสังเกตหรือสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ) โดยใช้การบันทึก การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ที่เป็นประเด็นสำคัญ ๆ ตามวัตถุประสงค์ให้ได้อย่างครบถ้วน
3. อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ปากกา กระดาษ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่าย ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

โดยการสัมภาษณ์นั้นผู้วิจัยตั้งคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

3.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์
2. ร่างเครื่องมือการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน
3. นำเครื่องมือเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
4. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวิจัย ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษาวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ประกอบไปด้วย 5 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสา
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal
- ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ
- ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

จากนั้นผู้วิจัยนำร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตอาสา ด้านบริหารการศึกษา ด้านสังคมศาสตร์ ด้านศาสนาปรัชญา จำนวน 5 ท่านตรวจสอบความแม่นยำและเชื่อถือได้ จากนั้นผู้วิจัยนำคำแนะนำและข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

3.5 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยมีขั้นตอนใหญ่ๆ 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study)

การศึกษาในเชิงเอกสาร ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ รายงานการวิจัย สรุปผลงานโครงการจิตอาสา เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ ศึกษาปัจจัยที่มีส่วนการพัฒนาร่วมกันมีส่วนร่วม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย สรุปผลงานจิตอาสา และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับการสร้างแนวทางการพัฒนาร่วมกัน

2. การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการสร้างองค์ประกอบและเกณฑ์ชีวิตในการสร้างการพัฒนาร่วมกัน

3. ศึกษาวิเคราะห์ กระบวนการ ในการสร้างองค์ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วม

4. ศึกษาสภาพพื้นที่การมีส่วนร่วมนำร่อง

5. สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้การพัฒนาร่วมกัน ด้านแนวคิด วิธีการกระบวนการ สื่อการเรียนรู้ หรือการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่

3.5.2 ขั้นตอนเตรียมการมีภาระงาน ดังนี้

1. การสร้างทีมวิจัยหลัก เป็นกระบวนการแสวงหาผู้สนใจและผู้มีประสบการณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัย

2. การเลือกประเด็นปฏิบัติการการวิจัยเป็นการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเพื่อร่วมกันพิจารณาคัดเลือกประเด็นที่เป็นคำถามวิจัยหลัก คือเป็นการร่วมกันศึกษาวิจัยภายใต้สภาพปัญหาและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายจนนำไปสู่การตั้งคำถามและพัฒนาไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการวิจัย

3. การวางแผนการวิจัยโดยเริ่มดำเนินการจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ในพื้นที่ ความต้องการในพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อค้นหาบุคคลที่จะเข้าร่วมเครือข่าย หรือทีมดำเนินงานในพื้นที่

4. การดำเนินการอื่น ๆ ที่จำเป็น เป็นการร่วมกันพิจารณาแผนการวิจัยหรือขั้นตอนของการวิจัยทั้งหมดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้อง และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดได้ เพื่อนำไปปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้ชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.5.3 ขั้นตอนมือทำ มีภาระงาน ดังนี้

การวิจัยเรื่องนี้ โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ตลอดทั้งงานวิจัยที่มีผู้รู้ได้ศึกษาไว้ และการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย โดยดำเนินการ 5 ลักษณะ คือ

1. ศึกษารวบรวมเอกสาร ชุดความรู้ และความเป็นมาเกี่ยวกับแนวคิด หลักการการพัฒนาร่วมกันของจิตอาสาฯ คุวิทีใหม่

2. การศึกษากระบวนการพัฒนากิจกรรม ปัจจัยเกื้อกูลต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

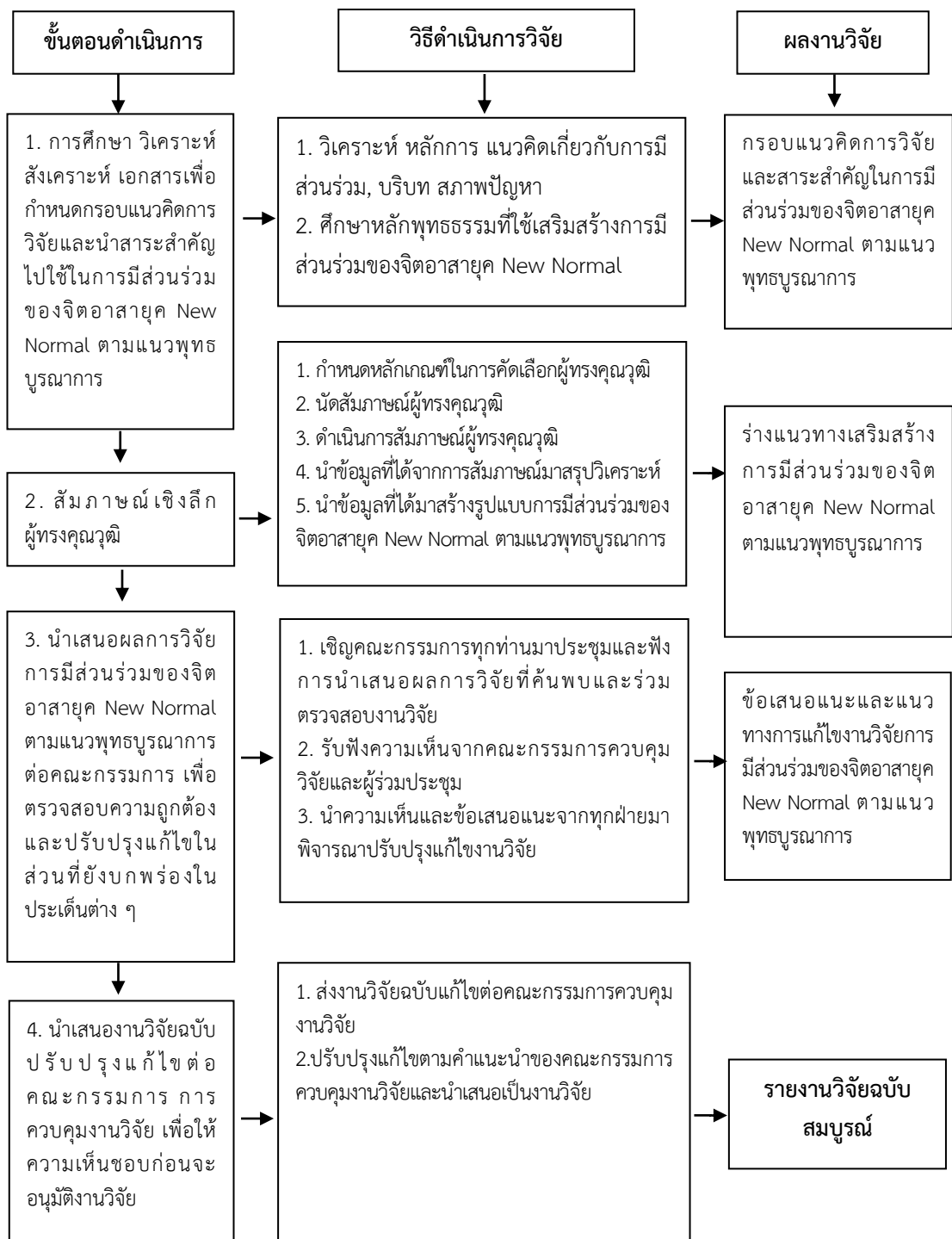
3. การบูรณาการองค์ความรู้ ได้แก่
 - 3.1 การสร้างเครือข่าย และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจิตอาสา
 - 3.2 การบูรณาการขับเคลื่อนเครือข่ายจิตอาสา
4. ศึกษากระบวนการที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางจิตอาสา
5. ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ และสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
6. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดทำผลสรุปเชิงพรรณนา ผลที่ได้จากการวิจัย และประมวลองค์ความรู้ข้อคิดเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ ทั้งนี้ ในกระบวนการดำเนินการวิจัยหรือระหว่างการสัมภาษณ์ของขั้นตอนนี้จะต้องมีการดำเนินการใน 4 องค์ประกอบ คือ
 1. การเตรียมการ ทั้งในแง่การประสานงานกลุ่มคน การจัดเตรียมทีมงาน วัสดุอุปกรณ์ วางแผนขั้นตอนต่าง ๆ และการแบ่งหน้าที่ของทีมนักวิจัย ส่วนนี้จะมีความสำคัญในแง่ของความพร้อมในการสัมภาษณ์ซึ่งจะส่งผลต่อ ผลที่คาดหวังหรือตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่
 2. การปฏิบัติการ เป็นการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ และการปรับเปลี่ยนตามเงื่อนไขที่พบในขณะปฏิบัติการ
 3. การบันทึก ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งของการวิจัยเพราะต้องมีการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ปฏิสัมพันธ์พบเห็น และบริบทหรือข้อมูลประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 4. การสรุปทบทวน เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและนำเสนอข้อมูลสู่หน่วยงาน และชุมชน เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ข้อมูลเบื้องต้น และแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงบูรณาการแก่กัน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

1. ดำเนินการศึกษาริบทพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย
2. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามจากการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย 5 คณะ และบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อได้แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมจิตอาสายุค New Normal ที่เน้นการนำผลการวิเคราะห์มาเผยแพร่สู่สังคม
3. วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การสร้างเกณฑ์ปฏิบัติสอดคล้องกับหลักสูตรของมหาวิทยาลัย
4. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

3.7 สรุปกระบวนการวิจัย

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objective) ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ 2. เพื่อศึกษาบริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ ในการวิจัยได้ใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ใช้สัมภาษณ์อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ส่วนกลาง จำนวน 15 ท่าน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แล้วนำแบบสัมภาษณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับตอบปัญหาการวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน โดยขอนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 ท่าน อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา เป็นบรรพชิต 2 รูป คฤหัสถ์ 13 ท่าน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 4 ท่านและสูงกว่าวุฒิปริญญาตรี จำนวน 11 ท่าน ช่วงอายุตั้งแต่ 30 – 60 ปี โดยเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเป็นจิตอาสา และมีประสบการณ์ในการทำงานจิตอาสาเป็นอย่างดี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ ซึ่งได้วิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการจากเอกสาร ตำราวิชาการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นั้น มีหลายประเด็นที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน และก็มีหลายประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกัน สรุปประเด็นได้ดังนี้

1. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ พบว่า การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นอย่างมาก โดยประชาชนทั่วไปให้ความใส่ใจ ตระหนักรู้ ตลอดจนการให้ความร่วมมือ

ช่วยเหลือแบ่งปันในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และรักษา มาตรการระเบียบคำสั่งทางสังคมอย่างเคร่งครัด และด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มา บูรณาการใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมนั้น โดยได้อธิบายความหมายไว้ดังนี้

จิตอาสายุค New Normal ในปัจจุบัน หมายถึง การดำเนินชีวิตที่เป็นลักษณะการแสดงออก ของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือพัฒนา กับผู้อื่น ที่เปลี่ยนแปลงไปมากในลักษณะ วิธีการ การใช้เครื่องมือเป็นปัจจัยการส่งเสริมการทำงานทางเทคโนโลยี และการผสมผสานกับพลังทางจิตใจที่มีความ อาสา รับผิดชอบต่อสังคม ในกรอบแนวทางที่สามารถทำได้ โดยมีข้อจำกัดทางสังคมอย่างมาก ในขณะที่การ ดำเนินชีวิตของตนเองถูกเปลี่ยนไปตามบทบาท สถานการณ์ ของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนา วิวัฒนาการไปตามยุคสมัย

ด้านพระพุทธศาสนา ได้มีการให้คำจำกัดความเกี่ยวกับจิตอาสา สรุปได้ว่า “จิตอาสา” เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วย ความมีน้ำใจและจิตสำนึก หรือสำนึกสาธารณะที่ เสียสละแรงกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของพระพุทธเจ้า คือต้นแบบจิตอาสาที่ดี นักวิชาการพุทธศาสนาฝ่ายบรรพชิตหลายท่าน ได้ให้ความหมายและคำจำกัด ความของจิตอาสาไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์ หมายถึง การให้ความเกื้อหนุน โอบ อ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณาคนที่มีความดี มีทรัพย์ คิด ช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเพื่อเป็นกำลัง ที่สำคัญของประเทศชาติ ดังนั้น การให้เกื้อหนุนโอบอ้อมอารีกันด้วยเมตตา และการให้อุดหนุน เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันด้วยความกรุณา จึงถือว่าให้เพื่ออนุเคราะห์ หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเป็น เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หรือหลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ที่ทำให้คนในสังคมอยู่ ร่วมกันได้อย่างสมัคปรมาสามัคคีและมีความสุขมี 4 ประการ คือ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และ สมานัตตตา

การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ หมายความว่า ถึงการนำพุทธศาสนาไปลงมือทำตามสภาพปัจจัย สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในที่นี้ใช้หลักสังคหวัตถุ หมายถึงการกระทำ คำพูด ในด้านวัตถุประสงค์ของที่มีมา แบ่งปัน และมีคำพูด ที่พอเหมาะแก่การฟังให้พ้นจากความทุกข์เดือดร้อนมาเติมเต็ม โดยอาศัยการเว้น ระยะห่างทางสังคม Social distancing ในยุคนี้แบบ New normal คือการใช้สื่อโซเชียล ที่เป็นต้นทาง แห่งปัญหาในการส่งต่อการแบ่งปัน การใช้ชีวิต ในภาวะที่ต้องเปลี่ยนแปลง การนำของบริจาค ตามจุด ต่าง ๆ เนื่องจากมีความเดือดร้อนจากสังคม ชุมชน การตั้งจุดรับบริจาค ที่มีระเบียบวินัย ปราบปรามการ การทำบุญที่มีความระมัดระวัง ด้านความสะอาดปลอดภัย ทางกาย การส่งกำลังใจช่วยเหลือทางด้าน จิตใจ การให้คำแนะนำต่าง ๆ เช่น โครงการตู้ปันสุข โครงการฟังด้วยหัวใจ สื่อสารด้วยสันติสุข เป็นต้น

โดยมีหลักสติเป็นต้นทางของธรรมทั้งปวง โดยปกติธรรมอันเป็นฐานหากมีสติเป็นตัวขับเคลื่อนที่ ดีเพื่อพัฒนาให้เกิดปัญญานั้น จำเป็นต้องอาศัยการฝึกบ่อย ๆ การฝึกการกระทำซ้ำ ๆ จะทำให้สติมีกำลัง ที่มั่นคงขึ้นใน การเผชิญปัญหาที่ไม่ประสบความสำเร็จกับการแก้ปัญหาได้นั้น คือการตัดสินใจลงมือ ช่วยเหลือที่มาจากสติที่เป็นสัมมาสติใคร่ครวญว่า เมื่อเราไม่ล่าบากนัก จงออกไปแบ่งปันผู้อื่นตามหลัก ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา ในการที่มีสถานการณ์ประสบเหตุร่วมกันในสังคม ที่อาศัยการมี

ส่วนร่วม ที่มาจากความเป็นจิตอาสาภายใน ส่งต่อผู้อื่นด้วยความมีจิตอาสาภายนอกอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังสามารถนำไปใช้ในการบริหารงานบุคลากรในหน่วยงาน

สรุปได้ว่าการประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริการสังคม โดยผู้บริการหรือจิตอาสา จะต้องมียุทธศาสตร์อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และประสานหม่อมหาชนให้อยู่ในความรักความสามัคคี

จากความหมายโดยทั่วไป จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ อยากร่วมช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษาและเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม

โดยสรุป ความหมายของจิตอาสา หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะพฤติกรรมการแสดงออก และกิริยาท่าทาง ซึ่งสิ่งมีชีวิต ระบบหรืออัตลักษณ์ประดิษฐ์ที่เกิดร่วมกันกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมระบบอื่นหรือสิ่งมีชีวิตโดยรวมเช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตเป็นการตอบสนองของระบบหรือสิ่งมีชีวิตต่อสิ่งเร้า หรือการรับเข้าทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอก มีสติหรือไม่มีสติระลึกรู้ ชัดเจน หรือแอบแฝง และโดยตั้งใจ หรือไม่ได้ตั้งใจ

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากกาสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเชี่ยวชาญ ทางด้านพระพุทธศาสนา ด้านจิตสาธารณะ และการจัดกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ได้พบแนวทาง ข้อคิดเห็น เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสาตามแนว พุทธบูรณาการ ในหลักสังคหวัตถุ 4 โดยแบ่งตามหลักธรรม ด้านการแบ่งปัน (ทาน) ด้านการสื่อสารให้กำลังใจ (ปิยวาจา) ด้านการประพาสตนเป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) ด้านความสม่ำเสมอ ไม่ย่อหย่อน มีความต่อเนื่อง (สมานัตตตา) ได้สรุปประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้ดังนี้

สรุปแนวคิดจากผู้ให้ข้อมูลด้วยการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นแนวทางของการมีส่วนร่วมของจิตอาสา ของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ที่ได้ให้คิดเห็นเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal อย่างไร โดยแต่ละหลักธรรมสามารถปฏิบัติให้ได้ผลอย่างไร สำหรับผู้ให้ข้อมูลโดยภาพรวม เห็นด้วยกับหลักของสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เข้าใจได้ง่าย และวิธีการในการนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

1) ด้านการแบ่งปัน (ทาน) พบว่า การให้ทาน มิใช่เป็นการให้เงินบริจาคเท่านั้น เนื่องจากคนเราทุกคนดำรงชีวิตอยู่ได้นั้นไม่เพียงมีลมหายใจ มีอาหารการกิน มีวัตถุสิ่งของเครื่องใช้ แต่คนต้องมีความสุข สงบ ปลอดภัย รู้สึกว่ามีตัวตน มีคุณค่า ดังนั้น การให้ทานควรหมายถึงรวมถึงการให้ความจริงใจ ให้กำลังใจ การให้ความรู้ ทักษะต่าง ๆ แก่ผู้รับ

2) ด้านการสื่อสารให้กำลังใจ (ปิยวาจา) พบว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นชุมชน จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการสื่อสารซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารที่ใช้ภาษา หรือไม่ใช้ภาษา โดยเฉพาะการสื่อสารด้านภาษา นอกจากเนื้อหาที่สื่อสารต้องเป็นความจริง มีประโยชน์ เชื่อถือได้แล้ว คำพูด หรือ ท่าที การพูดจาสื่อสารก็เป็นสิ่งจำเป็นสำคัญยิ่ง เพื่อให้การสื่อสารช่วยเหลือสำเร็จตามความตั้งใจของผู้สื่อสาร และยังประโยชน์แก่ผู้รับ

3) **ด้านการประพุดิตนเป็นประโยชน์** (อัตถจริยา) พบว่า เมื่อคิดถึงคำว่าจิตอาสา จะมาพร้อมด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ทุ่มเท เสียสละ มีความหวังดี ให้ความช่วยเหลือ ซึ่งหากจิตอาสาได้ลงมือปฏิบัติด้วยลักษณะดังกล่าว ผลงานที่เกิดขึ้นย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และส่วนรวมเป็นอย่างยิ่ง

4) **ด้านความสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ไม่ย่อหย่อน** (สมานัตตตา) พบว่า การเป็นจิตอาสา เชื่อว่าคงไม่ใช่ทำเพียงครั้งเดียวแล้วหยุด แล้วจบ โดยเฉพาะปัญหาการแพร่ระบาดของโควิด 19 ซึ่งยังไม่สามารถคาดเดาได้ว่า จะเบาบางหายไปได้เมื่อไร ดังนั้น การเป็นจิตอาสาจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีความสม่ำเสมอ เสมอภาค ทัวถึง และต่อเนื่อง ทั้งในด้านของการลงมือทำ การติดตามประเมินผล และการพัฒนาลักษณะงาน ที่ดีมีประสิทธิภาพ เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัญหาได้

2. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลบริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จากการเก็บข้อมูล พบว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถานที่สนับสนุนการทำกิจกรรมด้านจิตอาสา ด้านสถานที่ บุคลากร เครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องมือ และสนับสนุนอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับโรงพยาบาล เพื่อใช้สำหรับป้องกันการแพร่ระบาด ตลอดถึงการบำบัดความทุกข์ยากให้กับประชาชนทั่วไป และเป็นศูนย์เผยแพร่หลักธรรมสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เกิดความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาท “การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal” ของอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ว่ามีความสำคัญอย่างไรบ้าง และจิตอาสาควรมีคุณลักษณะ กิจกรรมดำเนินการอะไร อย่างไรบ้าง และส่งผลอย่างไร เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เกิดผลกระทบทางลบมากมาย กับประชากรโลกทุกคน ทุกวัย ทุกพื้นที่ และส่งผลกระทบต่อไปยังสภาพเศรษฐกิจ สังคมความเป็นอยู่สิ่งแวดล้อม ดังนั้นถือเป็นผลกระทบหรือวิกฤตระดับโลก ดังนั้นเพื่อให้ผลกระทบดังกล่าวเบาบางลง หรือเป็นการป้องกันมิให้ผลกระทบรุนแรงมากขึ้น มิให้มีผลเสียหายซ้ำอีก ทั้งมีแนวทางในการป้องกันมิให้เกิดปัญหาแทรกซ้อนขึ้นมา จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วน แต่ทั้งนี้ ต่างฝ่ายต่างได้รับผลกระทบ จึงทำให้เกิดความล่าช้า หรือความไม่เพียงพอของบุคลากร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการแก้ไข เยียวยา หรือป้องกัน ฟื้นฟู จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการเสริมกำลังเพื่อให้เกิดการทำงานที่รวดเร็ว ทันสมัย และกระจายความช่วยเหลือได้อย่างเสมอภาค การพัฒนาจิตอาสาให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ โดยบุคคลดังกล่าวที่จะมาเป็นจิตอาสา นั้น พบว่า ควรมีคุณลักษณะที่พร้อมทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ ซึ่งในสังคมไทยของเรา เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมคำสอนจากพระพุทธเจ้ามากมายที่สามารถนำมาบูรณาการกับวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อเป็นแนวในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสา

3. จากการวิเคราะห์ข้อมูลการนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ พบว่า จากการดำเนินการวิจัย การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในทางพระพุทธศาสนา เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วยความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกายแรงใจสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าคือต้นแบบจิตอาสาที่ดี

ในการวิจัยได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางสำหรับการมีส่วนร่วมของจิตอาสา เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) สำหรับลักษณะจิตอาสา สามารถอธิบายด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ว่าเป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์ ด้วยการให้ความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกันด้วยความกรุณาคนที่มีทรัพย์คิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ และมาบูรณาการสำหรับการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปลงมือทำตามสภาพปัจจัย สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านการกระทำ คำพูด ด้านวัตถุสิ่งของที่มีมาแบ่งปัน และคำพูดที่พอเหมาะแก่การฟังให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน มาเติมเต็ม โดยอาศัยการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) คือ การใช้สื่อโซเชียล ที่เป็นต้นทางแห่งปัญญาในการส่งต่อการแบ่งปันการใช้ชีวิต ในภาวะที่ต้องเปลี่ยนแปลง การนำของบริจาคตามจุดต่าง ๆ เนื่องจากมีความเดือดร้อนจากสังคม ชุมชน การตั้งจุดรับบริจาค ที่มีระเบียบวินัย ปรากฏการณ์การทำบุญที่มีความระมัดระวังด้านความปลอดภัย ทางการส่งกำลังใจช่วยเหลือทางด้านจิตใจ การให้คำแนะนำต่าง ๆ เช่น โครงการตู้ปันสุข สื่อสารด้วยสันติสุข โดยมีหลักสติเป็นต้นทางของธรรมทั้งปวง

จากการสังเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ พบว่า การมีส่วนร่วมของจิตอาสาสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นรูปแบบและแนวทางในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมกระบวนการ การทำจิตอาสาตามแบบของ Next Model โดยมีหลักการดังนี้

N = New Normal หมายถึง การปรับเปลี่ยนจากภายในสู่ภายนอก ปรับทัศนคติความคิดภายใน การเปิดใจ ยอมรับ เรียนรู้ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาสู่ภายนอกให้ส่งงามบุคลิกลักษณะ การวางตัว ความระมัดระวัง การเคารพกติกา การเว้นระยะ ความเคร่งครัดต่อระเบียบทางสังคม

E = Emotional หมายถึง การรับมือกับอารมณ์ความรู้สึก ให้เท่าทัน การวางใจ มีสติ ยับยั้ง รวมถึงความอดทนต่อสภาวะเหตุการณ์ พัฒนาค้นหาตัวเองเพื่อรับใช้งานนอกคือสังคมความสับสน การเผชิญกับวิกฤตสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีสติ และขันติความอดทนในความเป็นผู้เสียสละ

X = Experience หมายถึง บุคคลเป็นจิตอาสาได้ด้วยการฝึกฝน ผ่านประสบการณ์การทำงานเป็นทีม การใช้ทักษะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อย่างมีวุฒิภาวะที่เกิดจากการลงมือช่วยเหลือผู้อื่นจนเป็นนิสัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของจิตอาสา คือมีความเป็นจิตอาสาโดยสัญชาตญาณ ที่มาจากการได้รับประสบการณ์ที่มากพอ

T = Timely หมายถึง การช่วยเหลือเสียสละอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เป็นปกติวิสัย ทำให้การช่วยเหลือนั้นทันท่วงที ทันต่อสถานการณ์ ทันยุคสมัยตลอดเวลา ไม่จำเป็นเฉพาะเหตุการณ์ COVID-19 เท่านั้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า การเป็นจิตอาสานั้น จะต้องมีการเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจตลอดถึงการให้ทาน การพูดจาให้กำลังใจ การเสียสละตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการกระทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมเรียกว่า สังคหวัตถุ 4 ยังต้องอาศัยหลักธรรมอื่นมาเป็นแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติงานต่อสถานการณ์ปัจจุบันเสมอ ได้แก่ การมีสติ มาประยุกต์ใช้ในการยับยั้งให้ทัน

ต่อการเกิดขึ้นต่าง ๆ และการนำขัณฑ์ ความอดทน มาบูรณาการใช้ต่ออารมณ์ภายในและภายนอก ให้เกิดทักษะประสบการณ์ และกุศโลบายเข้าถึงการแก้ปัญหาเพื่อลดความเดือดร้อนของตนและผู้อื่น และเป็นที่มาของ Next Model ดังกล่าว

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ พบว่า หลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาบูรณาการการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ซึ่งอาจนำมาซึ่งประสิทธิภาพของความเป็นจิตอาสาที่ยั่งยืน คงทน ถาวร เช่น ความมีขันติ และสติ เป็นกำลังเสริมในการทำความดีเป็นจิตอาสาช่วยเหลือแบ่งปัน เนื่องจากลักษณะของงานที่เป็นจิตอาสา จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีขันติ หรือ ความอดทนในการลงมือกระทำ ทั้งร่างกาย แรงใจ อดทนต่อความยากลำบาก อดทนอดกลั้นต่อสิ่งนี้อาจไม่สมดังใจคาดหวัง ยับยั้งชั่งใจ รู้จักการรอคอย อดทนต่อสิ่งแหว่งล้าวมที่ไม่สามารถควบคุมได้ นอกจากนี้ หากจิตอาสามีสติ ในการทำงานจะทำให้คุณภาพงานเพิ่มมากขึ้นทั้งด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยังให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดต่อส่วนร่วม ทั้งนี้ ทักษะเฉพาะด้าน ประสบการณ์การทำงานของแต่ละงานที่เป็นจิตอาสา และลักษณะบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีความจำเป็นด้วยเช่นกัน เพื่อให้งานมีคุณภาพ เช่น ทักษะด้านช่าง ด้านงานฝีมือ ที่มีความเฉพาะด้าน มีความสามารถในหลากหลาย มีประสบการณ์ด้านการทำงานเป็นทีม การประสานงาน การแก้ปัญหาสถานการณ์แบบทันท่วงทีอย่างเหมาะสม ลงมือทำทันทีหากมีโอกาส การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม เช่น มีลักษณะเป็นมิตร มีมนุษยสัมพันธ์ มีการควบคุมอารมณ์และแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม และการจัดการกับความเครียด เหล่านี้เป็นสิ่งที่ติดตัวมากับความเสียสละของนักจิตอาสาที่แท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ พบว่า ควรที่จะต้องมีแนวทางในการปฏิบัติงานให้เป็นแบบอย่างในการทำจิตอาสา และมีแนวทางที่ชัดเจน สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง และให้เป็นประโยชน์กับชุมชน สังคม และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นสถานที่ทำกิจกรรมด้านจิตอาสาให้ประชาชน และหน่วยงานได้สามารถการมีส่วนร่วมของจิตอาสาได้

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ 2) เพื่อศึกษาบริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ เชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านจิตอาสา ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสาให้สอดคล้องกับบริบท สภาพปัญหาความเป็นอยู่สังคมยุคใหม่ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูล ตลอดถึงการออกแบบเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาข้อมูลได้ข้อค้นพบจากการวิจัยการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ จะได้นำผลการวิจัยมาอภิปรายกับเอกสารและงานวิจัยอื่น ๆ พร้อมทั้งแนวคิด และทฤษฎีต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือ แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง อาจารย์และเจ้าหน้าที่ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จำนวน 15 ท่าน พบว่า อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา เป็นบรรพชิต 2 รูป ศฤงษณ์ 13 ท่าน มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 4 ท่านและสูงกว่าวุฒิปริญญาตรี จำนวน 11 ท่าน ช่วงอายุตั้งแต่ 30 – 60 ปี โดยเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นจิตอาสา และมีประสบการณ์ในการทำงานจิตอาสาเป็นอย่างดี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ ซึ่งได้วิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการจากเอกสาร ตำราวิชาการ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และบทสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นั้น มีหลายประเด็นที่มีแนวความคิดที่แตกต่างกัน และก็มีหลายประเด็นที่มีความคล้ายคลึงกัน สรุปประเด็นได้ดังนี้

5.1.1 แนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

ผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุคปกติวิถีใหม่ (New Normal) พบว่า การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal หมายถึง บุคคลที่มีคุณธรรมด้านความเสียสละอย่างยิ่งยวดในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) โดยผ่านรูปแบบการดำเนินชีวิตยุคปกติวิถีชีวิตใหม่ “ด้วยการให้ความร่วมมือ” เพื่อเผชิญปัญหาให้ผ่านพ้น ได้แก่ ด้านวัตถุประสงค์ ด้านสร้างกำลังใจ ด้านความร่วมมือทางสังคม เพื่อคลายความตระหนก ความวิตกกังวล ที่มาจากความรัก ความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น และต่อสังคม โดยได้ให้แนวคิดการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

การมีส่วนร่วม หมายถึง ความใส่ใจ การตระหนักรู้ ตลอดจนการให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปันของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของ การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ และรักษา มาตรการระเบียบคำสั่งทางสังคมอย่างเคร่งครัด

พุทธบูรณาการ หมายถึง การนำหลักสังคหวัตถุ มาเป็นรากฐานการช่วยเหลือในสถานการณ์วิกฤติปัจจุบัน เพื่อปลูกฝังการมีส่วนร่วมอย่างมีธรรมมาเป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุคปกติวิถีใหม่ (New Normal) และเป็นลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่ประกอบด้วย ความมีน้ำใจและจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละแรงกายแรงใจสติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมซึ่งคุณสมบัติของพระพุทธเจ้าคือต้นแบบจิตอาสาที่ดี

ด้านการแบ่งปันด้วยวัตถุประสงค์ของ หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยการแบ่งปัน และการให้วัตถุประสงค์ของที่จำเป็นแก่ผู้อื่นที่เดือดร้อนในชุมชน หน่วยงาน และในสังคม ในสถานการณ์การดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่

ด้านการสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยการเสริมสร้างให้กำลังใจ แก่สังคมในยามวิกฤต กังวล ทั้งตนเองและผู้อื่นในสังคม ในสถานการณ์การดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่

ด้านการให้ความร่วมมือทางสังคม หมายถึง การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามมาตรการข้อกำหนดระหว่างภาครัฐบาล เอกชน และประชาชน เพื่อรักษาระเบียบ ความปลอดภัยทางสังคมให้พ้นจากความโกลาหลวุ่นวายในสถานการณ์การดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงยุค New Normal คือการทำงานด้านความเสียสละ เป็นโอกาสที่นำวิกฤติมาลงมือปฏิบัติให้เกิดผลกระทบต่อสังคมได้อย่างเป็นที่ประจักษ์ โดยอาศัยการชักชวนการทำความดี การตระหนักถึงความเห็นใจ ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์ และการเชื่อมโยงทั้งหลักธรรม หลักการ และแนวคิดใหม่ที่เปลี่ยนแปลงในด้านการใช้เครื่องมือเพื่อส่งเสริมพัฒนาความคิด และอุดมการณ์ ด้านพระพุทธศาสนา ปรีชาปฏิบัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ให้เหมาะสม ควรแก่การพัฒนาต้นแบบพุทธจิตอาสายุคใหม่ที่มีหัวใจตามแนวพุทธบูรณาการ เพื่อตอบโจทย์การมีส่วนร่วมของจิตอาสา ในขณะที่เข้าสู่ช่วงยุค New Normal คือยุคที่เปลี่ยนแปลง และปรับตัว จะทำให้เยาวชนหรือจิตอาสาไม่เอาใจออกห่างจากการทำความดี ด้านการช่วยเหลือ พัฒนาแนวทาง และแบ่งปันไปด้วยกัน เรียกว่า การพัฒนาคุณธรรมภายในใจให้พัฒนาตาม (Spiritual leadership) คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมนุษย์ที่ว่าคือ ผู้นำทางจิตวิญญาณ และผู้นำทางจิตวิญญาณ

เหล่านี้ จะตั้งคำถามกับชีวิตที่เป็นอยู่ เป็นผู้สร้างพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่สำคัญ มีความเสียสละ ก้าวข้ามผลประโยชน์ของตนเอง งานวิจัยนี้จึงสะท้อนความสำคัญของการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ และการแบ่งปันในรูปแบบที่ท้าทาย ให้เกิดประโยชน์มหาศาลต่อสภาพจิตใจของความวิตกกังวลเศร้า โศกต่าง ๆ ต่อผู้สูญเสียทำให้เห็นถึงการสร้างกระบวนการเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมมานำพาให้ก้าวสู่ สังคมสันติสุขร่วมกันโดยปลูกฝังคุณธรรมไว้ในจิตใจอย่างยั่งยืนถาวรได้โดยอาศัยวิกฤตการณ์เป็น โอกาสต่อไป

5.1.2 ผลการศึกษาบริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

จากการได้ศึกษาสภาพพื้นที่การดำเนินงานด้านจิตอาสา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จากการเก็บข้อมูล พบว่า เป็นสถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการมีส่วนร่วมทางจิตอาสา โดยได้สรุปไว้ดังนี้

ด้านสถานที่ มีอาคารสถานที่เพียงพอ และเป็นศูนย์กลางในการมีส่วนร่วมทางจิตอาสา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินการในกิจกรรมจิตอาสา

ด้านบุคลากร มีบุคลากร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา เป็นนักจิตอาสา สามารถสนับสนุนการดำเนินงานด้านจิตอาสาได้เป็นอย่างดี

ด้านพัฒนาจิตใจ เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา สามารถเป็นศูนย์รวมทางปัญญา และศูนย์รวมจิตใจ สนับสนุนกิจกรรมทางการพระพุทธศาสนา ไหว้พระสวดมนต์ มีการจัดปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญต่าง ๆ ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้

สรุปได้ว่า บริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีความพร้อม ด้านสถานที่ ด้านบุคลากร และด้านการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นสถานที่สนับสนุน การทำกิจกรรมด้านจิตอาสา สนับสนุนเครื่องอำนวยความสะดวก เครื่องมือ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ให้กับโรงพยาบาลเพื่อใช้สำหรับป้องกันการแพร่ระบาด เป็นสถานที่สำหรับฉีดวัคซีนให้กับ ประชาชน ตลอดจนการบำบัดความทุกข์ยากให้กับประชาชนทั่วไป และเป็นศูนย์เผยแพร่หลักธรรม สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบัน จากสถานการณ์การแพร่ ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เกิดผลกระทบทางลบมากมาย กับประชากรโลกทุกคน ทุกวัย ทุกพื้นที่ และส่งผลกระทบไปยังสภาพเศรษฐกิจ สังคมความเป็นอยู่สิ่งแวดล้อม ถือเป็น ผลกระทบหรือวิกฤตระดับโลก ดังนั้นเพื่อให้ผลกระทบดังกล่าวเบาบางลง หรือเป็นการป้องกันมิให้ผล กระทบรุนแรงมากขึ้น มิให้มีผลเสียหายซ้ำอีก ทั้งมีแนวทางในการป้องกันมิให้เกิดปัญหาแทรกซ้อน ขึ้นมา จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วน แต่ทั้งนี้ ต่างฝ่ายต่างได้รับผลกระทบ จึงทำให้เกิด ความล่าช้า หรือความไม่เพียงพอของบุคลากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการแก้ไข เยียวยา หรือ ป้องกัน พื้นฟู จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการเสริมกำลังเพื่อให้เกิดการทำงานที่รวดเร็ว ทันสมัย และ กระจายความช่วยเหลือได้อย่างเสมอภาค การพัฒนาจิตอาสาให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ โดยบุคคล ดังกล่าวที่จะมาเป็นจิตอาสา นั้น พบว่า ควรมีคุณลักษณะที่พร้อมทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ ที่สามารถนำมาบูรณาการกับวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อเป็นแนวในการพัฒนาคุณลักษณะจิตอาสา ให้สามารถเป็นจิตอาสาที่เข้าใจบริบททางสังคมได้

5.1.3 การนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจสำหรับการมีส่วนร่วมของจิตอาสา เพื่อเป็นแนวทางในการบูรณาการใช้สำหรับการดำเนินชีวิตปกติวิถีใหม่ (New Normal) คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) อุตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) สำหรับลักษณะจิตอาสา สามารถอธิบายด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ว่าเป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์ ด้วยการให้ความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกันด้วยความกรุณาคนที่มีทรัพย์คิดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ย่อมเป็นกำลังสำคัญของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ และมาบูรณาการสำหรับการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปลงมือทำตามสภาพปัจจัย สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านการกระทำ คำพูด ด้านวัตถุสิ่งของที่มีมาแบ่งปัน และคำพูดที่พอเหมาะแก่การฟังให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน มาเติมเต็ม โดยอาศัยการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social distancing) คือ การใช้สื่อโซเชียล ที่เป็นต้นทางแห่งปัญหาในการส่งต่อการแบ่งปัน การใช้ชีวิต ในภาวะที่ต้องเปลี่ยนแปลง การนำของบริจาคตามจุดต่าง ๆ เนื่องจากมีความเดือดร้อนจากสังคม ชุมชน การตั้งจุดรับบริจาค ที่มีระเบียบวินัย ปรากฏการณ์การทำบุญที่มีความระมัดระวัง ด้านความสะอาดปลอดภัย ทางกาย การส่งกำลังใจช่วยเหลือทางด้านจิตใจ การให้คำแนะนำต่าง ๆ เช่น โครงการตู้ปันสุข สื่อสารด้วยสันติสุข โดยมีหลักสติเป็นต้นทางของธรรมทั้งปวง

การนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์เกิดเป็นรูปแบบและแนวทางในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมกระบวนการทำจิตอาสาตามแบบของ Next Model โดยมีหลักการดังนี้

N = New Normal หมายถึง การปรับเปลี่ยนจากภายในสู่ภายนอก ปรับทัศนคติความคิดภายใน การเปิดใจ ยอมรับ เรียนรู้ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาสู่ภายนอกให้สง่างาม บุคลิกลักษณะ การวางตัว ความระมัดระวัง การเคารพกติกา การเว้นระยะ ความเคร่งครัดต่อระเบียบทางสังคม

E = Emotional หมายถึง การรับมือกับอารมณ์ความรู้สึก ให้เท่าทัน การวางใจ มีสติ ยับยั้ง รวมถึงความอดทนต่อสภาวะเหตุการณ์ พัฒนาตนเองเพื่อรับใช้งานนอกคือสังคมความสับสน การเผชิญกับวิกฤตสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีสติ และขันติความอดทนในความเป็นผู้เสียสละ

X = Experience หมายถึง บุคคลเป็นจิตอาสาได้ด้วยการฝึกฝน ผ่านประสบการณ์การทำงานเป็นทีม การใช้ทักษะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อย่างมีวุฒิภาวะที่เกิดจากการลงมือช่วยเหลือผู้อื่น จนเป็นนิสัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของจิตอาสา คือมีความเป็นจิตอาสาโดยสัญชาตญาณ ที่มาจากการได้รับประสบการณ์ที่มากพอ

T = Timely หมายถึง การช่วยเหลือเสียสละอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เป็นปกติวิสัย ทำให้การช่วยเหลือนั้นทันที่ทันต่อสถานการณ์ ทันยุคสมัยตลอดเวลา ไม่จำเป็นเพราะเหตุการณ์ COVID-19 เท่านั้น

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากงานวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ จะนำเสนอการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้ และมีข้อค้นพบ (Finding Factors) ที่มีคุณค่าเห็นสมควรนำมาวิจัย ดังนี้

5.2.1 ผลจากการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ พบว่า การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal เกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) เพื่อให้ผลกระทบดังกล่าวเบาบางลง หรือเป็นการป้องกันมิให้ผลกระทบรุนแรงมากขึ้น จำเป็นต้องมีการเสริมกำลังเพื่อให้เกิดการทำงานที่รวดเร็ว ทันสมัย และกระจายความช่วยเหลือได้อย่างเสมอภาค การพัฒนาจิตอาสาให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ โดยบุคคลดังกล่าวที่จะมาเป็นจิตอาสา ซึ่งเป็นผู้พร้อมทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ จะต้องประพฤติตนให้เป็นต้นแบบ และปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ จากความหมายโดยทั่วไป จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำ ออยากช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม การงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษาและเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม โดยสรุป ความหมายของจิตอาสา หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะพฤติกรรม การแสดงออก และกิริยาท่าทาง ซึ่งสิ่งมีชีวิต ระบบหรืออัตลักษณ์ประติษฐ์ที่เกิดร่วมกันกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมระบบอื่น หรือสิ่งมีชีวิตโดยรวมเช่นเดียวกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พฤติกรรมการดำเนินชีวิต เป็นการตอบสนองของระบบหรือสิ่งมีชีวิตต่อสิ่งเร้า หรือการรับเข้าทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอก มีสติหรือไม่มีสติระลึก ชัดเจน หรือแอบแฝง และโดยตั้งใจ หรือไม่ได้ตั้งใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิงหนาท ประศาสน์ศิลป์ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินชีวิตที่มีความสุขของข้าราชการพลเรือนวัยเกษียณ ตามแนวทางพุทธบูรณาการ ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของข้าราชการพลเรือนวัยเกษียณที่มีต่อสังคม เช่น ต่อครอบครัว ต่อการสนับสนุน และเผยแผ่ศาสนา และการดำเนินชีวิตของข้าราชการพลเรือนวัยเกษียณตามหลักทั่วไปในด้านการดูแลสุขภาพ การปฏิบัติตนต่อครอบครัวและสังคม และกล่าวถึงปัญหาผลกระทบจากการเกษียณ ที่แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านสังคมและจิตวิทยา และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติยา วาจิ (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะ โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับสูงทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ปัจจัยการปลูกฝังจากโรงเรียน รองลงมา ปัจจัยด้านการเลี้ยงดู ปัจจัยด้านจิตสาธารณะ และปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมตามลำดับ ด้านพฤติกรรมจิตสาธารณะ อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนอยู่ในระดับสูงทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การช่วยเหลือผู้อื่น รองลงมาการเสียสละต่อสังคม และการมุ่งมั่นพัฒนาสังคมตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อมใจ วงษ์มณฑา (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากอาจารย์และเพื่อน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการ

เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรวดี กสิบสุวรรณ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี พบว่า พฤติกรรมจิตสาธารณะ การรับรู้ความสามารถของตนเอง การได้รับการสนับสนุนทางสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนักศึกษา อยู่ในระดับมาก

2. ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลบริบท และสภาพการมีส่วนร่วมทางจิตอาสาในยุค New Normal ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม จากการเก็บข้อมูล พบว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นสถานที่สนับสนุนการทำกิจกรรมด้านจิตอาสา โดยการสนับสนุนด้านสถานที่ มีอาคารสถานที่เพียงพอ และเป็นศูนย์กลางในการมีส่วนร่วมทางจิตอาสา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินการในกิจกรรมจิตอาสา สนับสนุนด้านบุคลากร มีบุคลากร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา เป็นนักจิตอาสา สามารถสนับสนุนการดำเนินงานด้านจิตอาสาได้เป็นอย่างดี และสนับสนุนด้านการพัฒนาจิตใจซึ่งมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนา สามารถเป็นศูนย์รวมทางปัญญาและศูนย์รวมจิตใจ สนับสนุนกิจกรรมทางการพระพุทธศาสนา ไหว้พระสวดมนต์ มีการจัดปฏิบัติธรรมในวันสำคัญต่าง ๆ ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ มหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมแนวทางการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปบูรณาการใช้ด้านจิตอาสาเชิงพุทธบูรณาการ และมุ่งประโยชน์ร่วมกันที่ผสมผสานหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการปฏิบัติ ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิษา สมัครพันธ์ (2562) ได้วิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงมากและส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารควบคู่กันไปกับการบริหารงานในสถานศึกษาในทุกด้าน ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารงานภายในสถานศึกษานั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อนุพันธ์ คำปิ่น ได้วิจัยเรื่องการศึกษาองค์ประกอบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า มีจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด พบว่าอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะมีความเหมาะสม หลังการฝึกอบรมนิสิตมีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า กิจกรรมฝึกอบรมมีผลทำให้นิสิตมีจิตสาธารณะสูงขึ้น

3. จากการวิเคราะห์ข้อมูลการนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ พบว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางสำหรับการมีส่วนร่วมของจิตอาสา เพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คือ หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาเป็นที่รัก) อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) สำหรับลักษณะจิตอาสา สามารถอธิบายด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้ว่าเป็นหลักแห่งการให้เพื่ออนุเคราะห์ ด้วยการให้ความเกื้อหนุนโอบอ้อมอารีด้วยเมตตา และการให้อุดหนุนเอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือกันด้วยความกรุณาคนที่มทรพยึดช่วยเหลือคนอื่นให้ตั้งตัวได้ย่อมเป็นกำลังสำคัญ

ของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเพื่อเป็นกำลังที่สำคัญของประเทศชาติ และมาบูรณาการสำหรับการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ด้วยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปลงมือทำตามสภาพปัจจัย สถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งในด้านการกระทำ คำพูด ด้านวัตถุสิ่งของที่มีมาแบ่งปัน และคำพูดที่พอเหมาะแก่การฟังให้พ้นจากความทุกข์ความเดือดร้อน มาเติมเต็ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสุนทร ธมมธโร (บุญคง) (2560) ได้ทำวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดหนองสนม จังหวัดระยอง พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าชุมชนวัดหนองสนมมีการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในชุมชนวัดหนองสนมเป็นอย่างดี เมื่อแยกเป็นรายด้าน ด้านทาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้ายปิยาวจา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านอถถจริยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านสมานัตตตา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิน อนิโฆ (พลเสน) (2564) ได้วิจัยเรื่องการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ ธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารงานของเทศบาล ตำบลบ้านกร่าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ด้านการส่งเสริมการบริหารงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ หลักสมานัตตตา (ความสม่ำเสมอ) รองลงมา หลักอถถจริยา (การช่วยเหลือกัน) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดได้แก่ หลักทาน (การให้) และด้านการบูรณาการส่งเสริมการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าลำดับที่หนึ่ง คือ ด้านการปฏิบัติราชการ ลำดับที่สอง คือ ด้านการพัฒนาองค์กร ลำดับที่สาม คือ ด้านคุณภาพการให้บริการ และลำดับสุดท้าย คือ ด้านแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากผลการวิจัยดังกล่าว สามารถระบุได้ว่าการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการนั้น สามารถบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ดังนี้ การแบ่งปัน (ทาน) การสื่อสารให้กำลังใจ (ปิยาวจา) การประพฤติตนเป็นประโยชน์ (อถถจริยา) และด้านความสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ไม่ย่อหย่อน (สมานัตตตา) ไปประยุกต์ใช้กับรูปแบบการทำจิตอาสาตามแบบของ Next Model โดยมีหลักการดังนี้

N = New Normal หมายถึง การปรับเปลี่ยนจากภายในสู่ภายนอก ปรับทัศนคติความคิดภายใน การเปิดใจ ยอมรับ เรียนรู้ต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาสู่ภายนอกให้ส่งงานบุคคลลักษณะ การวางตัว ความระมัดระวัง การเคารพกติกา การเว้นระยะ ความเคร่งครัดต่อระเบียบทางสังคม

E = Emotional หมายถึง การรับมือกับอารมณ์ความรู้สึก ให้เท่าทัน การวางใจ มีสติ ยับยั้ง รวมถึงความอดทนต่อสภาวะเหตุการณ์ พัฒนาค้นเองเพื่อรับใช้งานนอกคือสังคมความสับสน การเผชิญกับวิกฤตสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีสติ และขันติความอดทนในความเป็นผู้เสียสละ

X = Experience หมายถึง บุคคลเป็นจิตอาสาได้ด้วยการฝึกฝน ผ่านประสบการณ์การทำงานเป็นทีม การใช้ทักษะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า อย่างมีวุฒิภาวะที่เกิดจากการลงมือช่วยเหลือผู้อื่น จนเป็นนิสัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของจิตอาสา คือมีความเป็นจิตอาสาโดยสัญชาตญาณ ที่มาจากการได้รับประสบการณ์ที่มากพอ

T = Timely หมายถึง การช่วยเหลือเสียสละอย่างสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เป็นปกติวิสัย ทำให้การช่วยเหลือนั้นทันที่ทันต่อสถานการณ์ ทันยุคสมัยตลอดเวลา ไม่จำเป็นเพราะเหตุการณ์ COVID-19 เท่านั้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีการจัดทำข้อเสนอแนะ โดยพิจารณาประเด็นที่ที่เกี่ยวข้องและจัดทำข้อเสนอแนะ 3 ประเด็นคือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคือต่อไป

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคม ในองค์กรหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยขับเคลื่อนโครงการ หรือกิจกรรม

1) ควรส่งเสริมกิจกรรมด้านจิตอาสา ด้ายการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กับบุคลากร องค์กร หน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันในสังคม และการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ

2) ควรส่งเสริมให้อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแบบอย่างในการมีส่วนร่วมของจิตอาสา และเพื่อพัฒนาจิตใจให้มีหลักธรรมสำหรับการเป็นจิตอาสาที่ดี ตลอดถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อสร้างความสามัคคี สร้างระเบียบ สร้างวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเห็นอกเห็นใจ ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคม สำหรับตนเองและผู้อื่น

1) ควรสนับสนุนแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสา กับหน่วยงานภายนอกบูรณาการ โดยการอบรมให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ ด้วยการเน้นการพัฒนาจิตใจ และพัฒนาศักยภาพให้มีความสมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน เพื่อประโยชน์ของสังคม ชุมชน และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

2) ควรสร้างเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้กับบุคลากร องค์กร หน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อพัฒนาจิตใจให้มีหลักธรรมสำหรับการดำเนินชีวิต ตลอดถึงการมีส่วนร่วมทางจิตอาสา ให้สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการอยู่ร่วมกันในสังคม

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา (COVID-19) จำเป็นที่จะต้องมีการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนวิธีการในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมได้ ตลอดถึงการช่วยเหลือเกื้อกูล และการแบ่งปัน ด้ายความเสียสละ

1) ควรศึกษาความเชื่อมโยงต่อเนื่องของงานจิตอาสา ควรมีการศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวคิด หลักปฏิบัติของศาสนาอื่น เช่น คริสต์ อิสลาม

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อการติดตาม ประเมินผล เพื่อทราบถึงความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรค อันจะนำไปกำหนดเป็นแนวทาง หรือ นโยบายในการพัฒนาต่อไป

บรรณานุกรม

- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2563). 'New Normal' คืออะไร? เมื่อโควิด-19 ผลักเรารู้ชีวิต 'ปกติวิถีใหม่'. [ออนไลน์]. <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/882508>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2564).
- กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. (2564). "การระบาดใหญ่" กับ "โรคประจำถิ่น" แตกต่างกันอย่างไร. [ออนไลน์]. <https://www.bangkokbiznews.com/health/984574>. (วันที่ค้นข้อมูล : 25 มกราคม 2565).
- กฤษณ์เทพ อุปจันทร์. (2542). การบริหารแบบฝึกโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM). วารสารข้าราชการครู, 19(6), 32 – 37.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). โรงเรียนสร้างคนมีจิตสาธารณะ. วารสารการศึกษา 2000, 65(3), 17.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เขียน วันทนียตระกูล. (2548). ครูในฐานะเป็นนักวิทยาศาสตร์พฤติกรรม. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.kroobannok.com/10408>. (วันที่ค้นข้อมูล : 21 มกราคม 2564).
- เครือข่ายจิตอาสา. (2553). ใครคือผู้นำทางจิตวิญญาณ Spiritual Leadership. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nidambe11.net/ekonomiz/2010q2/2010June15p4.htm>. (วันที่ค้นข้อมูล : 15 มกราคม 2565).
- จิตรวลัย ศรีแสงฉาย. (2551). จิตอาสาพัฒนาชนบท กรณีศึกษา : กลุ่มอาสาพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล. (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล).
- จิตรา แสงวัฒนาภักษ์. (2562). กระบวนการพัฒนาผู้นำสตรีด้านจิตอาสาเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง : กรณีศึกษาตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. (สาขาวิชาสันติศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- จุฑารัตน์ วุฒิสุมบูรณ์. (2538). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยภายในเขตเทศบาล กรณีศึกษา เทศบาลศรีราชา จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาสังคม, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- ช่อผกา วิริยานนท์. (2556). ศิลปะการสื่อสารของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้ผู้อื่นพ้นทุกข์. (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท (อ้างอิงเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบลหมู่บ้าน หน่วยที่ 8). พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2536). การบริหารและการนิเทศภายในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.

- ฐานเศรษฐกิจ. (2563). “จิตอาสาเราทำความดี ด้วยหัวใจ” โครงการพระราชทานของในหลวง ร.10. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.thansettakij.com/content/442798>. (วันที่ค้นข้อมูล : 9 กุมภาพันธ์ 2565).
- (2563). “จิตอาสาวิถีใหม่” เฉลิมพระเกียรติ “ในหลวง ร.10”. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.thansettakij.com/royal/442206> (วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2564).
- ดวงเดือน พันธุนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ดุष्ฎิ ไชยชนะ. (2550). *ความสำนึกของคน*. กรุงเทพมหานคร : วี พรินท์.
- เดโช สวานานนท์. (2552). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- เดโช สวานานนท์. (2552). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2530). *สภาพแวดล้อมการบริหารกับการพัฒนาองค์การ*. (เอกสารการสอนชุดหน่วยที่ 1-7). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทัศนาศาสตรวิภากร. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตามแนวปฏิรูปการศึกษา*, วารสารวิชาการ, 8(1), 45-46.
- ธีรภัทร์ เจริญดี. (2542). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11*. (ปริญญาานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- นนธิดา ศรีแก้ว. (2559). *พฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิด*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com/site/fvtikrmkxngsatw/phvtikrm-thi-mi-ma-tae-kaneid-1>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2564).
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). *การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ. (2559). *คุณธรรมในอาเซียน : จิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป กรรณศึกษา : ประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชา*. (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2537). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุษราภรณ์ ติเยาว์. (2562). *ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. (พุทธศาสตร์ดุष्ฎิบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- ประเวศ วะสี. (2541). *ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา ทางรอดจากความหายนะ*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- ประเวศ วะสี. (2558). *ยุทธศาสตร์แก้วกฤตชาติ*. อ่างในวารสารบัณฑิตศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ เรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี”, (9)1.

- ปราณี รามสูตร. (2545). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ : ณะการพิมพ์.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2550). *มนุษย์สัมพันธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2553). *พจนานุกรม เพื่อศึกษาพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระธรรมปลูก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *รุ่งอรุณของการศึกษา เบิกฟ้าแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน*. นครปฐม : วัดญาณเวศกวัน.
- พระปลัดสมภาร สมภาโร (ทวีรัตน์). (2563). *แนวทางการป้องกันโรคโควิด-19 ตามหลักสังวรในพระพุทธศาสนา*. วารสารพุทธนวัตกรรมการปริทรรศน์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 1(1), 8.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2552). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2537). *กฐินสองที่สายใจธรรม*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.. (2561). *พระไตรปิฎกฉบับสากล วิถีธรรมจากพุทธปัญญา*. อัญญา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ). (2555). *การประยุกต์พรหมวิหาร 4 เพื่อการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระไพศาล วิสาโล (2559). *เครือข่ายจิตอาสา คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก.
- พระสุนทร ธมธโร (บุญคง). (2560). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในชุมชนวัดสนม จังหวัดระยอง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
- พระพิน อนิโฆ (พลเสน). (2564). *การบูรณาการหลักสังคหวัตถุธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารงานของเทศบาล ตำบลบ้านกว้าง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี*. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *โอวาทท่านพุทธทาส*. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *โอวาทท่านพุทธทาส*. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). *บริหารธุรกิจแบบพุทธ*. กรุงเทพมหานคร : อตัมมโย.
- ไพโรจน์ แก่นสาร. (2551). *หลักการคิดอย่างมีเหตุผลและกระบวนการตกลงใจ*. นครปฐม : สถาบันวิชาการทหารชั้นสูง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2532). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- จิตติยา วาจี. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศาสตร์ เพื่อการพัฒนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).
- ภัทรวดี กลีบสุวรรณ. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาสาธารณะของนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2563). *ประวัติความเป็นมา*. เข้าถึงได้จาก : <https://www.mbu.ac.th/about/post-416/>. [ออนไลน์]. (วันที่ค้นข้อมูล : 21 มกราคม 2564).
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2563). *ศูนย์ประสานภารกิจตามพระดำริ*. เข้าถึงได้จาก : <https://mbu.ac.th/covid-19/>. [ออนไลน์]. (วันที่ค้นข้อมูล : 21 มกราคม 2564).
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2546). *การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บุ๊คพอยท์ จำกัด.
- ยุทธนา วรณปิติกุล. (2542). *สำนักพลเมือง : ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาคม.
- ยุพาพร รูปงาม. (2545). *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูป ระบบราชการ*. (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์จิตวิทยา อักษร A-L ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- โรงเรียนกาละพัฒน์. (2562). *ข้อดีของการมีจิตอาสาคืออะไร*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.facebook.com/224561907604389/posts/2250259371701289/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2564).
- ลิษา สมัครพันธ์. (2562). *การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).

- วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี. (2554). *คู่มือการศึกษาพระพุทธศาสนาพื้นฐาน*. นครปฐม : มูลนิธิเนบมหานีรานนท์.
- วรรณ วังษ์วานิช. (2539). *ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง : หลักการและเครื่องมือแก้ปัญหา*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). *อาสาสมัคร*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/อาสาสมัคร>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 กุมภาพันธ์ 2565).
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *จิตอาสา : สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. (เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่. (2562). *ความสำคัญของพฤติกรรม*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://sites.google.com/site/organization3001/2-5-khwam-sakhay-khxng-phvtikrm>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2564).
- ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). *การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร : อักษราพัฒนา.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2527). *พรหมวิหารธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บริษัท สหการพิมพ์ จำกัด.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมธโร). (2541). *ธรรมะสร้างเยาวชน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมพงษ์ สิงหะพล. (2542). *ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่*. วารสารสีมาจารย์, 13(27), 15-16.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2526). *การปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรณีย์ สายศร. (2558). *การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา*. วารสารพุทธศาสนศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (22)2, 46.
- สำนักมาตรฐานการศึกษา, สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย. (2545). *ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพฯ : เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง.
- สิงหนาท ประศาสน์ศิลป์. (2559). *การดำเนินชีวิตที่มีความสุขของข้าราชการพลเรือนวัยเกษียณตามแนวทางพุทธบูรณาการ*. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์ดุสิต, สาขาวิชาพุทธศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย).
- สุนิตย์ มะลิวัลย์. (2545). *การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน : ศึกษาเปรียบเทียบจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดยะลา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2556). *โลกเปลี่ยน ไทยปรับ*. กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพธุรกิจ.

- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2544). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎี และแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 12*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- หน่วยราชการในพระองค์. (2561). *ความเป็นมาของจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.royaloffice.th/จิตอาสา/เรื่องควรรู้/ประวัติความเป็นมา/>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2564).
- อนุพันธ์ คำปัน. (2559). *การศึกษาองค์ประกอบจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (ปริญญาานิพนธ์ สาขาวิชาการอุดมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ)
- อคิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภากการพิมพ์
- อรศิริ เกตุศรีพงษ์. (2550). *สังคหวัตถุ 4 : วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อการจัดการเรียนรู้*. วารสาร Productivity World, (12)68, 43-46.
- อรศิริ ไม้ทอง. (2561). *รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะบนพื้นที่สาธารณะ เชิงพุทธบูรณาการของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร*. (พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- อ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. (สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี)
- อาภรณ์ รัชไช. (2560). *พฤติกรรม (Behavior)*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.scimath.org/lesson-biology/item/7001-behavior-7001>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 มกราคม 2564).
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). *การบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2543). *การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management)*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Cohen, J. M. and Uphoff, N. Rural. (1977) *Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*. New York : Cornell University.
- Cohen, John M. and Uphoff, Norman T. (1977). *Rural Participation: Concepts and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation*. In Rural Development Monograph No. 2 The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, January.
- Feuwwgroup. (2012). *ประเภทของการมีส่วนร่วม*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://feuwgroup.wordpress.com>. (วันที่ค้นข้อมูล : 14 กุมภาพันธ์ 2565).

United Nations. (1981). *Planned Population Distribution of Development*. New York :
United Nations.

WHO/UNICEF. (1978). *Report of the International Conference on Primary Health Care*.
New York : N.P.Press.

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะศาสนาและปรัชญา โทร. ๑๐๗๕, ๑๐๗๖

ที่ อว ๗๙๐๖/ว๐๐๑๓

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร พระศรีรัชมงคลบัณฑิต, รศ.

ตามที่ ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และคณะ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการวิจัยภายใต้โครงการพัฒนานักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนา มติที่ ๑๙๗/๒๕๖๔ นั้น

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำวิจัยในขั้นตอนออกแบบเครื่องมือวิจัย คณะศาสนาและปรัชญา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ด้านวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค NEW NORMAL ตามแนวพุทธบูรณาการ” รายละเอียดตามเอกสารเครื่องมือวิจัยที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและดำเนินการต่อไป

ได้ตรวจดูเครื่องมือวิจัย
ฉบับที่ ๑๕๒๖๖๖/๒๕๖๕
พระศรีรัชมงคลบัณฑิต
๑๗ มกราคม ๒๕๖๕

(พระสุทธิสารเมธี, ดร.)

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะศาสนาและปรัชญา โทร. ๑๐๗๕, ๑๐๗๖

ที่ อว ๗๔๐๖/ว๐๐๑๓

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน

ตามที่ ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และคณะ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการวิจัยภายใต้โครงการพัฒนานักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ปรากฏรายละเอียดตามสำเนา มติที่ ๑๙๗/๒๕๖๔ นั้น

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำวิจัยในขั้นตอนออกแบบเครื่องมือวิจัย คณะศาสนาและปรัชญา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ด้านวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค NEW NORMAL ตามแนวพุทธบูรณาการ” รายละเอียดตามเอกสารเครื่องมือวิจัยที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(พระสุทธิสารเมธี, ดร.)

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

๑๓ ม.ค. ๒๕๖๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะศาสนาและปรัชญา โทร. ๑๐๗๕, ๑๐๗๖

ที่ อว ๗๙๐๖/ว๐๐๑๓

วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.แหวนทอง บุญคำ

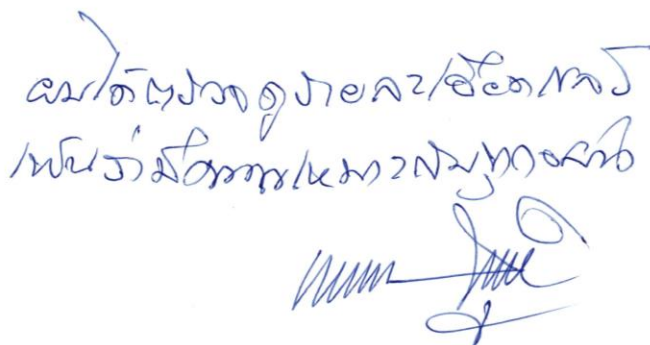
ตามที่ ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา และคณะ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงการวิจัยภายใต้โครงการพัฒนานักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ ในการประชุมคณะกรรมการวิจัยของสถาบันวิจัยญาณสังวร ครั้งที่ ๒/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ปราบกฤษฎายละเอียดตามสำเนา มติที่ ๑๙๗/๒๕๖๔ นั้น

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำวิจัยในขั้นตอนออกแบบเครื่องมือวิจัย คณะศาสนาและปรัชญา ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ด้านวิจัย จึงขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค NEW NORMAL ตามแนวพุทธบูรณาการ” รายละเอียดตามเอกสารเครื่องมือวิจัยที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและดำเนินการต่อไป

(พระสุทธิสารเมธี, ดร.)

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

ผศ.ดร.แหวนทองบุญคำ

ภาคผนวก ข
เครื่องมือแบบสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมในการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal อย่างไร
 การนำหลักธรรมเรื่อง “สังคหวัตถุ 4” มาใช้เป็นแนวทางของการมีส่วนร่วมของจิตอาสา
 เป็นไปได้ผลดีหรือไม่ อย่างไร โดยแต่ละหลักธรรมสามารถปฏิบัติให้ได้ผลอย่างไร ท่านมีความคิดเห็น
 เกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal อย่างไร

4.1 ด้านการแบ่งปัน (ทาน) ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 ด้านการสื่อสารให้กำลังใจ (ปิยวาจา) ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 ด้านการประพฤติตนเป็นประโยชน์ (อัตถจริยา) ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4.4 ด้านความสม่ำเสมอ ไม่ย่อหย่อน (สมานัตตตา) ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

5.1 หลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาบูรณาการการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal

.....

.....

.....

.....

.....

5.2 กิจกรรมอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

.....

.....

.....

.....

.....

สัมภาษณ์วันที่...../...../.....

ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความกรุณาตอบแบบสัมภาษณ์

ภาคผนวก ค
แบบประเมินค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญ

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ							
1. การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
2. หลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
3. แนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
ค่า IOC เฉลี่ยรวม	1						ใช้ได้

สรุป ค่า IOC รายข้ออยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ที่คำนวณได้มีค่ามากกว่า 0.5 ถือว่าใช้ได้

แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเพื่อการวิจัย
เรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ”

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างสำหรับกรวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ” แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างแบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

ตอนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค

New normal

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2. โปรดตอบทุกข้อคำถามตามสภาพที่เป็นจริง คำตอบของท่านมีคุณค่ายิ่งต่อการวิจัย เพราะจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงอันจะนำไปสู่การออกแบบนวัตกรรมเพื่อสุขภาพเท้าของภิกษุอาพาธตามหลักพระวินัยบัญญัติ ข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด ผู้วิจัยขอรับรองว่า ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ครั้งนี้จะเป็นความลับ การนำเสนอข้อมูลจะเป็นข้อมูลในภาพรวมเท่านั้น และจะดำเนินการให้สอดคล้องภายใต้เงื่อนไขจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำหรับความร่วมมือและอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ของท่านไว้ ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

ดร.ประเวช วะทาแก้ว

ดร.นาร์ตน์ สงวนทรัพย์

นางสาวสิริพร ครองชีพ

พระครูธรรมธร เดโช จิตเตโช

แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างเพื่อการวิจัย
เรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ”

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. ที่อยู่.....
3. อาชีพ.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal

1. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยอย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

1. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักพรหมวิหารธรรม 4 ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal อย่างไร อย่างไร

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal

1. ท่านมีความคิดเห็นกับแนวทางการมีส่วนร่วมด้านการแบ่งปันวัตถุประสงค์ของในยุค New Normal

.....

.....

.....

2. ท่านมีความคิดเห็นกับแนวทางด้านการสร้างความเข้มแข็งของจิตอาสาในยุค New Normal

.....

.....

.....

3. ท่านมีคิดเห็นแนวทางด้านการมีส่วนร่วมสังคมของจิตอาสาในยุค New Normal

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

1. การมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal

.....

.....

.....

2. หลักพุทธธรรมการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal

.....

.....

.....

3. แนวทางการมีส่วนร่วมของจิตอาสายุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๑๒๘/๒๕๖๕

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง : การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค new normal ตามแนวพุทธบูรณาการ

TITLE : PARTICIPATION OF VOLUNTEERS IN THE NEW NORMAL ERA ACCORDING TO BUDDHIST INTERGATION

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

ดร.ประเวศ วัฒนาแก้ว

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน

คณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๖๕ วันที่ ๑๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕ มติที่ ๒๑๒/๒๕๖๕ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการทำวิจัยในคน โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่างและผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในคนฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๑๒ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๖

ออกให้ ณ วันที่ ๑๒ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๕

ลงนาม

(พระมหามวินทร์ ปุริสูตโตโม, ผศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการทำวิจัยในคน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

ที่ อว ๗๙๐๖/ว๐๐๔๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๒๔๘ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี

ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๐

www.mbu.ac.th

๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นักวิจัยเข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำวิจัย

เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว และคณะ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ได้รับอนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ” งบประมาณสนับสนุนภายใต้โครงการวิจัยพัฒนานักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา ปีงบประมาณ ๒๕๖๔ ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการทำวิจัย มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ในการนี้ คณะศาสนาและปรัชญา จึงขอความอนุเคราะห์มายังท่าน ให้นักวิจัยเข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำวิจัย สำหรับวันและเวลาการสัมภาษณ์นักวิจัยจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตัวเอง

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาและขออนุมัติขอคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระสุทธิสารเมธี, ดร.)

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

โทร. ๐ ๒๔๔๔ ๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๗๕, ๑๐๗๘

ผู้ประสานงาน ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว โทร. ๐๖๒-๙๓๖๔๒๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะศาสนาและปรัชญา โทร. ๑๐๗๕, ๑๐๗๖

ที่ อว ๗๕๐๖/ว๑๑๖๔

วันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นักวิจัยเข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำวิจัย

เรียน/เจริญพร

ด้วย ดร.ประเวช วัฒนาแก้ว และคณะ อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา ได้รับอนุมัติโครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของจิตอาสาในยุค New Normal ตามแนวพุทธบูรณาการ” งบประมาณสนับสนุนภายใต้โครงการวิจัยพัฒนานักวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา ปีงบประมาณ ๒๕๖๔ ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการทำวิจัย มีความประสงค์จะขอสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ในการนี้ คณะศาสนาและปรัชญา จึงขอความอนุเคราะห์มายังท่าน ให้นักวิจัยเข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลทำวิจัย สำหรับวันและเวลาการสัมภาษณ์นักวิจัยจะเป็นผู้ติดต่อกับท่านด้วยตัวเอง รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมแล้วนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อพิจารณา

(พระสุทธิสารเมธี, ดร.)

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ - นามสกุล	:	ดร.ประเวช วิชาแก้ว
ตำแหน่ง	:	หัวหน้าโครงการวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	Ph.D. (Indian Philosophy and Religion), Banaras Hindu University, 2557 M.A. (Indian Philosophy and Religion), Banaras Hindu University, 2552 ศน.บ. (ปรัชญา), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2546
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงานอยู่ปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล	:	ดร.นรรัตน์ สงวนทรัพย์
ตำแหน่ง	:	นักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	พธ.ด. (สันติศึกษา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564 ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2560 ศศ.บ. (นิเทศศาสตร์), วิทยาลัยครูสวนดุสิต, 2535
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์พิเศษคณะศาสนาและปรัชญา สาขาวิชาปรัชญา ศาสนาและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงานอยู่ปัจจุบัน	:	นักวิชาการอิสระ

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ – นามสกุล	:	อาจารย์สิริพร ครองชีพ
ตำแหน่ง	:	นักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	ศน.ม. (พุทธศาสนาและปรัชญา), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 ศน.บ. (รัฐศาสตร์การปกครอง), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557
ประวัติการทำงาน	:	อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงานอยู่ปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ - นามสกุล	:	พระครูธรรมธร เตโช จิตเตโช
ตำแหน่ง	:	ผู้ช่วยนักวิจัย
ประวัติการศึกษา	:	ร.ม. (การเมืองการปกครอง), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557 ศน.บ. (การเมืองการปกครอง), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554
ประวัติการทำงาน	:	นักวิชาการศึกษา/เลขานุการคณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
สถานที่ทำงานอยู่ปัจจุบัน	:	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย